

ALOJZIJ REMEC





ALOJZIJ REMEC

1886 –1952

PTUJ, SEPTEMBER 2008

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

821.163.6.09Remec A.

KAJZOVAR, Vladimir
Alojzij Remec : 1886-1952 /
[besedilo Vladimir Kajzovar ; uvodna beseda Jožica Čeh].
- Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2008

ISBN 978-961-91871-1-1

1. Gl. stv. nasl.

COBISS.SI-ID 61364225

ALOJZIJ REMEC 1886–1952

Založila

Knjižnica Ivana Potrča, zanjo mag. Matjaž Neudauer

Besedilo

Vladimir Kajzovar

Uvodna beseda

Izr. prof. dr. Jožica Čeh

Fotografije

Jani Kajzovar,

fotografije last Mihe Remca,

arhiv Knjižnice Ivana Potrča Ptuj,

arhiv Knjižnice Franceta Bevka Nova Gorica,

fototeka Pokrajinskega muzeja Ptuj

Lektoriranje

Vladimir Kajzovar

Conclusions

Ontario d. o. o.

Zusammenfassung

Robert Filipič

Oblikovanje

s.kolibri

Produkcija tiska

Repro studio Lesjak

Naklada

300 izvodov

Ptuj, september 2008



7	Predgovor
8	Knjigi na pot
12	ALOJZIJ REMEC (Trst–Ptuj)
15	Otroštvo v Oseku
16	Trst
17	Gorica, Gradec, Ljubljana
20	Ptuj
21	Vrnjačka banja
22	Vrnitev na Ptuj
24	PRIPOVEDNIŠTVO
26	Veliki punt
28	Opustošena brajda
34	DRAMATIKA
36	Kirke
36	Užitkarji
37	Magda
38	General Burja in Učiteljica Pavla
39	Zakleti grad
39	Talci v Kraljevu in Volkodlaki
40	Miklavžkove vragolije
46	POEZIJA
51	Zdravica haloški kapljici

56	REMEC V PTUJU
58	Odvetnik
58	Kulturni delavec in župan
59	Srečanja, spomini
60	Ptuj v spomin pisatelju
61	Kritik in pisec o zgodovini
62	ČASOVNA UMESTITEV
76	ZAKLJUČEK
78	CONCLUSION
80	ZUSAMMENFASSUNG
82	LITERARNA ZAPUŠČINA

KAZALA

86	REMČEVA BIBLIOGRAFIJA
86	Poezija
88	Kratka pripovedna proza
89	Dolgi noveli
89	Povesti
89	Roman
89	Drame
89	Zgodovinski zapisi
90	Turistični vodnik
90	Ocene, kritike, zapisi
91	OPOMBE
92	NAVEDENKE
93	VIRI IN LITERATURA

MONOGRAFIJA

O ALOJZIJU REMCU pomeni predstavitev življenja in dela literarnega ustvarjalca, po rodu Primorca, rojenega leta 1886 v Trstu, ki je pustil globoke sledi v Ptuj, kjer se mu je leta 1952 tudi iztekla življenjska pot. Njen namen je tudi predstaviti Remčevo celovito podobo slovenskemu literarnemu prostoru in nekako poravnati dolg do ustvarjalca, ki je svojo literarno zapuščino shranil v Knjižnici Ivana Potrča. Izsledki pa bodo obogatili literarno zgodovino in bodo uporabni kot vir in navdih sorodnim raziskavam. Monografija prikazuje v prvem delu življenjske postaje, v osrednjem delu pa se posveti trem večjim literarnim področjem in predstavi Remca kot pripovednika, dramatika in pesnika. Pri tem delo opozori na pomembne novosti, ko se je Remčevo ime najbolj vezalo na njegova dramska dela, da sta enakovredni polji ustvarjanja tudi njegovo pripovedništvo in še posebej poezija. Monografijo zaključuje Remčeva bibliografija, ki kaže ves raznolik in obsežen opus njegovega literarnega ustvarjanja.

V Ptuj je Remec preživel največji del svojega življenja, v mestu je pustil trajne sledi tako kot literat, odvetnik, družbeni delavec, kritik in pisec o zgodovini in župan mesta pred 2. svetovno vojno. S tem delom se postavlja dr. Alojzij Remec ob bok pomembnim ptujskim osebnostim, v slovenskem prostoru pa kot sodobnik moderne dobiva mesto, ki mu pripada.

Mag. Matjaž Neudauer

KNJIGI NA POT

Pričujoča knjiga izpod peresa Vladimirja Kajzovarja je prva celovitejša predstavitev Remčevega življenja, njegovega literarnega ustvarjanja in kulturnega dela. Leta 1886 v Trstu rojeni Alojzij Remec je otroška leta preživel pri starem očetu v Oseku v sončni Vipavski dolini. Po končanem študiju prava v Gradcu ter vojaški izkušnji poročnika je delal kot odvetniški pripravnik v Ljubljani, leta 1927 se je z družino priselil na Ptuj in tam odprl odvetniško pisarno. Ptujčani so ga prijazno sprejeli medse in mu v letih od 1935 do aprila 1941 zaupali tudi županovanje. Z nemško okupacijo se je začela pisati žalostna zgodba Remčevega življenja; aretacija, mučenje v ptujskih zaporih, trpinčenje v taborišču na Borlu, v Rajhenburgu ter slednjič pregon cele družine v Srbijo. Leta 1945 so se Remčevi vrnili na Ptuj, toda od domače hiše je ostalo le pogorišče. Alojzij je ponovno opravljal odvetniški poklic, vendar so mu življenjske moči vse bolj usihale. Remčevo življenje se je izteklo v velikem uboštvu 24. 11. 1952. Ptujčani so se od uglednega meščana, odvetnika, nekdanjega župana, literarnega in kulturnega ustvarjalca poslovili z dostojnim pokopom.

Številne svetle in temne postaje Remčevega življenja so zmeraj znova zaživele tudi v njegovi literaturi. V prvem delu romana z naslovom *Opustošena brajda*, ki je izšel leta 1946 pri Mohorjevi družbi in velja najbrž za Remčevo najboljšo pripovedno delo, je ubesedena podoba Ptuja z okolico na začetku druge svetovne vojne, v pretresljivi zgodbi profesorja Poljanška pa se razbirajo pisateljeva avtobiografska doživetja na začetku druge svetovne vojne (aretacija, ptujski zapor, Borl, Rajhenburg, izgon v pregnanstvo). Od načrtovanega drugega dela romana s tematizacijo življenja v pregnanstvu je v rokopisu ohranjenih le nekaj strani.

Začetki Remčevega literarnega ustvarjanja segajo v gimnazijska leta. V tržaški *Edinosti* je začel objavljati črtice, leta 1903 se je nato pridružil pesnikom Doma in sveta. Pod različnimi psevdonimi (Zvoran Zvoranov, Slavko Vilinski, Štefan Poljanec idr.) in s pravim imenom je nato objavljajal v različnih časopisih in literarnih revijah prve polovice 20. stoletja (v Domačem prijatelju, Zori,

Edinosti, Slovencu, Domu in svetu, Ljubljanskem zvonu idr.). Pod vplivom Ivana Cankarja in Ksavra Meška je Alojzij Remec pisal lirske, rahlo sentimentalne črtice in novele, objavljaj jih je v periodiki in izdal v zbirkah Naši ljudje (1921) in Iz moje domovine (1922). Remčeve povesti z vaško in zgodovinsko tematiko ostajajo v območju domačijskega realizma (npr. Veliki punt, 1909).

Alojzij Remec je bil plodovit dramski ustvarjalec. Pisal je ljudske romantične in pravljичne igre, komedije in drame. V času med obema vojnama so bile tudi velikokrat uprizorjene. Od Remčevih dramskih tekstov (Kirke, Užitkarji, Magda, Zakleti grad, Talci v Kraljevu, Volkodlaki, Miklavževe vragolije) sta ostali v rokopisu le drama Učiteljica Pavla in komedija General Burja, medtem ko sta dva rokopisna dramska teksta nedokončana (Jaz bi rad rdečih rož, Haložani). Literarna zgodovina največkrat omenja Remčevo tragedijo Magda (LZ 1924). V dvanajstih slikah je tematiziral usodo dekleta, tragično razklanost med moškim in žensko, nekakšno dramo krvi in dobrega človeka. Franc Zadavec (1993: 169) je Remčevo Magdo uvrstil med pomembne dosežke slovenske ekspresionistične dramatike.

Najobsežnejši del Remčeve literarne ustvarjalnosti predstavlja pesništvo. Prve pesmi je začel objavljati leta 1903 v Domu in svetu, potem v številnih revijah in časopisih (v Zori, Domačem prijatelju, Slovanu, Ljubljanskem zvonu, Slovenki idr.). Remčeva pesem se je oblikovala pod vplivom moderne in se okoli prve svetovne vojne približala ekspresionistični poetiki, na kar opozarja predvsem pesem Človek z grotesknim krikom ter prividi novega človeka in človeštva. Številne impresije iz narave, zlasti iz sončne Vipavske doline, osamljenost, odtujenost, brezdomstvo, občutja razbolelega lirskega subjekta kažejo, da je Remčeva pesem nastajala v bližini Murnove lirike. Alojzij Remec je v številnih pesmih izpovedoval ljubezensko čustvo, pisal je tudi domačijske, posvetilne in socialno občutene pesmi ter pesmi z vojno tematiko. Objavljene pesmi v periodiki kakor tudi v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj shranjeni štirje naslovljeni rokopisni zvezki pesmi, zapisi pesmi na posameznih listih ter ciklus pesmi Pozne rože iz avtorjevih zadnjih let prepričljivo dokazujejo motivno bogastvo

in polstoletno neusahljivo živost Remčevega pesniškega navdiha. Remčevo poezijo bi bilo potrebno na novo ovrednotiti in pripraviti knjižni izbor njegovih pesmi.

Za nadaljnje raziskave pesnika, pisatelja, dramatika in literarnega kritika Alojzija Remca je Vladimir Kajzovar opravil pomembno delo, še posebej dragocena sta natančen popis Remčevega rokopisnega gradiva v desetih zvezkih, ki ga hrani Domoznanski oddelek Knjižnice Ivana Potrča Ptuj, in bibliografija Remčevih objavljenih del. Oboje namreč dokazuje, da je bil Alojzij Remec v prvi polovici dvajsetega stoletja izjemno plodovit soustvarjalec slovenske literarne besede.

Izr. prof. dr. Jožica Čeh

ALOJZIJ REMEC

10. APRIL 1886 TRST–21. NOVEMBER 1952 PTUJ

Alojzij Remec je eden izmed tistih literarnih ustvarjalcev, ki jih literarna teorija še ni dovolj raziskala in predstavila, sploh pa ne v enem zaključenem delu. Njegova življenjska pot se je ustavila za krajše ali daljše časovno obdobje na postajah: Trst, Osek, Gorica, Gradec, Ljubljana, Ptuj, Vrnjačka banja, ponovno Ptuj.

Pesnik, pripovednik in dramatik Alojzij Remec se je rodil v Trstu 10. aprila 1886, via Gelsi, očetu Valentinu, pismonoši in materi Katarini Rožič iz Oseka v Vipavski dolini. Sam je ulico imenoval Ulica murv in se je prav nič ne spominja. Prvi spomin o Trstu je bil izrek starih Vipavcev: »Osem dni na vse strani, vse za Trst skrbi.« (REMEC 1953: 35). Stanovanje je imelo samo kuhinjo in sobico. Spominja pa se velike skrinje med dvema belo zastrtima oknom v domači sobi. V spominu je ostal tudi njegov leseni konjiček, ki so mu manjkala že ušesa in rep. Oče je bil pismonoša v Trstu, ob petih zjutraj je odhajal na pošto, zvečer ob šestih se je vračal domov. Pisma je nosil po stanovanjih, skladiščih, tudi po ladjah zasidranih v pristanišču, pisarnah, po trgovinah in uradih. Tako je domov prinesel tudi črne koze, za katerimi sta zbolela oba otroka. Enoletne zlatolase deklice Helene niso dali v bolnišnico in je čez nekaj dni umrla. Mama je Alojza dveletnega nesla v bolnišnico na izolacijski oddelek. Bali so se, da ne bo ozdravel, če pa bo, bo oslepel. Ko je prišel iz bolnišnice domov, je bil suh kakor okostnjak, z rdečimi brazgotinami po vsem obrazu. Mama ga je potem negovala, kakor je vedela in znala, zdravnik je svetoval, da mora ven iz vlažnega stanovanja in mizerije, na kmete, da ga bosta ozdravila sonce in zemlja. Mati ga je odnesla na postajo in se peljala z njim do Gorice, kjer ju je čakal stari oče z vozom.¹

OTROŠTVO V OSEKU

Tata ga je ljubeznivo sprejel v svoj dom v Oseku in ob bridkem slovesu je zaspal v njegovem naročju. Osek je gručasta vas v Spodnji Vipavski dolini na vznožju južnih pobočij Trnovskega gozda pod Čavnom. V zaselku Rimc se še vidijo ostanki rimske ceste. Dvanajst izvirov nad vasjo naj bi bilo po ljudskem izročilu odtok velikega jezera pod Trnovsko planoto. Pod vasjo je stalen kraški izvir Sušnek, ki se izliva v Vogršček. Gotska cerkev sv. Martina je bila posvečena 1518, v njej je oltar sv. Lucije iz 17. stoletja. V cerkvi s špičastim zvonikom so viseli trije zvonovi. Prvi je vabil k maši, drugi je zvonil odraslim ob smrti in pogrebu, tretji pa otrokom. Pred cerkvijo je šumela vaška lipa, okrog nje se je razprostiral tudi edini vaški trg. Na spodnjem koncu vasi je bila gostilna pri Francetu, zgoraj bela gosposka šola, na gornjem koncu je samevalo belo župnišče. Le tisti konec vasi, kjer je imel stari oče domačijo, ni bil nič posebnega. Tam se je izgubljala pot proti kapelici in proti grobišču.

V Oseku pod Trnovskim gozdom v Vipavski dolini se je navadil domače govornice in srkal prve pojme o svetu in ljudeh. Osnovno šolo je začel obiskovati v Oseku, kjer se je zelo vživel v kmetsko okolje, kamor se je vedno vračal, tako v svojih dijaških in študentskih letih kot v pesmih in motiviki svojih proznih del. Njegov stari oče Jože Rožič je bil kljub sivim lasem kremenit kmečki očanec, zgleden oče in spoštovan med ljudmi in za kmečkega človeka zelo izobražen samouk. Njegov Tata je bil kratkočasnejši kot mama in oče skupaj. Štiri leta mu je nadomeščal mater in očeta. Znal je pripovedovati vesele zgodbe in hitro ga je vzljubil. Tata je bil takrat vdovec, star sedemdeset let. »Bil je majhen, suh možiček, gladko obrit, črne lase je imel pomešane s srebrnobelimi. Nosil je še staro kmečko nošo: suknen črn jopič, črn, do vratu zapet telovnik, kratke hlače in visoke škornje, na glavi pa okrogel črn klobuk. Drugače oblečenega ga nisem videl nikdar«. (REMEC 1953: 37). Njegove oči so skrivale veliko razumnosti in spoznanj sveta, ljubeznivosti, miline in humorja. Pisal se je Jožef Rožič, ljudje pa so mu rekli samo stari Čuk, zakaj hišno ime je bilo pri Čukovih. Lojze je bil prepričan, da se je to poimenovanje prijelo zaradi težkih, vase zatopljenih oči, ki so jih imeli Rožiči. Tako je tudi na njega prišlo to ime, da je Čukov Lojze, vse dotlej, dokler nista ujec in ujna dobila Lojzeta, ki je bil zares Čukov. Tega poimenovanja ga je bilo kot otroka sram, tudi zaradi zbadanja sošolcev. Ko pa ga je po mnogih letih neka gospa vprašala, če ni on Čukov Lojze, ji je brez sramu pritrnil. Od kod so izvirali Rožiči, je zanimalo Ušta, enega izmed sinov starega Rožiča. Ta je odkril, da so bili begunci iz Bosne (Ružiči) in so se naselili na tem prostoru še v turških časih. Pri hiši pa so bili jerbasi starih listin in Alojzij je po letih odkril, da so bili podložniki samostana



Dedova hiša v Oseku, kjer je preživel Alojzij najlepši čas svojega otroštva. Pod nadstreškom na drugi strani ceste je vhod, kjer je imel tata trgovino.



Dedova hiša, danes Osek 25, pogled iz stranske ulice.



Tudi hiša v ospredju je pripadala posestvu Josipa Rožiča.

v Rožaču nekje v Furlaniji.² Rožičevi so bili dobri pevci in hiša je dala mnogo županov v vasi. Rožiči so predstavljali neko melanholično stran rodu, njegov tata pa je bil vesel in hudomušne narave. Ostal je neizbrisan v njegovem spominu, dobrodušen, malce čudaški kmečki očanec, s katerim je hodil na divji lov, romal na Sveto goro, spal z njim v isti postelji. Tata mu je pripovedoval čudovite zgodbe. Vnuka je vzgajal v krščanskem duhu, učil ga je vsega, kar je lepo in dobro, še posebej ga je učil spoznavati ljudi in naravo, znal pa je tudi nemški jezik. Že kot kratkosrajčnika ga je vedno jemal s seboj na polje ali na senošet. Lojze se je podil za metulji po tratih, plezal na smokvo ob pokopališkem zidu, občudoval je modrikaste obrise Čavna, v njem so se vzbudili prvi občutki za lepoto narave. Bil je radoveden in večno vprašujoč otrok, je pa moral biti tiho, kadar se je tata bril, in ko je šel na vsakodnevni polurni počitek. Tata ni nikoli kadil niti njuhal tobaka, pil ni veliko. Bil je usmiljen in veren človek, ni pa bil pobožnjakar. Po njegovi smrti je Alojzij našel njegove knjige, rumene in preperele, na katerih je bilo zapisano, da so last Josepha Rosiga iz Oseka, številka 26. Dve strasti je imel tata: poleg lovske je hranil vse, kar mu je prišlo pod roke. Pravzaprav je bil navdušen divji lovec, zajci, ki jih je pihnil, so bili dragocena sprememba in popestritev njihovega vsakdanjega jedilnika. Nekaj časa je bil tudi trgovec, imel je prodajalno z moko, soljo, sladkorjem, cikorijo in tobakom, najčudovitejši trgovski posel pa je bila trgovina s škorpijoni, ki so v škatlah romali po pošti na Bavarsko in Tirolsko. Teta Marjanca je dvakrat tedensko pekla tudi kruh za prodajo. Tata je bil dober Slovenec, njegova najljubša knjiga so bile Erjavčeve Domače in tuje živali v besedi in podobi.

TRST

Iz lepe pokrajine sta Lojzeta mati in oče osemletnega vzela v sivino in trušč Trsta, kjer je končal osnovno šolo Ciril-Methodove družbe pri Sv. Jakobu. Potem je obiskoval v Trstu nemško gimnazijo in že zgodaj spoznal vse svetle in senčne strani velikega mesta. V zapisih prihaja do časovnih razhajanj, ali sta ga oče in mati vzela nazaj šest ali osemletnega. Sin Miha piše v spominu na očeta takole: »S šestimi leti so ga starši vzeli nazaj v Trst in ko se je znašel v temnem, siromašnem stanovanju, je sede na starem zaboju



Trst v začetku 20. stoletja.



Remčev oče Valentin Remec kot vojak.



Remčev oče v poštarški uniformi.

dolgo jokal za prostostjo Vipavske in starim očetom«. (REMEC 1952: 6). S tem se je končala njegova zadnja mladost. Nemško gimnazijo je obiskoval v Trstu med leti 1898–1906. Slovenščino sta ga poučevala dr. Karel Glaser in prvi Cankarjev kritik dr. Ivan Merhar, posebej slednji je nanj vzpodbudno vplival. V drugem letniku gimnazije sta z materjo ostala sama in se preživljala s honorarji, ki jih je dobil Lojze za svoje inštrukcije in prve črtice. Prvo črtico Ah, ta sveta noč mu je objavila tržaška Edinost. Na neki klopi pri morju je strmel v časopis in se prepričal, da so res natisnili njegove besede. Njegov najljubši pisatelj takrat je bil Maksim Gorki, občudoval pa je tudi Cankarja in vse velikane tiste dobe. Življenjski pouk mu je dajal Trst, vleklo ga je med pristaniške delavce, rad je zahajal v mornarske špelunke, kjer so se shajali pomorščaki z vseh koncev sveta.



Gorica leta 1912.



Semenišče v Gorici leta 1914. Med leti 1906 in 1909 je v njem prebival Alojzij Remec.

Gorica: Od leve proti desni kaplan Vencelj Bele, kaplan Alojzij Filipič in semeniščnik Alojzij Remec (poslano Ančici v Gradec 3. 9. 1913).

GORICA, GRADEC, LJUBLJANA

Na materino željo je vstopil po končani gimnaziji v goriško bogoslovje, po treh letih ga je nezadovoljen zapustil. Kakor je kasneje pravil, bogoslovje ni bilo zanj, manjkalo mu je zraka, ni imel namena hliniti zapetega duhovnika. Vpisal se je na pravo



Ali nisimo resni?

v Gradec, študij je moral prekiniti, ker so ga vpoklicali v vojsko, promoviral je kot vojak z doktoratom v juliju 1916. leta. V Gradcu se je spoznal z bodočo ženo Anico Ratej, ki se je učila za šiviljo. Skupaj sta delala v Slovenskem katoliškem društvu Kres in se poročila v Gradcu 1916. leta. Eno leto je delal v odvetniški pisarni dr. Pavletiča v Gorici. Nato je bil odvetniški pripravnik v Ljubljani, od januarja 1919 do marca 1919, v pisarni dr. Vladislava Pegana, od leta 1927 pa odvetnik na Ptuju. V prošnji za sprejem v administrativno službo pri južni železnici novembra 1919 piše, da je bil vpoklican v vojaško službo v oktobru 1914 in je bil v oktobru 1918 upokojen kot invalid s činom poročnika. Poročen je z Ano, rojeno Ratej, ima 2 otroka v starosti 2 let in 4 mesecev in stanuje na Starem trgu št. 2/III. Popolnoma je »vešč« slovenščine in nemščine, italijanskega, srbskega oziroma hrvatskega jezika pa tudi. Kot upokojeni poročnik je imel priznano stalno pokojnino 600 kron in 92 kron stanovanjskega prispevka.



Skupinska fotografija slovenskega katoliškega društva Kres; A. Remec prvi v tretji vrsti z desne, druga v drugi vrsti z desne Anica Ratej, bodoča soproga. Fotografija je last družine Remec.



Gradec: Alojzij z ženo Anico, v naročju sin Ljubo, okrog leta 1918.



Ljubljana okrog leta 1924.



Družina Remec v Ljubljani; otroka Ljubo in Vera.



Stari trg 2 v Ljubljani, kjer je v tretjem nadstropju prebivala od leta 1919 in do odhoda na Ptuj 1927 družina Remec.



*Alojzij Remec v ljubljanskem obdobju.
Foto Avgust Berthold, Ljubljana, 1923.*

PTUJ

Po prihodu na Ptuj se je zavzeto vključil v javno življenje, njegova priljubljenost je rasla, decembra 1935. leta je postal ptujski župan. Marjeta Ciglencečki je o Remcu zapisala: »Ljudje so ga imeli radi in njegova pisarna je bila na uslugo vsem tistim, ki so težko ali pa sploh niso mogli plačati odvetnika.« (CIGLENEČKI 1986: 5). Zaradi službenih, družbenih in družinskih dolžnosti je literarno manj ustvarjal. Njegovo ime se je utrjevalo ob ponovitvah iger po Sloveniji, ponatisnjeni sta bili dve deli: Andrej Košuta (1933) in Užitkarji (1934). Na županskem položaju je ostal



Minoritski trg okrog leta 1932. Na Minoritskem trgu je imel dr. Alojzij Remec svojo odvetniško pisarno.



Ptuj v letu 1936.

vse do vdora Nemcev aprila 1941 in bil med prvimi, ki so ga zaprli, pretepali in mučili. Nemce je ob aretaciji še posebej razkačilo, ker jim je recitiral Goetheja.³ Zaprli so ga že pristaši ptujskega Kulturbunda 15. aprila 1941. Posebno trpljenje je bila zanj že vsakodnevna dvakratna telovadba, saj prileten in bolehen ni mogel skakati in tekati kakor mlajši. Nemci so ga zato pretepali in se norčevali iz slovenskega »bürgermeistra«. Tri tedne je trpel v ptujskih zaporih, od koder so ga odpeljali v taborišče na Borl, zatem v Rajhenburg. O tem



Borlski zaporniki.

dogajanju je pisal sam V opustošeni brajdi, zgodbi iz temnih dni, pa tudi sin Miha v spominu na očeta in v romanu Veliki voz. V taborišču na gradu Borl, kjer je čakal na transport, so ga tako pretepli, da so mu posledice ostale vse življenje in razrahljale zdravje. Sin Miha se spominja, kako so ga polomili, mu izbili zobe, niso pa mu mogli streti duha.

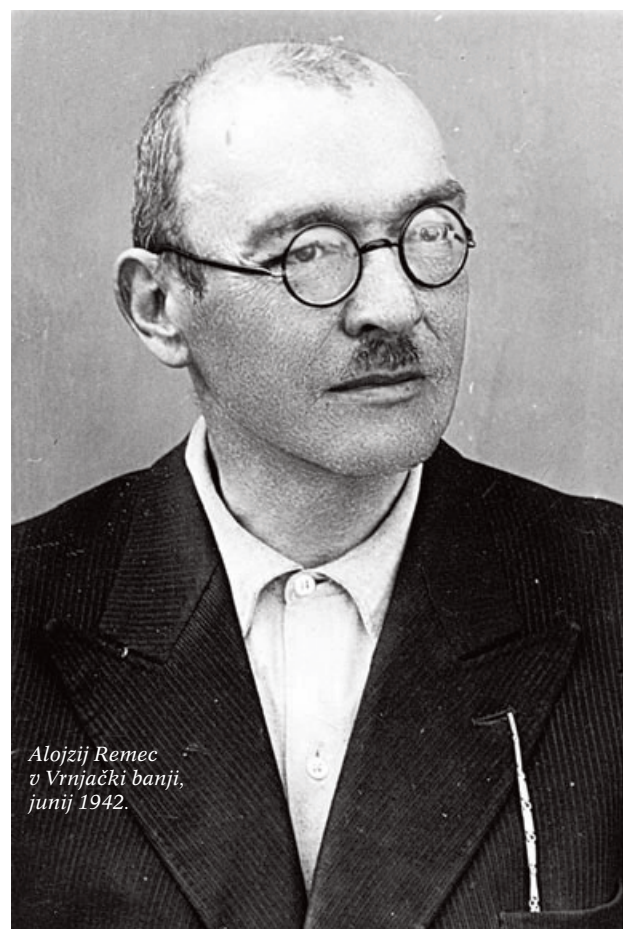


V gradu je nemški okupator maja 1941 uredil preselitveno taborišče, skozenj je šlo v izgnanstvo okoli 45.000 Slovencev. 5. julija 1941 je bil Alojzij Remec z družino pregnan iz Rajhenburga z zadnjim transportom v Vrnjačko banjo v Srbijo.

VRNJAČKA BANJA

5. julija 1941 je bil z družino vred pregnan z zadnjim transportom v Vrnjačko banjo v Srbijo. Sam je pretresljivo opisal to pot: » Z višine se vije v dolino procesija izgnancev. Zdi se mi, da je to vizija, vredna, da bi jo opisal Ivan Cankar ... Stari in mladi, ženske in moški, delavec, kmet, industrijec, učitelj, zdravnik, duhovnik – vse to je šlo s svojo prtljago na Ciril-Metodov dan leta 1941 skozi Rajhenburg na postajo. Drobne nožice otrok so se opotekale po gramozu, večji so oprtali mlajše bratce kar štuporamo, matere so nosile svoje nebolgljenčke na rokah ... Rajhenburžani so mahali od daleč v slovo tej bedni procesiji, segnani od vseh vetrov s slovenske zemlje. Premnogo oko se solzi, srca se krčijo ...« (MODER 1953: 6).

V Srbiji so živeli v Vrnjački Banji v precejšnji bedi, ker ni hotel sprejeti službe tolmača in je Nemcem odvrnil: »Tistim, ki so me pregnali iz domovine pa res ne bom nikoli služil.« (PODKRAJŠEK 1974: 21). Podrobno opisuje ta čas sin Miha Remec v Velikem vozu. V štirih letih mučnega izgnanstva je prenašal lakoto, ponižanja in fizično delo, ki ga ni bil vajen,



*Alojzij Remec
v Vrnjački banji,
junij 1942.*



nikoli pa ni izgubil vere v pravico in zmago. V zimskih večerih sta s sinom Mihom slonela nad zemljevidom Evrope, na katerem si je črtkal napredovanje zavezniških armad. Kadar so zavezniki zavzeli kakšno pomembno fašistično oporišče, so se mu zasvetile oči v sreči in vedel je, da se bo družina lahko vrnila domov. V Srbiji je spet prijel za pero in napisal več prigodnih pesmi (Silvester 1941 ...) in v srbščini igrico Bunda (1944).

Družina Alojzija Remca v Vrnjački Banji, 17. aprila 1944, pred vilo Milija: Miha, Vera, Ljubo, spredaj Marjan, Ana, Alojzij.

VRNITEV NA PTUJ

V juliju 1945 se je vrnil na Ptuj in nadaljeval z odvetniškim poklicem, muke taborišča pa so strle njegove življenjske moči, vendar se je njegov ustvarjalni duh znova razmahnil. Napisal je prvi del Opustošene brajde, svoje najboljše in najobsežnejše delo. Nastali sta drami Volkodlaki in Talci v Kraljevu, igrica za otroke Miklavžkove vragolije (1951) ter ciklus pesmi Pozne rože. Mnogih zastavljenih literarnih načrtov ni uspel uresničiti. Nedokončane so ostale Aktivistka Vidka, Blazni Pigmalion, filmski scenarij za Magdo, dramatisacija Velikega punta ... Nedokončan je ostal v rokopisu drugi del Opustošene brajde (pet poglavij), saj je bolečina pregnanstva pisatelja tako težila, da je kljub stalnemu prigovarjanju prijateljev ni dokončal.

Iz literarne zapuščine je izšel v Novih obzorjih veder in močan odlomek iz knjige o lastnem otroštvu pod naslovom Tata.

Njihovo hišo na Ljutomerski cesti so med vojno porušile bombe in začeti so morali znova, najprej v vili Karel nad potokom Grajena, nato v stanovanju nad staro kovačijo v Miklošičevi ulici. Že dalj časa je v



Vila Karel, kjer so Remčevi kratek čas prebivali po vrnitvi iz izgnanstva.



Hiša v Miklošičevi 2 je že večkrat spremenila svojo podobo. V stanovanju nad nekdanjo kovačijo je preživel Alojzij Remec zadnja leta svojega življenja.

njem kljuvala bolezen, zapustil je svojo družbo in se zamaknil vase in svoje zadnje pesmi. Oktobra je legel v bolniško posteljo. 21. novembra 1952 ob 23.50 uri je Alojzij Remec za vedno zatisnil oči. Nikoli ni hlepel po bogastvu in umrl je brez premoženja v edini obleki, ki jo je imel. Velika množica ljudi ga je spremljala ob sončnem zahodu 24. novembra na ptujskem pokopališču, kjer počiva. Mesto Ptuj ga je zaradi njegove nesebičnosti in zaslug pokopalo na lastne stroške. Na zadnji poti so ga pospremili nešteti prijatelji, znanci in sorodniki. Pri odprtem grobu so se od njega poslovili štirje govorniki: France Koblar, dr. Horvat, Greif in profesor Alič. Poleg književnika Franceta Koblarja sta bila na pogrebu tudi pisatelja Ivan Potrč in Anton Ingolič. V spominskem, občutenem in človeško toplem zapisu o očetju, je sin in pisatelj Miha med drugim zapisal na koncu: »Ostal bo živ. Kakor da še sedi z menoj v sobi, slišim njegove besede, ki jih je zadnji čas v trenutkih malodušnosti toliko ponavljal: Nihče me ni ljubil, nihče razumel ... Prečrno je gledal. Ljubili so ga preprosti ljudje, ki so jokali nad rakvijo, ljubil ga je celo grobar, ki mu je grob kopal, razume ga ljudstvo, saj je njemu zapustil največ, kar je mogel – plemenito srce v svojih delih.« (REMEC 1952: 6). Njegov dom otroštva pri dedu v Oseku v Vipavski dolini je ostal v njegovem zadnjem šepetu: »Domov, domov ... Pokopan je skupaj z ženo Anico, rojeno leta 1890 v Kostrivnici, južno od Šentjurja pri Celju, na nekdanjem ptujskem mestnem pokopališču, ki je danes spominski park.



Nagrobnik na starem ptujskem mestnem pokopališču, kjer počiva dr. Alojzij Remec.

PRIPOVEDNIŠTVO

Remec je kot sodobnik Bevka, Pregla in drugih ostal v literarnem smislu osamljen, navezan zgolj na branje. Veliko je bral,

iskal svoj lasten ustvarjalni izraz, nanj so vplivali zastopniki moderne, predvsem Cankar, Župančič, tudi Meško in Murn, izmed tujih pisateljev pa Maksim Gorki. Objavljati je pričel kot gimnazijski višješolec v tržaški Edinosti, prvi honorar je prejel za črtico Ah, ta sveta noč, pesmi je objavljaj v Domu in svetu, v Domačem Prijatelju, Ljubljanskem Zvonu in Slovanu pod psevdonimi: Zvoran Zvoranov, Slavko Vilinski, Štefan Poljanec, A. R. Štefanovič. V prozi so podobno kot v dramatik v ospredju psihološki in erotični motivi. Večji delež h količini kratke pripovedi na Slovenskem je v času okrog 1903 prispevala tržaška Edinost in v njej zlasti Alojzij Remec, ki jo je v letu 1904 pridno zalagal s svojimi pripovedmi. (V lepše življenje!, Gosli, Spomini idr.). V Goslih je Remec prikazal psihološki motiv vaškega čudaka, zakrnelega umetnika. Dom in svet je v tem letu skoraj izpustil objavljaj kratkih pripovedi, izjema sta dva prispevka: Lahov in Remčev.

V ljubljanskem času sta izšli zbirki zgodnjih črtic Naši ljudje (1921) in Iz moje domovine (1922). V Mladiki je 1922. leta izšla povest Andrej Košuta (v knjigi 1933), ki je realistično poljudna in narodno spodbudna zgodba fantovske objestnosti in potegavščin na vasi.

Remčeva proza je preprosta, pod vplivi domačijske povesti in moderne lirične črtice.

Zbirka realističnih črtic in novelic Naši ljudje je izšla pri Goriški Matici leta 1921. Cankarjev vpliv je bil značilen za vse prozne pisce v letih za njim, zbirka vsebuje pet črtic in novel: Burja, Dobrotnik, Nova soba, Leta 1682 ... in Klementa. Globlje utemeljena je črtica Klementa. Miran Jarc je opozoril v oceni na vpliv Cankarjevega lirizma, da je Burja »diletantsko« blago, za črtico Dobrotnik bi bilo bolje, če bi jo objavil Domači prijatelj, Novo sobo pa kak ponižen tednik, z zanimanjem pa je čital Leto 1682 ..., »ki bi mogla ravno vsled svojega romantičnega dejanja služiti kot ogrodje za daljšo, seveda v vseh ozirih poglobljeno in plastično zgodovinsko povest, ki bi jo današnjiki gotovo raje uživali kot realistične, pa čisto literarne črtice«. (JARC 1922: 439).

1922. leta sta v Celju založila Goričar in Leskovšek Remčeve mlade povesti Iz moje domovine. Večina od dvanajstih povesti je nastala med leti 1907 in 1910, zadnja v zbirki in naslovna Iz moje domovine je iz leta 1919. Opazen je idilično-liričen in sentimentalni vpliv Meška in šola Cankarjevega bujnega realizma, po sorodnosti snovi in motivike pa je bližje Mešku. Morda te mlade povesti niso več za prezgodnje starce, meni André Čebokli in nadaljuje: »Ali eno vendar je, s čimer odmeri svoj odstotek ta knjiga, in zastran tega je ne moremo prezreti med drugim našim literarnim blagom: pisana je bila z globoko iskrenostjo iz čiste ljubezni v cvetočo prejšnjem, danes v krvi in ognju preizkušeno domovino – Goriško!« (ČEBOKLI 1923: 156). V letu, ko so izšle podnaslovljene Mlade povesti, je Remec tem povestim že zdavnaj odrasel. Njegovo prvo cvetje ni samoniklo pisanje, mnogo mehke sentimentalnosti ne bo našlo odziv bralcev v času izida, je ocenil Mirko Pretnar v Ljubljanskem zvonu in menil, da sama snovnost prevladuje nad drugimi literarnimi elementi.

Iz Gradca je Remec pošiljal listke v Slovenca in pisal novele. Mladostne črtice in novele je zbral v dveh zbirkah: Naši ljudje (1921) in Iz moje domovine (1922).

VELIKI PUNT

Zgodovinski motiv tolminskega punta so uporabili v svojih delih Gradnik, Remec, Pregelj in Bevk. Poleg turških vdorov na slovensko ozemlje in kmečkih uporov, sta pisce zanimala še dva snovna kroga: naseljevanje Slovanov in spopadi z Germani in Napoleonove vojne in njegov padec. Tolminski punt leta 1713 se je razširil na vso goriško deželo. Remčev prvi večji pripovedni tekst je nastal v semenišču v Gorici. Strogi jezuitski red v semenišču ni mogel ustaviti njegove ustvarjalne volje, puntarsko povest je pisal na skrivaj.

Vsebina pripovedi je naslednja:

Jeseni leta 1712 so se opolnoči zbrali na posvetovanju kmetje Lavrencij Kragulj, Ivan Gradnik, Martin Munih, Šimon Golja, Matija Podgornik in Valentin Lapanja. Uporniki so sklenili, da ne gredo več tožit k cesarju na Dunaj, ker so jih že prejšnjikrat pretepli in zaprli. Gradnik je predlagal, da je treba vzeti cepce v roke in udariti po gosposkih bučah. Za vodjo upora so izvolili Gradnika, ker je še mlad in močan, zna pisati in brati. Za razpoznavno geslo so izbrali: »Stara pravda – kralj Matjaž.« Njihov sel bo berač Jerom. Golja je bodril Gradnika, da samo orožje ne pomaga veliko, potrebno je imeti tudi pogumno srce, da bodo premagali dobro oborožene nasprotnike. Grozdova Anica, oštirjeva hči, je poslala Ivanu pozdrave. Anici dvori tudi študent Štefan Golja, sin nekdanjega poglavarja uporniške vojske. Prvi zaplet se je pripetil, ko so hoteli dacarji Lahajnarju z voza vzeti sod vina. Jeramit je pripovedoval, kako mu je turška krogla odnesla nogo. Pošiljal je Turke v krtovo deželo, kakor bi orehe trl. Krogla, velika kakor jančja glava, je »pripuhala« naravnost proti njemu. Ko se je zbudil, mu je manjkala noga. Gradnik je naročil kmetom, naj bodo pripravljene, Bandlu pa naj ne plačujejo davkov na vino in meso. Ljudstvo je nestrpno čakalo, kdaj bo počilo v deželi. V Gorici je bil leta 1713 velik tržni dan. Ko so se Tolminci že odpravili s sejma, jih je ustavil dacar Bandel s stotnijo mušketirjev. Ker niso plačali dajatev, so jih zvezali in odpeljali na grad. Šimon Golja je obiskal sina Štefana in ga prosil, da odnese Ivanu Gradniku poziv za dvig upora. Počasi je prihajala pomlad in tudi v kmečkih srcih je vstajala slutnja o lepši prihodnosti. Kmečka vojska je krenila proti Gorici, mnoge pa so morali še klicati po vaseh. V prvem spopadu je krogla zadela starega Gradnika. Sklenili so, da bodo šli nad gospodo v Gorico, meščane pa bodo pustili pri miru. Kmečki odposlanci so uspeli, da je glavar izpustil zajete kmete in napisal odlok o odpravi davka na meso in vino. Stara pravda je zmagala in kmečka vojska se je razkropila, kmetje so odšli domov. Stari Grozd je ponudil Ivanu svojo hči Anico za ženo in nazdravili so zaroki. Gradnikova mati je imela strašne sanje in svarila je sina Ivana, da ga bo izgubila, kot je on očeta. Tudi stari Grozd ga je nagovarjal, naj prepusti vodstvo upora drugim. Puntarji so medtem obračunali z nekaterimi dacarji. Razdelili pa so se na dva tabora: eni so bili za nadaljevanje punta in niso verjeli obljubam, drugi bi se pritožili cesarju. Med ljudstvom pa so se pojavili tudi krivi preroki, potujoči vaganti in izgubljeni študenti. Upor se je tihoma širil brez pravih voditeljev po Brdih, Vipavskem in Krasu. Ko bo kmečka vojska premagala grofe, se bosta Ivan in Anica poročila. Upor proti rihenberškim grofom je vodil kmet Sever in je zasedel grad. Zahtevali so urbarje in listine, da bi jih prepisali in dokazali staro pravdo. Uprli so se tudi završniški kmetje pod vodstvom Muniha. Vdrli so v kleti in pili, Cigani pa so jim godli. Nek Cigan je za cekine osvobodil grofa in ta je s sinčkom pobegnul v Gorico, da bi glavarja posvaril. Upor v Devinu je vodil Lahajnar, ki pa ni bil uspešen. Približevala se je cesarjeva vojska in vojska iz Hrvaške, ki je že požigala, ropala, morila in lovila kmete, ki niso bili vajeni bojevanja. Gradnik je kmete ponovno pozval k upor in pohodu nad Gorico. Anica je Ivana prepričevala, naj ostane, v sanjah je videla črne konje, ujete kmete in smrt. Izdajalec Klepec je obvestil glavarja o namenih upornikov in imenih vodij upora. H Grozdu je pripeljal Hrvate, Ivan se je pogumno boril, a so ga vendar ujeli. Kmečka vojska je bila izdana in stara pravda izgubljena. Komisija za pritožbe na goriškem gradu je dala vse, ki so se pritožili, vkleniti. Gradnik je bil zaprt in vkovan v ječi, hrepenel je po materi in domači vasi, sanjal o Anici in prosil, da bi se že vse končalo. Čez nekaj mesecev

so jih odpeljali pred sodnike, načeloval jim je knez Portia. Obtoženi so zanikali krivdo, zato so jih mučili, stiskali so jim palce, glave z vijakom, jih dali na natezalnice. Čeprav so bili pogumni, so priznali očitane zločine. Anica je prosila kneza Portio, naj ne obsodi Ivana na smrt. Dovolil ji je, da ga še zadnjikrat obišče. Ivanova mati je od žalosti umrla. Tudi Ivan bo sedaj lahko umrl, saj ve, da bosta onkraj smrti z Anico spet skupaj. Umrl bo za veliko, sveto stvar – za staro pravdo. V aprilu so obglavili in razčrtverili Ivana Gradnika, Martina Muniha, Andreja Lahajnarja, Lovrenca Kragulja in ostale voditelje. Za Aničino srčno žalost ni bilo več zdravila, študent Štefan Golja se je odločil, da bo postal duhovnik.

V pripoved je vključeno veliko krščanske simbolike, tako v imenih (Peter in Pavel, Judež ...) kot v dejanjih (uporniki bi cekine darovali za cerkev). Protagonisti imajo priimke, ki pomensko kažejo na njihove lastnosti in značaje. Značilni so lirični, melanholični, sentimentalni in idealizirani toni, posebej v opisu krajine in prizorih med moškim in žensko, Ivanom in Anico. Njuna ljubezen je tudi osrednji motiv pripovedi. Črnobelo, poenostavljeno nasprotje stoji med razredoma fevdalnih gospodov na eni strani in kmetov, tlačanov na drugi strani. Kmetje predstavljajo dobroto, milost, pravičnost in plemenitost, gospoda izkoriščanje, strah, pokvarjenost, zlo. Vendar pa je ženska v svoji naravi izzvzeta iz take predstave, tako je grof Karel hudič, grofica Katarina pa angel. Nad baroni, grofi in cesarjem je samo še Bog. Kmetje se tolažijo z rekom: »Človek obrača, Bog obrne.« O prihodnosti je vedel samo Bog, on bo tudi razsodnik v sporu med kmeti in gospodo. Kmetje svoje molitve in upanja ne polagajo toliko k Bogu kot k Mariji, Materi Božji, da bi jih varovala. Izdajalec Klepec je kot svetopisemski Judež, kakor mu iz teme zakliče berač Jeram, in tudi svoje življenje konča Klepec podobno kot Judež. Mestoma prevlada v pripovedi nihilistično razpoloženje, ne samo v skrbi za Gradnikovo življenje, pač pa tudi v izidu upora, češ da proti grofu kmet tako ali tako nič ne opravi. Knez Portia že po imenu spominja na Pilata. Ivana bi oprostil, pojasnjuje Anici, a kaj, ko so tu še drugi sodniki. Čudovito pomladno jutro in vojska kralja Matjaža sta simbola upanja, svobode in pravice, da se bo stara pravda uresničila. Folklorni elementi so prisotni bolj v ljudskih rekih, kmečka opravila so obrobni motivi. Sel Jeramit spominja na Jurčičevega Krjavlja in v vlogi povezovalca dogajanja na pevca Radovana v Finžgarjevem romanu pod Svobodnim soncem.

Remčev Veliki Punt, ki opisuje tolminski kmečki upor v 18. stoletju, ne dosega po umetniški kvaliteti Pregljevih Tolmincev, je pa dobro branje in je bil trikrat natisnjen. Remec je v Velikem puntu (1909) prikazal v preprosti ljudski povesti upor tolminskih in goriških kmetov v začetku 18. stoletja. Z zgodovinsko snovjo je hotel utrjevati narodno zavest, služila pa je tudi kot ideal za sedanost v iskanju temeljev za svoje ideološko stališče. Veliki punt ni prerasel pripovednih značilnosti mohorjanske povesti, vendar je dosegel z njim Remec kar velik uspeh in priljubljenost pri bralcih.

Remec se je v letu 1948 spominjal, kako je bilo z izdajo njegovega Velikega punta. V študijski sobi zavoda v Gorici je želel izročiti plamenom velik sveženj listov, ki so mu ga zavrnilo za objavo, češ da je pripoved uporniška, prevratniška in novostrojarska. Sežig rokopisa mu je preprečil prijatelj Lojze Filipič. Njegov oče je v tiskarni podpisal, da z vsem svojim premoženjem jamči za izid povesti in tako je Veliki punt izšel v Gorici leta 1909. V Velikem puntu, s podnaslovom Kmečka zgodba iz 18. stoletja, opisuje Remec znani tolminski upor iz leta 1713. Ljudem je zgodba tako ugajala, da so jo ponatisnili že leto po izidu. Za tretji ponatis je poskrbel Janko Moder in mu napisal spremno besedo, izšel je kot 10. zvezek Slovenskih večernic pri Mohorjevi družbi v Celju leta 1953, leto po Remčevi smrti.

Veliki punt je Remčev prvi večji tekst. Uspeh je bil tolikšen, da je bila prva izdaja takoj razprodana.⁴ Tiskar je hotel na tiho in hitro še kaj zaslužiti, zato je že pripravljaj ponatis, ko je naključno prišel v stavnico Remec. Tako je za drugi natis, ki je izšel z letnico 1910, moral tiskar plačati poseben honorar. V Velikem puntu je pisatelju uspelo v romantičnem zanosu prikazati junaški nastop goriških kmetov, ki jih je tudi značajske in doživeto opisal. V predgovoru je Remec zapisal, da je namenil knjigo svojemu ljudstvu: starčku, ki se greje ob peči, krepkemu možu, da jo bo lahko bral, ko se bo spočil od svojega dela v nedeljskih popoldnevih, kmečkemu fantu, da bo ponosen na preteklost, mladenki, ki se bo lahko

istovetila s slovenskim dekletom v pripovedi. Avtor se z veseljem, žalostjo in ponosom vrača v sončne čase svojega naroda, ko še posebej poudarja: »Našo zgodovino, naše ljudi, našo zemljo ljubim kakor otrok mater.« (REMEC 1909: 1 –3). Povesti ni namenil tistim, ki so se odtujili domači zemlji in hlepijo po moderni literaturi, temveč jo je namenil preprostim ljudem, svojemu ljudstvu z besedami »Z mirno dušo te pošiljam v svet, preprosta kmečka povest; ne pričakujem, da mi prineseš slave in hvale. En sam nasmeh, ki ga ti vzbudiš, ena sama solza, ki jo ti prikličeš v oči in ki kane nate, mi bo najlepše, najdragocenejše priznanje in plačilo.« (MODER 1953: 12).

Leopold Lenard je v kratki oceni v Domu in Svetu ob izidu povesti menil, da so kmečki punti in turške vojske med najbolj priljubljenimi temami slovenskega zgodovinskega romana in vendar Remec ni premleval staro snov, temveč je napisal popolnoma izvirno povest. Že samo krajevno dogajanje je izbrano posrečeno, romantični tolminski hribi in sončna Goriška. Pohvalno se je izrazil tudi o značajih oseb kot o kratkem, lahkotnem slogu s preprostimi stavki. Priporoča jo vsem društvom in knjižnicam in sodi, da jo bodo ljudje radi prebirali.

Istega leta kot Veliki punt je izšla kmečko delavska povest Doma in po svetu, v kateri je čutiti močan vpliv Gorkega, opisuje pa kmečkega fanta, ki je zapustil dom, ker mu je oče izbral nevesto zaradi denarja, sam pa se je zagledal v revno dekle, zato se mu je uprl in prišel v Trst za tovarniškega delavca. Vpliv Gorkega je čutiti v nasprotjih: stari in mladi, kmetje in bajtarji, dom in tujina, kmet in delavec. Remec je postavil povest v živo sodobnost, ko so bili v Trstu v resnici delavski nemiri.

OPUSTOŠENA BRAJDA

Prvi del Opustošene brajde je izšel leta 1946 pri Mohorjevi družbi, v katerem v lahkotnem slogu prikazuje Ptuj in njegovo okolico ob začetku druge svetovne vojne.

Po mnenju Klemenčiča⁵ je Opustošena brajda njegovo najboljšo delo. Kot odvetnik in ptujski župan je dobro poznal Ptuj in njegovo kmečko okolje in še posebej probleme, ki so bili v letih tik pred drugo svetovno vojno aktualni. Opustošena brajda je poklon mestu Ptuj, Ptujčanom in okoličanom. Klemenčič ocenjuje, da iz njegovih del odsevajo vplivi in ideje Cankarja, Župančiča in celo Gorkega. Opustošena brajda, zgodba iz temnih dni, I. del, je izšla v letu 1946 pri Mohorjevi družbi v Celju kot 98. zvezek Slovenskih večernic.⁶

Zgodba se odvija v težkih dneh pred in po vdoru Hitlerjevih osvajalcev. Ptuj zaživi pred našimi očmi, marsikdo lahko v nastopajočih osebah odkrije znance s ptujskih ulic, v življenjski usodi profesorja Poljanška lahko prepoznamo pisateljeve lastne žalostne doživljaje. Roman se prične, ko je Poljanškov sin Andrej na dopustu z orožnih vaj, da bi še enkrat videl Slovenske gorice, Haloze, Ptujsko polje, Ptuj in svoje domače. Na Kogu pri Orožnovih se je na godovanju zbrala manjša družba, med njimi je domača hči Marta. Med Andrejem in Marto se je vnela ljubezen. Župnik je v svojih poslovilnih besedah primerjal domačijo z dehtečo, poganjajočo brajdo, in voščil, naj godovnjaku še dolgo let cveti njegova brajda. V Ptuj je Andrej pospremil Marto domov proti Dominikanskemu trgu. Kako je ljubil to nesrečno mesto, njegovo lepoto, njegovo zgodovino! Vdor nemške vojske ga je presenetil pri opravljanju vojaških dolžnosti na desnem bregu Drave. Prejel je ukaz, naj z minami poruši oba mostova, da naj tega ne stori, ga je prosil oče v imenu mestnega sveta. »Zmrvili nas bodo, mesto porušili, tvoje rodno mesto, sinko.« (REMEC 1946: 28). Nemci so okupirali mesto, okrog katerega se je slišalo streljanje. »Domovina, ti si kakor zdravje!« je pomislil Poljanšek in se spomnil na Ivana Cankarja. Nemci so s Panorame streljali na položaje branilcev. Andrej Poljanšek je bil v blatnih okopih s svojimi vojaki odrezan od sveta. Prejel je ukaz, da mora uničiti topova in se umakniti, ko ga je ranila granata. Marta je prišla po svojega ljubega Andreja, s čolnom ga je prepeljala na drugi breg v mesto, da bi ga negovala. Obiskal ga je tudi oče, njihovo stanovanje so zasegli

Nemci. Žena je odšla z otroki Vido, Bojanom in Petrčkom domov na kmetijo. Po ulicah Ptuja so grmeli kamioni in motorji, nad mestom so krožila letala. Profesorja Jakliča in čevljarja Andrejčiča so Nemci že vklenili. Na Velikonočno jutro je bil Poljanšek pri maši, na oltarju je opazoval boj med angelom in hudičem, med lučjo in temo. Premišljeval je, da je bila v začetku beseda, beseda miru, ljubezni, pravičnosti in tudi na koncu bo zavladala ista beseda. Na Velikonočni večer so praznovali zaroko med Marto Orožnovo in Andrejem Poljanškom. Marta je Andrejevo sonce, smeh in sreča. Ko je odšel od Orožnovih, so Poljanška gestapovci aretirali. Aretirali so tudi druge zavedne Ptujčane, profesorje, zdravnike, odvetnike, učitelje, uradnike. Ko so ga zaprli, je Poljanšek Nemcem očital in citiral Goetheja: »Plemenit bodi, človek, pomoč izkazuje obilo, bodi dober.« (REMEC 1946: 69). Nemci so ga neusmiljeno pretepli. Marta in Andrej sta odšla na njihovo stanovanje in ugotavljala, da stopata skozi mrzlo tuje mesto. »To ni več najin Ptuj. To je mrko sovražno gnezdo.« (REMEC 1946: 79). Domov se je vrnila tudi Vida, ki je vseskozi odločna in pogumna. Očetu je odnesla kosilo v zapor in obljubila, da ga bo rešila. Poljanšek je zahteval zdravnika in odpeljali so ga v bolnišnico. Seveda je nemški zdravnik ugotovil, da mu nič ni. Žena Francka je dejala, da bi že obupala, če ne bi v srcu tlelo nekaj lepega, upanje na lepše dni in nadaljevala: »Naša domovina je kakor opustošena brajda, ki jo je sklestila in zbila v tla ledena toča z viharjem.« (REMEC 1946: 85). V pomladnem jutru so zapornike naložili na avtobus in odpeljali v taborišče na grad Borl. Razdelili so jih v delovne skupine. Obiskala ga je Vida in ga bodrila, naj ostane čvrst in zdrav. Z Marto sta vložili prošnjo za njegovo izpustitev. Število taboriščnikov je rastlo iz dneva v dan. V sredini maja so jih naložili na tovornjake in jih odpeljali v novo taborišče za preseljevanje v Rajhenburg. Ko so peljali mimo Ptuja, se je Poljanšek poslovil: »Zbogom Ptuj, zbogom moji dragi!« (REMEC 1946: 103). Dodelili so mu delo na cesti, oddelek za ceste je vzdrževal zvezo z zunanjim svetom. Domačim je napisal pismo, naj pripravijo kovčke, ker jih bodo skupaj izselili. Ob slovenski pesmi pa je izginila tudi vsa malodušnost, ves strah pred negotovo bodočnostjo. Druga ljubezenska zgodba v romanu je vzknila med profesorjem Jakličem in učiteljico Valerijo, ki iz taborišča pobegneta na Dolenjsko. Vsi so se razveselili novice, da je v vojno vstopila Rusija. Andrej in Marta se poslovita, poslavljata se tudi od doma in Ptuja in brajd, ki so simbol doma, domovine in upanja. Poljanškovo družino so pripeljali v Rajhenburg in prvič po mesecih negotovosti, ločitve, strahu in upanja je bila družina spet skupaj. Odšli so na bridko pot izseljenišтва, kolesa vlaka so pela slovo: »Zbogom dom!« Roman se preroško zaključuje: »In zbogom naša ljubezen, naš ponos, naše veselje: ve, ljube vinske gorice, ve, naše zelene brajde! Zapuščene žalujete, opustošene boste.« (REMEC 1946: 136).

Alojzij Remec:

Alojzij Remec

VELIKI PUNT

Kmečka zgodba iz 18. stoletja.



Založil Alojzij Filipič.

GORICA 1909.

*Naslovni list prve izdaje povesti Veliki punt,
ki jo je založil oče Remčevega sošolca Alojzij
Filipič in zanjo zastavil posestvo.*

S L O V E N S K E V E Č E R N I C E

98

OPUSTOŠENA BRAJDA

ZGODBA IZ TEMNIH DNI

A L O J Z I J R E M E C

I. DEL

★

STARI GRAD

P R E Ž I H O V V O R A N C

1946

KLEMENTA.



ako, da nisem doslej nikoli nato mislila?»

Sredi tega vprašanja je obstala v široki trgovski ulici — via San Lazaro se je zvala nekoč — v poldanskem solncu zgodnjepomladnega dne in za trenutek zaprla oči. Kakor nenadna sla-

bost so jo prevzeli spomini med sprehodom v tem delu Trsta, v značilni ulici pristaniškega okraja, kjer visi nad tlakom tisti nedoločni vonj skritih trgovskih bogastev, kolonijalnega blaga od kave do muskata, od grških rozin do škandinavskih polenovk, sredi dveh vrst visokih tihih hiš, v katerih ne najdeš niti ene žive prodajalne, marveč samo skladišče za skladiščeni, ki so ob tem času krog poldneva zaprta in dremajo v solncu kakor okna stanovanj, ki so nad njimi.

V tem delu Trsta je preživel njen oče pol življenja. Odkar se ga je spominjala, ko še v šolo ni hodila, do časa, ko je bila v lepoti mladih šestnajstih let in ko je nekoč ob nenavadnem času prišel domov, legel in drugo jutro umrl, ves ta čas je bil njen oče enak. Še sedaj ga vidi stoječega pred skladišči, ko govori s trgovci, včasih odkrije svoj rjavi trdi klobuk in se spet pokrije, piše naglo,

DRAMATIKA

Ob koncu prve svetovne vojne se uveljavlja ekspresionizem, ki je v slutnji svetovne katastrofe pogнал svoje korenine že pred

vojno. Spremenilo se je občutje sveta in razmerje človeka do človeka. Posledice razbite človekove notranjosti narekujejo ustrezne zunanje podobe. Nekdanja urejena resničnost postaja negotova, spačena v strahu, grozi in obupu. Uveljavljajo se dramatiki Stanko Majcen, Alojzij Remec in France Bevk, ki so doživeli razcvet moderne in svetovno vojno. Vsak zase so pričevalci svojega časa, njihovo delo ni enovito. Mladokatoliška skupina, Majcen, Leskovec, Pregelj, Bevk, Remec, Jalen in Finžgar, je bila »prav zato, ker se je približala ekspresionizmu in obravnavala kolektivne teme umetniško naprednejša kakor Cankarjevi in Župančičevi svobodomiselnih učenci, ki so večinoma pisali o individualnih problemih ter se bolj ali manj krčevito držali preskušanih oblik«. (SLODNJAK 1968: 377). Tudi s kvantitativnega vidika je bila v prvem desetletju po prvi svetovni vojni drama najuspešnejša slovstvena zvrst tistega časa.

Slovenska dramatika je dala blizu trideset dramskih besedil med leti 1920 do 1945. Nastale so ekspresionistične drame, realistične meščanske in kmetske, zgodovinske, biografske, vojne, kolektivne, zabavno satirične in mladinske. Ekspresionizem tudi v dramatiki ni enotna literarna smer, to poglavje v literarni zgodovini ostaja še odprto. Kaže pa, da nastopajo dramatiki kot zrela družba, ki obračunava s preteklostjo in postavlja projekte prihodnosti, kar že priča, da je bilo slovenstvo v območju dramatike že znotraj civilne družbe. Klasično obliko ekspresionizma najdemo največkrat pri Stanku Majcnu, Slavku Grumu, Miranu Jarcu in deloma pri Preglju, drugod se realistično naturalistična dramaturgija prepleta s simbolistično ekspresionističnimi prvinami. Prvo pomembnejše delo slovenskega dramskega ekspresionizma je Majcnova drama *Kasija* (1919), sicer pa obsega čas od Cankarjeve simbolično duhovne drame do Grumovega dogodka v mestu Gogi in Kogojeve opere *Črne maske*. Glavni predstavniki te dramaturgije so bili Stanko Majcen, Ivan Pregelj, Miran Jarc, Jernej Stante, Slavko Grum, Angelo Cerkenik, Alojzij Remec in Anton Leskovec, v začetku tudi Bratko Kreft in France Bevk.

Ob dramatiki Janeza Jalna, Finžgarjevega rojaka in slovstvenega učenca, omenja Slodnjak tudi Alojza Remca in njegove dramske poskuse, v katerih je obravnaval »pereče individualne in kolektivne probleme ter si celo prizadeval, da bi našel nov odrski izraz in slog.« (SLODNJAK 1968: 375).

Remec je napisal deset odrskih del, devet slovenskih in eno srbsko.⁷ Razen Generala Burje in dveh inačic *Učiteljice Pavle* so vse izšle v knjižni izdaji.

KIRKE

Ekspressionistično občutje svetovne vojne ni zmoglo satirične komedije. To zvrst so v dvajsetih letih ohranjali starejši avtorji, Oton Župančič, Cvetko Golar in Alojzij Remec. Komedija v štirih dejanjih Kirke je Remčev odrski debut (1922) in prikazuje razmere po vojni, ko cveti blagovno verižništvo, ko so posamezniki s spretnim prekupčevanjem čez noč obogateli, je postala mlada veleposestnica Berta milijonarka. Berta je tip samostojne ženske – trgovke, ki jo je vzgojila vojna. Kakor čarovnica Kirke, ki je spreminjala ljudi v svinje, izgubijo vsi, ki pridejo v Bertine kupčije, svoje poštenje. Tudi po obliki je komedija verižna. Posamezni člani verige so povezani med seboj, ko se veriga pretrga, tudi člani popustijo. »Antična zgodba o Odiseju in Kirki, ki je začarala njegove spremljevalce, se parabolično obnovi v III. dejanju. Sicer pa je vse dogajanje usmerjeno v to misel. Odisej-Krševan se naposled umakne, vse Bertine tožbe in prošnje so zaman, zakaj njega kliče izza meje njegova resnična ljubezen, nevesta Vera.« (KOBALAR 1973: 124). Konec komedije je simbolno pomenljiv. Mlajšega Bertinega hlapca Toneta je obmejna straža ujela in ga zaprla, a je ušel in sredi veseljačenja pregnal Bertine svatovalce iz hiše, nakar je odšel z nevesto v Ameriko. Wollman meni, da je ustvaril Remec z igro Kirke nov tip realistične igre, in dodaja: »Remcu se je posrečilo upodobiti vojno in povojno okolje verižnikov in posrečilo se mu je ob liku nedoštudirane filozofa Andreja Krševana podati to svojat v pravšni podobi; posrečilo pa se mu je še več: prikazati pri Berti duševno zastrupitev zaradi lova na denar.« (WOLLMAN 2004: 196–197). Vrednost satirične alegorije se kaže v komični analizi družbe in nravnih razmer nekega časa. Na razvalinah civilizacije poskuša najti človeka, pri tem pa duši komedijo z moralistično tendenco. Komika je robata in ujeta v senzualistično prikazovanje. Kirke so bile prvič uprizorjene v Narodnem gledališču v Mariboru 9. maja 1922, v ptujskem gledališču pa 8. februarja 1938. Igra po zamišljenosti likov in odrski postavitvi spominja na Wedekinda.⁸

UŽITKARJI

Zametke za realistično kmetško dramo v slovenskem slovstvu sta pripravila že Finžgar in Novačan. V njej se je poskušal tudi Remec in se ji z Užitkarji tudi najbolj približal. Želel je dati ljudskim, malim odrom, umetniško neoporečno žaloigro. Vprašanje preužitkarstva je vpeljal v slovensko dramatiko že Breznikov s sliko Na preužitku (1886), tragičnost tega tipa je nakazal Stritar v Kotarju (1902).

Užitkarji, kmečka žaloigra v treh dejanjih, je bila prvič uprizorjena v Narodnem gledališču v Mariboru 5. januarja 1923. leta. V sezoni 1923/24 so jo igrali »diletanti« v Dramatičnem društvu Ptuj kot zaključno predstavo. Premiera je bila 6. januarja 1924, repriza dan za tem. V igri se kaže Remčeva čustvena prizadetost zaradi družbenih razmer, ki sprožijo tragične posledice. Izbral je tradicionalen motiv o surovi snahi in nemočnih preužitkarjih. Mladi gospodar Tone je v oporoki zapustil posestvo ženi Francki, očetu in materi pa je izgovoril preužitek. Snaha z njima grdo ravna, sosed Smrekar je neusmiljen in grabežljiv, hoče imeti njihov grunt, užitkarja bosta prišla v roke svojega najhujšega sovražnika. Soseda, France Smrekar in Anton Podbregar, sta bila vedno v pravdah, v mladosti sta se potegovala za isto dekle. Smrekar s sekiro rani užitkarja, zaradi krivega pričanja in laži ga sodnik oprosti. Grunt pride v tuje roke, užitkar napove, da bo sam poiskal pravico. Stara užitkarica umre, na svatbi užitkar Podbregar ustrelji med svate in zadene Smrekarja, sam se zgrudi ob mrtvi ženi.

Ideja o pravici in krivici je še posebej poudarjena v drugem dejanju, ko stari pisar nagovarja užitkarja, da ni edini, ki trpi krivico, čeprav je njegova pravica jasna kakor sonce. Drama je zgrajena na močnem domačijem okolju, z zgoščenim dejanjem in nenadno katastrofo. Prvo in tretje dejanje se dogajata na užitkarjevem domu, drugo na sodišču v malem trgu. Ljudska igra Užitkarji je obredla vse slovenske

odre, objavljena je bila v Mladiki (1923) in še v dveh knjižnih izdajah (1923 in 1934). Okrajno gledališče v Ptujju je Užitkarje uvrstilo v gledališko sezono 1954/55, v spomin na dve leti od Remčeve smrti, ker je bilo njegovo delo pomembno za razvoj gledališča in hkrati napovedalo, da se bo Gledališki list oddolžil pokojnikovemu spominu z zapisom v prihodnji 4. številki. Užitkarji, ne le po jeziku, temveč tudi po obdelavi snovi, spominjajo na Cankarjevega Hlapca Jerneja, vendar Remčev preužitkar ni socialni simbol in resnična dramatična osebnost.

MAGDA

Remčeva najpomembnejša ekspresionistična drama, tragedija ubogega dekleta v dvanajstih scenah, Magda (1924) je prinesla novosti, ki so se že uveljavile na evropskih odrih. Spada med tiste drame, ki so vzbudile zanimanje, čeprav je njen jezik prazen, znan, iztrošen. Dramski spopad in katastrofa rasteta iz ljubezenskega trikotnika. Magda prične kot sobarica in konča kot prostitutka, brezdomno truplo v secirnici javne bolnišnice. Vse Magdine ljubimce, Petra, medicinca, detektiva, policijskega komisarja, trgovskega agenta, zvodnika, pesnika, zdravnika, igra en sam igravec, pravzaprav vstopi k stalnima igralcema v vsaki sliki nova oseba. Posamezne prizore v drami veže pisateljeva teza o nedolžni žrtvi enega in istega zapeljivca. Vsak naslednji ima masko prejšnjega, vsi so eden v mnogoterih podobah, stopnjevanjih erotičnih prevar. V Magdi si stojita nasproti grešni in okolju popuščajoci moški in hrepeneča ženska, ki propada zaradi nenravnosti in zaradi brezvestnega moškega. »V Magdi ni nič lascivnega, spolnega, želje po telesnem užitku. V prostitutki poklic je bila prisiljena. Vanj je zagazila le zaradi svoje lepote.« (KERMAUNER 1988: 129). Magda nima ničesar razen nedolžnosti, ki je v 20. letih še veljala, bila pa je tudi njena psihološka obramba. Kot služkinja ne sme avtonomno razpolagati niti z lastnim spolnim telesom. Najprej so ji ubili dušo, potem še telo. Glede na to, da se etično ista oseba pojavlja v več različnih poklicnih maskah, je Magda v slovenski dramatik dvajsetih let prejšnjega stoletja posebno delo. Izrazito ekspresionistična je menjava prizorišč: na kavarniški terasi ob jezeru, v sobi pri gospodi, v študentovski sobi, na klopi v parku, na policijskem komisariatu, v kavarniški sobici, pred nočnim zabaviščem, v Magdini sobici, v bolnici, na mostu, v bolniški sobi, pred dvorano za seciranje. Magda se je pustila zapeljati medicincu in ni poslušala zveste ljubezni mizarskega pomočnika, zato je padala vse nižje, ker je v vseh moških iskala pravega. »Svobodni odnos do človeške narave je Magdin notranji imperativ, za tem imperativom gre in odklanja krščansko idejni korektiv, ki ga kot vizitko poštenosti poriva pred seboj Peter. Njena odločitev za medicinca pa ni samo nagona, ampak je tudi čustveno in etično pravična, saj je eksistenčno logična.« (ZADRAVEC 1966: 189–190).

Tragedija Magda se spogleduje s Schnitzlerjevim Ljubimkanjem, s Kraigherjevo školjko, lik pasivnega Petra je podoben Poljancu v Cankarjevi Lepi Vidi. V Magdi so razpoke v življenju oseb nepremostljive in sociološko determinirane. »Edino onkraj smrti lahko pride do poravnave življenja, do izenačitve nič, do pravične rane na zdravnikovi levici. Kar ostane je zgolj izpraznjen oder človeškega življenja, ki dejansko ni mogel biti nikoli izpolnjen, Magdina usoda, speljana skozi uho šivanke, ki strupeno bode za smrtjo, usoda, ki je v določeni prizmi usoda vsakega izmed nas.« (ŠTEGER 1994). Magda se daje vsa, takšno dajanje pa ni menjava, temveč do kraja žrtvovanje in izgubljanje sebe, kar so arhaične magijske prvine. Drama kaže hinavsko družbo, ki postavlja na videz in v zavesti mnogo prepovedi, posebno spolne, a se jih ne drži. Magda je drama o realni nezmožnosti krščanske dobrote in civilne enakopravnosti. Vsi so na strani zapeljivca in v globoko pesimistični drami zmaga zlo. Magda je deloma socialna drama, sicer pa drama krvi in krivde. »Ker pa ljubimca zdravnika uniči strup njenega mrtvega telesa, spada Magda tudi v območje usodnostne dramatike in ekspresionističnih agitk z moralistično katarznim učinkom.« (ZADRAVEC 1972: 259).

Dramo Magda je uprizorilo gledališče v Mariboru, prvič 24. maja 1924, v režiji in inscenaciji Vala Bratine. Bila je večkrat uprizorjena, na Ptuju premierno 13. decembra 1926 v režiji Vala Bratine, šest let po pisateljevi smrti je sledila druga uprizoritev na ptujskem odru v sezoni 1957/58 v režiji Ferda Delaka, ravnatelja Mestnega gledališča iz Ljubljane, besedilo v gledališki list je napisal Dušan Moravec. Valo Bratina je s programom v gledališki sezoni 1926/27 podal dramatično zgodovinski pregled slovenske igre (Ogrinec – Jurčič – Finžgar – Cankar – Remec – Cerkvenc), pot od romantično realistične igre do slovenskega ekspresionizma. Tretjič je Magdo uprizorilo na Ptuju DPD Svoboda gledališče Ptuj – Teater III, 26. septembra 1994, v režiji Branke Bezeljak Glazer. Magdo je igrala Helena Pršuh, Petra Ervin Štopfer in Pavla, ki se kasneje transformira v pet drugih moških, Tadej Toš. Režiserka je izpostavila telesno govorico igralcev, da je dramo tako predstavila času primerno, kajti v času nastanka ekspresionistične drame je Remec čustvene in čutne izbruhe izrazil z besedami. Predstava je uspela, igralci so dokazali, da mladost ni bila ovira za življenje in odigranje zahtevnejših gledaliških vlog. Premiero, ki je bila uvod v novo gledališko sezono, sta si ogledala tudi hči Alojzija Remca Vera in njegov sin pisatelj Miha Remec. Ferdo Delak jo je uprizoril tudi v Skopju, v letih pred drugo svetovno vojno pa so jo hoteli Čehi posneti kot celovečerni film.

Remec je bil zelo presenečen v izgnanstvu v Vrnjački banji, ko ga je neko dekle vprašalo, če je on tisti Remec, ki piše igre. Pri tem mu je pokazala časopisni izrezek iz predvojne Politike, na čigar hrbtne strani je bila objavljena kritika uprizoritve Magde v Srbskem narodnem pozorišču v Skopju. V Magdi je Remcu uspelo, da je napredoval tako oblikovno kot snovno. Njegovo nihanje med verizmom, naturalizmom, parabolom in simbolizmom, ki je sploh značilno za njegovo ustvarjanje, pa je povzročilo, da delo ni doživelo tako pričakovanega sprejema, kot če bi bilo napisano snovno enotneje.

Alojzij Remec je v nekem svojem pismu opisal uprizoritev Magde v Ljubljani. Ljudje so napolnili gledališče do zadnjega kotička in tudi odhajali, ker ni bilo več prostora. Publika je postala po prvem odmoru besna na avtorja in ga je klicala na oder. Sam je bil s Finžgarjem, ki ga imenuje angel varuh, skrit v loži in ni nasedel, kar so mu pripravili kritiki. Meni, da publika ni razumela, bila je omamljena od stvari, ki je ni bila vajena. Pugelj ga je želel odvreči na oder, vendar ga je Finžgar ubranil. Remec zaključi pismo z besedami: »Potem so prišli kritiki, konjederci javnega mnenja, in so povečali svojo beračijo.« (KOBLAR 1973: 127).

GENERAL BURJA IN UČITELJICA PAVLA

V graški dobi (1909–1914) je napisal veseloigro General Burja in igro Učiteljica Pavla, ki so jo igrali v prvotni obliki 12. avgusta 1912 akademiki ob desetletnici akademskega društva Zarja v Ljubljani, in istega leta trodejanko iz rokopisa dijaki v Kranju. Predelana Učiteljica Pavla, kot drama v štirih dejanjih, je bila uprizorjena v Mariboru 16. junija 1921. leta. Obe dramski deli, General Burja in Učiteljica Pavla, sta ostali v rokopisu. Veseloigro General Burja so ob nastanku igrali v Črničah na Vipavskem. Veseloigro iz francoskih časov v treh dejanjih je posvetil prečastitemu gospodu župniku Blažu Grči. Igra se godi leta 1797 v večji vasi na Vipavskem. Prvo in drugo dejanje se odvijata v marcu, zadnje v oktobru.⁹

Remec je napisal Pavlo v občutju naturalizma in nove romantike. Prikazuje dramo podeželske učiteljice, ki zahrepeni po čisti ljubezni, toda doživi razočaranje. Zaročena je s trškim veleposestnikom Gruntarjem, ki je oblasten in neobziren človek. Čustveno se bliža pesniku Ogradniku, ki pa ne ljubi nje, temveč njeno sestro. Gruntar tega ne more prenesti in jo sili v poroko, kar se mu ne posreči, zato doseže njeno premestitev. Pavla se v obupu zateče h križu nad prepadam, kjer bebavi pastir Lola pahne Gruntarja v prepad. V delu je čutiti idealizem mladega rodu, ki sega k lepoti, cankarjansko hrepenenje po dvigu iz življenjskih nižin in naturalistično težnjo iz greha k očiščenju, pa tudi odpor do čitalniškega veseljačenja

in prisiljene rodoljubnosti.¹⁰ Učiteljica Pavla je nastala pod močnim vplivom moderne, Cankarjevih dram *Za narodov blagor in Hlapci*, v izraznih posebnostih celo *Lepe Vide*. Učiteljico Pavlo so uprizorili 23. avgusta 1953 na odru v Gorišnici, režiral pa jo je slušatelj akademije za igralsko umetnost Zlatko Šugman, ki je nastopil tudi v vlogi študenta Ogradnika. Do takrat najboljšo igralsko stvaritev je z vlogo Pavle ustvarila Micka Matjašičeva. Gorišničani so gostovali s predstavo naslednji dan v nedeljo pri Veliki Nedelji, kjer bi si zaslužili večji obisk. 12. in 13. oktobra so z dramo gostovali v ptujskem gledališču. Neznani kritik je o predstavi objavil v Ptujskem tedniku daljši zapis, kjer meni, da sta prvi dve dejanji precej težki za podeželsko gledališče z diletantskimi igralci, ki pa se lahko spopadejo tudi s težjimi deli. Po prepričljivosti in doživetosti vloge je Zlatko Šugman, ki je nastopil kot študent Ogradnik, posebej izstopal.

ZAKLETI GRAD

V Remčevi ljubljanski dobi je nastala igra *Zakleti grad*, ki je v čudni disharmoniji z večidel uglajenim in ritmiziranim besedilom. Remec jo je sam poimenoval »romantična igra«, ki je bila preprostejša od umetniško zgodovinske drame, in je bila namenjena za ljudski oder. Romantična igra *Zakleti grad* je dramska različica novele *Anno Domini*, ki zajema snov divjanja kuge v Vipavski dolini v letu 1682, z dodanim srednjeveškim čarovništvom, oderuštvom, zakonolomstvom. Dejanje se dogaja na gradu grofov de Vacano v Vipavski dolini. V ponočnem popivanju so se sprli trije bratje. Leonhard je do smrti zabodel mlajšega Hermana in zbežal. Gospodar gradu postane kruti in strastni Ludvik, ki hoče Katarino, vdovo ubeglega Leonharda, za ženo. V času kuge se z romarji vrne Leonhard, ki se je spokoril na božjih poteh. Pred gradom umre za kugo, sokol prinese Katarini prstan, ki pa je okužen. Za kugo umreta Katarina in grof Ludvik. Usoda je poravnala vsa nasprotja in zločine in grad bo izumrl. Igro *Zakleti grad* so prvič igrali v Mariboru leta 1925, v knjižni izdaji je izšla leta 1926.

TALCI V KRALJEVU IN VOLKODLAKI

Po vrnitvi iz izgnanstva v Srbiji sta iz spominov na pregnanstvo nastali dve igri: *Volkodlaki* in *Talci v Kraljevu*, ki sta izšli 1947 pri Mohorjevi družbi. V slovenski povojni dramatiki zastopajo taboriščno in zaporniško motiviko *Talci v Kraljevu*, ki so hkrati poskus dokumentarne drame. Brezizhodna drama v enem dejanju je posvečena, kot je zapisal Remec v posvetilu, »Spominu talcev iz Slovenije in Zeku Novaku-Gandiju iz Prlekije, ki jim je oktobra 1941 do poslednjega diha, ko so jih pokosile nemške strojnice, z vedro šalo lajšal težke ure in dneve smrtne groze v taborišču v Kraljevu.« V bunkerju s težkimi vrati so zbrani: pobožni železniški delavec Meglič, uporni kovač Drenik, pesnik Vrhovnik, učitelj Skalar, mladoporočeni železniški uradnik Lovrenčič, zasebnik in šaljivec Novak. Talci se sprašujejo, koliko je ura, bije pa jim zadnja ura. Vsak opisuje svoje življenje in usodo in se sprašuje, zakaj prav on? Za vsakega padlega Nemca sto talcev! Pesnik jim bere svojo pesem in upa v nov dan, kovač Drenik je prepričan v moč delavskih množic, Lovrenčič kliče po življenju, Novak z obešenjaškim humorjem premaguje njihov strah, ko zunaj že regljajo strojnice in padajo talci. Nenadoma pride Lovrenčičeva žena Marta, ki si je pri nemškem komandantu izprosila življenje svojega moža. Toda, za kakšno ceno in žrtvovanje in ponižanje. Lovrenčič raztrga list in gre z njimi. Sliši se pesem in oddaljene strojnice. Za talci bodo prišli tisti, ki bodo zločincem sodili.

Težišče drame je na dialogu, ki mu daje poseben pečat prisotnost bližnje smrti. Značajsko sega razpon oseb od pobožnega delavca Megliča do komunista Drenika in do posebne vloge šaljivca Novaka. Remec je drami dodal zelo zanimive opombe, v katerih utemeljuje vsebino in daje navodila igralcem, podaja

pravilno izgovorjavo nemških besed in stavkov, opiše značaje dramskih oseb, navaja tempo igre in opozarj na rabo scenskih rekvizitov.

Dramo v treh dejanjih Volkodlaki (1946, 1947) je avtor časovno in krajevno opredelil: »Godi se v slovenski vasi na Slovenskem Štajerskem blizu hrvatske meje prve čase po nemški okupaciji 1941. Dejanja si slede drugo za drugim v kratkih razdobjih po nekaj dni.« O Volkodlakih meni Jaroslav Dolar, da so nasičeni z dramatično vsebino in bi bilo že dovolj, da se Anici vrne zaročenec Ivan iz vojske in se še isti večer odpravi k Lacku v partizane. V Anico pa je zaljubljen tudi nemškutarski izdajalec Fric Zajšek, ki jo da zapreti, da bi se je lažje polastil. V zadnjem trenutku jo reši njen zaročenec. Aničina mati Meta v strahu pred Zajškom skoči v vodnjak, otrok utone, Zajšek pa jo da ustreliti. Tako izgubi Anica mater in sinčka, v partizane pa se napoti stari Kopše, nekdanji župan. Drama je skrajno preprosta, ima nekaj romantičnih elementov, dialog vsebuje precej dnevno aktualnih parol in citatov iz literature. Veliko nemških besed hoče spomniti na zgodovinsko kričavost in gospodovalnost »Herrenvolka«. Biblično apokaliptična simbolika je prenesena v sodobno dogajanje in pomešana s folklornimi prvini. Sicer veristična igra ima romantične prvine, največja je končni prizor, v katerem glavni junak kar pravljичno osvobodi svojo nevesto, izdajalca pa zadene strel. Kraj dogajanja spominja na Zavrč.¹¹ Volkodlake so ptujski igralci naštudirali v sezoni 1946/47. Premiera je bila ob spominskem srečanju borlskih interirancev na dvorišču borlskega gradu, Volkodlake so igrali v ptujski okolici, uprizorili pa so jih tudi naši izseljenci v ZDA.

Presenetljivo podobni Volkodlakom so Drevovi Talci. Tako Drevovi Talci kot Remčevi Talci v Kraljevu so blede pripovedovanje. Slog ni glavna hiba teh del, pač pa tudi pasivni junaki dramskih del, še posebej ženski liki. Slovenski talci v Kraljevu niso ničesar krivi, njihova tragika nas ne more prevzeti, ker ni psihološko utemeljena. Vsa tri dramska dela so bolj dokument časa kot umetnine, v pripovedovanju pa je Remec spretnejši od Dreva.

V izgnanstvu je nastala v Vrnjački banji leta 1944 v srbščini napisana »Savremena komedija u jednom činu« Bunda, ki je ostala v rokopisu. Remec jo je poslal na natečaj Ministrstva za prosveto, žirija jo je decembra 1946 odklonila z mnenjem, da ne ustreza pogojem razpisa, zato ni prišla v poštev za nagrado, bo pa objavljena v dnevnem časopisju. Igrica Bunda je bila napisana za partizansko dramsko skupino v Vrnjcih.

MIKLAVŽKOVE VRAGOLIJE

Dobro leto pred smrtjo, 31. decembra 1950, je na ptujskem odru doživela krstno uprizoritev pravljična igra za otroke »Miklavžkove vragolije«, ki jo je priredil po Andersenovi pravljici Veliki in mali Miklavž. Pravljično igro so igrali enaindvajsetkrat, režiral jo je Vladislav Cegnar. Vida Sluga je o predstavi v Ptujskem tedniku pohvalno zapisala, da je gledališki oder za pravljično igro bogatejši. Krstna predstava je lepo uspela, čeprav so bili na njej pretežno odrasli, še bolj pa je predstava »vžgala«, ko so Miklavžkove vragolije gledali otroci. Besedilo bi veljalo malo popraviti, sicer pa se je Remec s to igrico pridružil Goljevim in Milčinskim igram. V rokopisu je avtor zapisal, da je končal igro 24. aprila 1950 ob tretji uri zjutraj.

Neznani pisec (podpisan -r) pa je v Ptujskem tedniku objavil obširnejšo kritiko. Remec mu je v odgovoru z naslovom Nekoliko kritike o gledališki kritiki odgovoril, da bi se pisec moral predstaviti s polnim imenom, ne pa da se skriva za anonimnostjo. Ker se je posmehljivo izrazil o »pravljici«, mu Remec pojasnjuje, da je dramatičniji Miklavžkovih vragolij služila za podlago ena najlepših Andersenovih pravljic, ki jo je v slovenski izdaji sedmih pravljic ilustriral Hinko Smrekar. Smrekarjeve ilustracije pa so bile tudi navdih

odrski uprizoritvi. Zavrača tudi očitek o vzgojnosti Miklavžkovih vragolij, kajti potem bi morali črtati kar osemdeset odstotkov vseh svetovnih pravljic. Kritik tudi ne razume ne humorja ne smeha.

Ko je bil že na smrtni postelji v bolnišnici, je prejel pismo SKUD Miha Pintar iz Ruš, v katerem so ga prosili za rokopis Miklavžkovih vragolij. Sinu Mihi je narekoval odgovor, da jim bo rade volje odstopil svoj edini izvod igre in da jim bo še poslal režijska navodila, ko bo prišel iz bolnišnice. Navodil niso več prejeli.

Skupna značilnost Remčeve dramatike je mladostni idealizem. Snovi ne more obravnavati povsem samostojno, zahaja v pocankarjanski in poromantični lirizem. V drame rad vpleta svoje pesmi. »Skoraj stalna njegova oseba je mlad idealist, največkrat pesnik, ki se upira materializmu svojega časa in gleda v lepši svet. Tak je Ogradnik v Pavli, Krševan v Kirki, mizar Peter v Magdi, podoben je Sholar v Zakletem gradu in tudi abiturient v Talcih.« (KOBALAR 1973: 132). K ljudski igri so usmerjene tri drame: Užitarji, Zakleti grad, Volkodlaki. V Remčevi, Potrčevi in Kranjčevi kmetski drami pred drugo svetovno vojno in po njej se je socialna vest spremenila v razredno zavest, ko je postala kmečka dramatika razredno borbena. Remec je napol velikomesten napol kmečki proletarec in prizadet opazovalec življenja.

Pisatelj je sledil vsem uprizoritvam svojih del in zbiral letake. Od vsepovsod so prihajale pohvale, nobena igra ni propadla, vsaka je prinesla uprizoritелju dobiček.

Dramatično društvo v Ptujju

V mestnem gledališču!

Predstava 17, 18

v nedeljo, dne 6. aprila 1924 ob 1/24. uri popoldan
v ponedeljek, dne 7. aprila 1924 ob 1/28. uri zvečer

UZITKARJI

Kmetska žaloigra v treh dejanjih. Spisal Alojzij Remec. Režira Slavo Prek.

O S E B E:

Užitkar	Majoen
Njegova žena	Luknarjeva
Njiju snaha	Mlakarjeva
Njen sinček, užitkarjev vnuk	Flere
Sosed	Prek
Njegov sin, snahin ženin	Christof
Mešetar	Kostanjevec
Sodnik	Šafar
Star kancelist	Job
Mlada gospodična	Zamudova
Troje kmetskih ženk {	Mlakarjeva
	Haladejova
	Kostanječeva

Dejanje se vrši v današnjem času od adventa do pusta.

Med izvajanjem vstop ni dovoljen.

C E N E:

Lože zadnje 80 Din., srednje 70 Din., sprednje 60 Din. — Sedeži v parterju 1.—4. vrsta 10 Din., 5.—7. vrsta 8 Din., 8.—9. vrsta 6 Din. — Balkonski in galerijski sedeži 8 Din. — Stojišča v parterju 4 Din., dijaki in vojaki 3 Din. — Galerijska stojišča 3 Din.

Blagajna se odpre eno uro pred predstavo.

Začetek točen.

Predprodaja vstopnic v trgovini g. A. Kraigher.

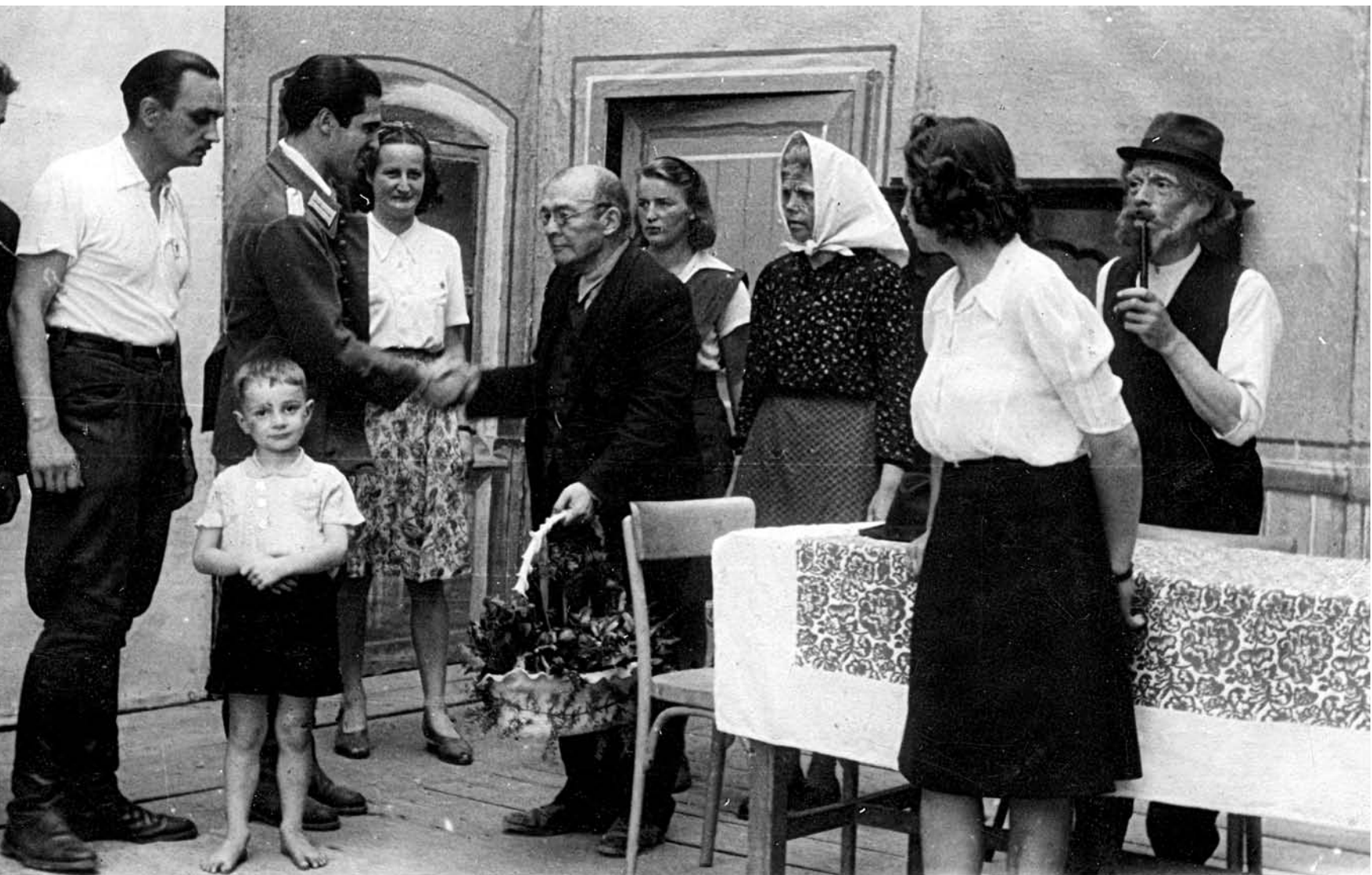
ALOJZIJ REMEC

MAGDA

TRAGEDIJA UBOGEGA DEKLETA
V DVANAJSTIH SCENAH



V LJUBLJANI 1924
NATISNILA IN ZALOŽILA
ZVEZNA TISKARNA IN KNJIGARNA



Po predstavi Volkodlaki, v gledališki sezoni 1946/1947 v ptujskem gledališču, izročajo igralci avtorju, Alojziju Remcu, rože.

Ptuj, dne 19.3.1951.

Tovariš

I v a n P o t r e č
književnik

L j u b l j a n a
Mladinska založba.

Tovarišica Sonja Dolinarjeva, upravnica ptujakega gledališča, mi je izročila po Vašem odhodu iz Ptujja mojo praviljčno igro Miklavž-kove vragolije s pripombo, da mi boste o stvari še pisali.

Prosim, da bi mi sporočili svoje mnenje o igri, eventuelne zaželenne poprave hib in pomanjkljivosti in ali bi igra snloh prišla v poštev za tisk pri Mladinski založbi.

Zhvaljeva je se Vam že zdaj za odgovor
Vas pozdravlja

Dr. Remec Alojzij
Ptuj, Miklošičeva 2

POEZIJA

Pojem moderne v slovenski literaturi opredeljuje četverico, ki je izšla iz dijaške Zadruga in je s svojo inovativnostjo zaznamovala

obdobje v letih 1899 do 1918. Sugestivna moč Cankarja, Župančiča, Ketteja in Murna je močno vplivala na sopotniško literaturo, nekako simbiozo realizma, naturalizma, nove romantike, dekadence in simbolizma. Ta literarna podoba se je odrazila pri Govekarju, Kraigherju, Finžgarju, Kvedrovi, Moletu, Lovrenčiču, Mešku, Jerajevi, Gradniku in drugih in tudi pri Alojziju Remcu, ki mu je vir umetniškega navdiha ljudska pesem in slovensko ter tuje romantično izročilo. Umetnost tega časa je odkrila zapletena področja človekove duše, pomeni tudi vzpon poezije, ki je zdaj bolj kot kdajkoli lirična.

Od leta 1903 je pisal Remec pesmi za Dom in svet, od leta 1907 tudi za Ljubljanski zvon, objavljali so mu jih v Slovanu, Domačem Prijatelju, Mladiki in Zori. Največ (76 pesmi) so mu jih natisnili v Domu in Svetu, v Domačem prijatelju 18 pesmi, v Zori 13 pesmi, v Jubilejnem zborniku ob desetletnici Društva jugoslovanskih akademikov v Ptujju 1922-1932 tri pesmi, po dve v Ljubljanskem zvonu, Mladiki, Slovenskih Večernicah, Slovenki; po eno pesem pa v Slovenski gospodinji, Primorskem listu, Ilustriranem glasniku, Jadranskem almanahu, Boju za Koroško, Omladini, Slovanu in Slovencu. Poleg svojega imena Vekoslav Remec je objavljal tudi pod psevdonimi Slavko Vilinski, Zvoran Zvoranov, Štefan Poljanec, A. R. Štefanovič. Pesnik Aleš Šteger meni, da Remčevi psevdonimi pričajo zraven duhovnozgodovinskih okoliščin tistega časa, kot je bilo približevanje 1. svetovne vojne in prodornost Nietzschejeve filozofije, na popolno desubjektivizacijo, na izgubo jaza kot osebnosti, ki bi se lahko še kamorkoli oprla. V pesmih se je z impresionističnimi podobami in refleksijami poglobljal v duševno in družbeno razdvojenost okoli 1. svetovne vojne in končno našel svojstven izraz v zgoščeni ritmiki in zaostreni misli. V Gradcu je prišel v literarni krog Jožeta Lovrenčiča, v pesmih te dobe je čutili vpliv impresionizma.

Ne držijo nekatere trditve, da je pesnil Remec do leta 1923. Remec je pesnil tudi po letu 1923, o čemer pričajo posamezne pesmi na različnih listih, vendar številčno mnogo manj kot v obdobju 1903 do 1923, ponovno pa nekaj let pred smrtjo, ko je nastal cikel ljubezenskih pesmi Pozne rože, ki je ostal v rokopisu.

Remčeva pesniška rokopisna zapaščina vsebuje štiri zvezke pesmi in dve zbirki na posameznih listih, ki pa so večidel prepis pesmi iz zvezkov in nekaterih že objavljenih pesmi, in po vsej verjetnosti pripravljene za samostojno izdajo. Rokopisi v zvezkih so naslovljeni: Poezije (37 pesmi), Poezije (29 pesmi), Na razpotju, Verzi. Pesnik si je pri mnogih zapisal čas nastanka pesmi, objavo ali kam jo je poslal.

V Poezijah 37 je največ razpoloženskih pesmi, nekaj ljubezenskih, tri romance, tri so posvečene Simonu Gregorčiču, ena Janezu Evangelistu Trinkotu. Pesmi so nastale med letoma 1907 in 1909. Pod naslovom Poezije na prvi notranji strani sta napisana mota:

*Le hip je moj in tvoj,
potem delo in boj – :
Življenje me kliče!*

*V mladosti, v sanjah započeto,
vsejano, a še ne požeto ...
Dočakalo cvetu mi je srce,
sadu če mi dočaka – sam Bog ve ...*

Večina pesmi iz Poezij 29 je iz leta 1907 in glede na število pesmi so najskromnejše. Uvedejo jih verzi:

*Iz srca svoje so kali pognale
mokrocveteče rožce poezije
Prešeren (Magistrale)*

Napisane so s svinčnikom in brez razmaka, vidno je varčevanje s pisno predlogo.

Zbirka Na razpotju vsebuje 84 pesmi, med njimi 15 sonetov. Moto se glasi:

*Zdaj vzklile so mi nade,
viharja žejno je srce ...*

Pesem V zgodnjem jutru je posvečena Josipu Murnu, osamljenost in bolečino ob izgubi očeta izpričujejo štirje soneti V mislih na umrlega očeta. Pesmi so nastale med leti 1907, 1908, 1909, po vsej verjetnosti v Gorici.

Verzi so najobsežnejša zbirka, ki prinaša kar 102 pesmi, nastale od leta 1909 do leta 1938, tako se tudi s tem potrjuje, da je Remec pesnil po letu 1923 in po prihodu na Ptuj leta 1927. Pesem Gorski Materi Božji, nastala 23. avgusta 1940, je bila objavljena v Slovincu v istem letu. V grozečem prihodu svetovne morije prosi Marijo, naj slovenski narod sprejme v svoje krilo, v svoje varstvo. Tudi za to rokopiesno zbirko je značilen moto:

*Ti zlata, blažena mladost, adijo!
Srce v obete tvoje več ne upa –
oči v bodočnosti temo strmijo
in v grenko čašo žitja, polno strupa.*

Dve zbirki pesmi Pesmi 39 in Pesmi 41¹² sta na posameznih listih.

Pesmi 39 so napisane s črnilom, listi so bili nekdam speti, vezava pa je že popustila. Na podlagi oštevilčenja pesmi s svinčnikom je razvidno, da v zbirki manjka 15 neobjavljenih pesmi.

Pesmi 41 so napisane s črnilom, z lepo in čitljivo pisavo, in razen dveh, so prepis iz zvezka Verzi. Nastale so med leti 1910 in 1918.

Pozne rože so nastale v letih pred smrtjo in so javnosti za sedaj še neznane, pesnik se je pod vsako pesmijo podpisal in dodal, »da ne bodo nikoli uzrle belega dne«.

Remčeva rokopisna lirika preseneča tako po obsegu kot po literarno-vsebinskih sklopih. V liriki je nekaj motivnih in tematskih stalnic. »Motivno tematsko navezo tvorijo: osamljenost, popotništvo, ljubezen, življenje, smrt in dom.« (KAJZOVAR: 2003, 42). Značilnost Remčeve lirike je nenehno odtujevanje človeški skupnosti in zatekanje v samoto, pri čemer je osamitev lirskega subjekta odraz nerazumevanja sveta do umetnikovih spoznanj, hrepenenj in bolečin. Osamljenost lirskega subjekta razume samo narava, še posebej drevesa kot starodavna vegetativna božanstva, ki so njegova sporočila, podobe in simboli osamljenosti.

Pesmi z erotično snovjo ga označujejo v veliki meri kot ljubezenskega pesnika. Njegova izvoljenka srca ni neka oddaljena ali izmišljena navdihovalka, temveč konkretna ljubljena oseba, ki ji namenja strastna in močna čustva. V mladosti se je z neverjetnim vitalizmom navduševal nad življenjem. Zanj je vse trenutek, ki prevlada nad večnostjo. Zastavil si je visoke cilje, bolj kot so se leta odmikala, bolj se je počutil kot romar, kot gladiator, ki se z življenjem spopada. Motivi osamljenosti in bolečine vpeljujejo motive smrti, ki odvzame vsako upanje in hrepenenje, je končno slovo in zadnja postaja.

V posvetilnih pesmih Gregorčiču, Murnu in Medvedu pa je konec sanj, trpljenja in bolečin. Ob smrti je Gregorčiču posvetil pesmi Umrl je mož in dve z enakim naslovom Simonu Gregorčiču. V slovo samotnemu pesniku Antonu Medvedu, ki je zaprl trudne oči, je namenil sonet, v upanju na nove dni. Umrlemu bogoslovcu A. Belingarju je posvetil pesem Mrtvemu drugu, beneškega pesnika J. Ev. Trinkota nagovarja ob godu, ko je le-ta vojak v tujini, pesnika, ki je tožil o človeku in o svojem ljudstvu, odtrganemu od slovenske celote. V pesmi v Zgodnjem jutru spregovori Josipu Murnu, v sanjah polje trepeta v koprnenju po pomladi, prišel bo kmet in ga zaoral. V pesmi se približa Murnovemu liričnemu agnosticizmu, ki si je vse bolj želel biti kmet, ne pesnik proletarec. V Oseku leta 1911 nastala pesem Slovo, je posvečena Jožu Lovrenčiču.

Ena izmed motivnih stalnic lirike je dom, ki ga je pesnik vse življenje nosil v svojem srcu in spominu. Dom je idilična podoba otroštva pri dedu Jožefu Rožiču v Vipavski dolini, dom je sinonim za najlepši čas in najlepše upanje. Dom enači s svojo rojstno vasjo, ki jo vidi v svojih sanjah in hrepenenjih kot milo gorsko vas, ki je stalno pribežališče in varno zavetje. Iz teh čustvenih vzgibov je nastala impresionistično razpoloženska pesem Burja:

Burja

*Bežijo, bežijo oblaki v višini
kot sivi, sestradani, divji volcje
in burja pod njimi tuleč po ravnini
beži čez osamljeno, mrtvo polje.*

*In vrbe ječijo nad ozko stezico,
ki plaha in skrita ob vodi hiti
v daljavo, kjer sivo, samotno vasico
objemajo zimske, molčeče ravni ...*

*Od tam, iz daljave, iz burje tuleče
se trga nedeljsko zvonjenje zvonov
in kliče in kliče srce tak proseče
kot plahi spomini vabeči domov ...*

Zvočne impresije prinašajo glagolske in deležniške oblike: bežijo, tuleč, ječijo, molčeče, proseče, vabeč. Mračno razpoloženje se umirja, pokrajinski prostor se iz višin in daljav prenese na stezico, vasico, burja

je prinašalka daljnega nedeljskega razpoloženja, ne samo minulih lepih časov, ampak je hrepenjski klic domov.

Ostale pokrajinske motivike Primorske, Notranjske in Haloz se bolj ali manj dotakne. Folklorna motivika posega tako v pogansko izročilo kot v motive prevzete iz ljudskih obrednih pesmi, prekritih s krščansko simboliko.

V njegovi poeziji je v začetku opaziti vpliv moderne, pozneje pod vplivom vojne je po slogu najbližje ekspresionizmu. Od predstavnikov slovenske moderne mu je najbližje Murn, še posebej v impresijah narave in naslonitvi na ljudsko folklorno motiviko. Tudi osamljenost kot ena najbolj izpostavljenih tem njegove lirike, ki se kasneje kaže v odtujenosti in brezdomstvu, najde vzporednice v Murnovi liriki. Remčev lirski subjekt niha med radostjo in obupom, med visokotečimi cilji in lastno izgubljenostjo na brezdomnih poteh, jasno kaže na slovenski narodnostni ponos, naravo in erotiko. Dekadence je nanj le obrobno vplivala, bolj kot modni pojav, sicer pa mu tega ni dovoljeval krščanski etos. Ni pa ga oviral, da bi ne izpričeval pristnih in globokih romantičnih čustev do ljubljene dekleta, ki je najlepša izmed rož, je kot pesem, njegov up, maj in cvet, spomin in sanje, kraljica, svetel angel, bela lilija. Posebitev njune ljubezni je angel. Redkeje jo imenuje z imenom: Cilka, Anica, Anita, Lenica. Njegovo ljubezensko čustvo se v nekaterih ljubezenskih pesmih veže na sentimentalnost, tu pa prehaja v drzno čutnost. Ljubezen je ena od osrednjih besed njegove lirike, najpogosteje pa srce, največkrat kot metafora za ljubezensko čustvo. V pesmih do leta 1923 ni mogel zatajiti domačijskega realizma. Priljubila se mu je oblika samogovora, v Praspominih je samogovor prestavljen v preteklost, v čas slovenskega sužnja. Izrazit primer nove poti v poeziji je njegova ekspresionistična pesem Človek, ki odstopa od njegove naslonitve na moderno, in je značilen odsev razočaranj in spoznanj ob koncu svetovnega klanja. Pesem je nastala 28. julija 1918. leta.

Da je nastalo manj pesmi v povojnem času, je morda iskati vzrok tudi v usmeritvi, da so katoliški ekspresionisti skoraj popolnoma opustili vezano besedo ter pisali v pripovedni in dramatični prozi.

Pod naslovom Pesmi iz Ptuja je objavil Remec v Jubilejnem zborniku društva jugoslovanskih akademikov v Ptuj (1932) tri pesmi: Noč na gradu, Mali bogovi in Povratek iz Haloz. V pesmi Noč na gradu, s svojo ljubo zreta iz gradu na Ptuj, ki je obsijan s srebrno mesečino, svojo deklico vabi na sprehod, mesto spi, ko oblaki zakrijejo mesec, ju primerja z Orfejem in Evridiko. V socialni in globoko občuteni pesmi Povratek iz Haloz razkriva siromaštvo, bolečino, neizpolnjeno hrepenenje po boljšem življenju, ko je ugasnila pesem mladosti v raztrganih kočah, ko morajo viničarji služiti gospodi iz Ptuja, Maribora in nemškega Gradca. Pokrajinsko se je dotaknil Haloz še v pesmi iz maja 1938 Pomlad v Halozah.

V povojnem obdobju je napisal več pesmi z vojno tematiko (Pisma s fronte in na fronto in druge). Tik pred smrtjo je nastal še ciklus devetnajstih ljubezenskih pesmi Pozne rože. V zadnji štirivrstičnici Smeh, napisani jeseni 1952, sklene, da bo po vseh bridkih in lepih dneh ostal sam in tudi ona bo ostala sama. Sin Miha se spominja, kako sta čitela drug drugemu svoje pesmi: oče iz cikla Pozne rože, on svoje iz cikla Viharne rože. In zmeraj je moral skloniti glavo pred mladostno silo 66-letnega očeta. Jeseni 1952 pa je po vsej verjetnosti nastala ena zadnjih Remčevih pesmi Zadnja roža. Iz neobjavljenega cikla Pozne rože je Gledališki list v tretji številki za sezono 1954/55 objavil pesem Večerni sprehod, v spomin na pred dvema letoma umrlega pesnika.

Iz njegove poezije vzete kot celota, veje razpoložensko čustveni impresionizem. Prisotni so elementi romantike s sledovi ekspresionističnega sloga. Remec je pesnil v knjižnem jeziku, verjetno je želel biti vseslovenski pesnik.

ZDRAVICA HALOŠKI KAPLJICI

Kdo ne pozna njegove veseljaške himne, Zdravice haloški kapljici, ki jo je podaril vinarski zadrugi in je zapisana v spominski knjigi vtisov, ki jo hranijo v Ptujski kleti. Pesem je zapisal na prvo stran v spominsko knjigo jeseni 1948. Zdravica je hvalnica kapljici, haloškim goricam, trti, vinogradu, iz nje dehti in živi spomin stoletij, lirski subjekt in viničar sta skupaj dočakala majski dan, svobodo. V zadnji kitici nazdravi delovnemu ljudstvu, ki je ponovno gospodar svoje zemlje. Kapljico imenuje »biserni napoj«, ki so ga rodile haloške gorice. Za njo je prejel tekoči honorar, kakor je rad hudomušno dejal. Pesem je uglasbil Radovan Gobec.

Zdravica haloški kapljici.

- Kdo te malil je v čaše se iskrece,
kdo dal ti moč, ti biserni napoj,
da vir si volje židane in sreče
vsakomur, ki poljubi se s teboj? —

„Rodile so me haloške gorice,
pomladni vetri božal je moj cvet,
poletno sonce me je zgalo v lice
in žar jesenski spsenjal me je v klet.

Iz mene vse zveni: zvenket kopanja,
hrestljanje rexa in skropljenja šum,
klopotev pesem v lepem času branja
in vriski, petje v vrh hitrih trum.

Iz mene vse žari: jutranja zarja,
poldavsko sonce in ves zlat večer,
utrinki zvezd in bliski iz viharja
in znoj kopačev - biser tisocer.

Iz mene vse dehti: vonj mladotja
po kopni zemlji in po cvetju trti
in duh spojnih pož, zelenja, cvetja,
ki v njem dehti vinograd, polje, vrt.

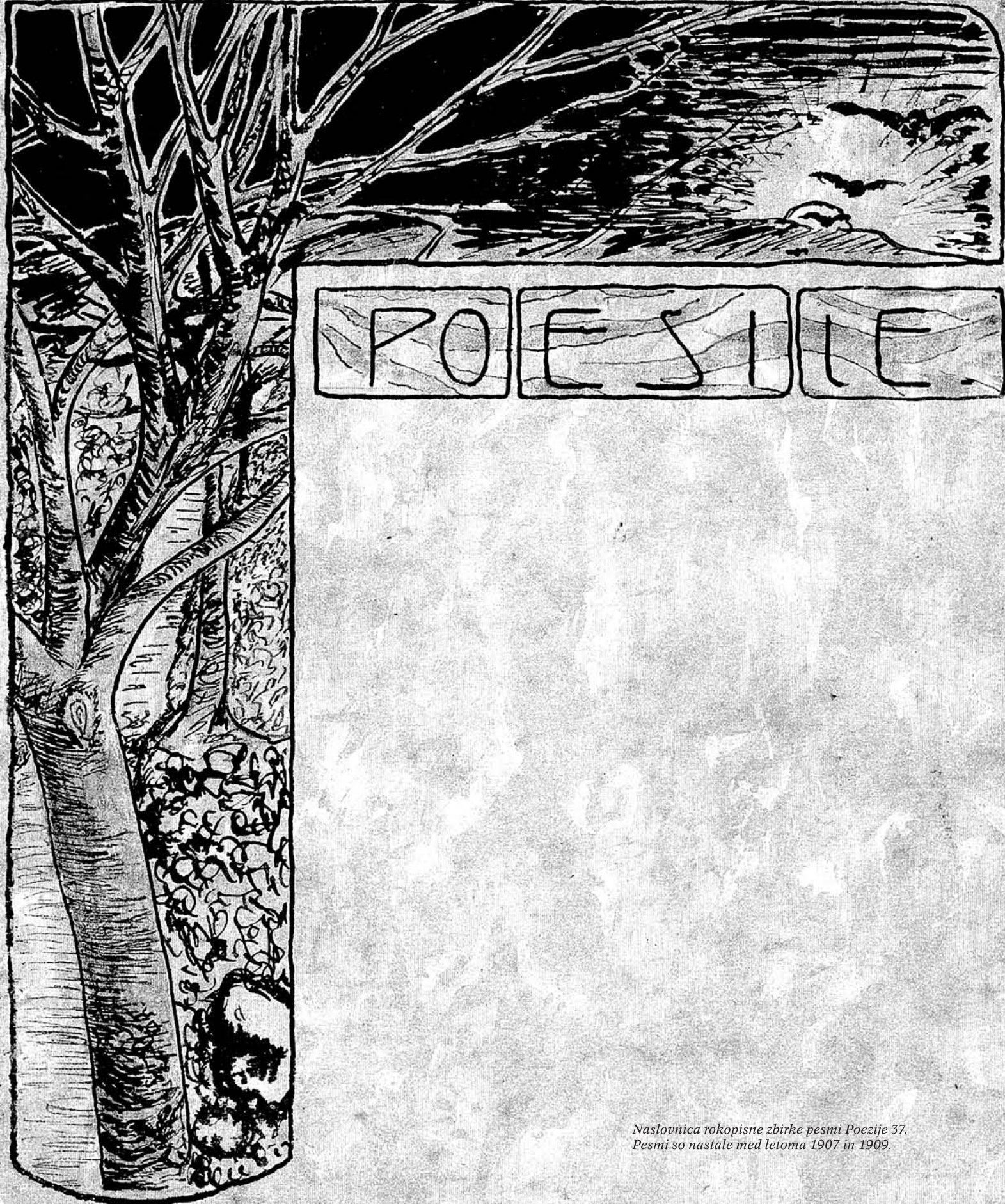
Iz mene vse živi: spomin stoletij,
ko me gojil je viničar - tlačav,
in majski slavn, ko prvič smel zapeti
je himno svobode naš partizan...“

- Nalijte čaše! Naj zvenijo v slavo
petletki, delu za bodoči rod,
in tebi, ljudstvu delovnemu: Zdravo,
da si na svoji zemlji svoj gospod! —

Ptuj, jeseni 1948.

Radovan Gobec

Rokopis veseljaške himne
"Zdravica haloški kapljici"
(1948) na prvi strani spominske
knjige vinarske zadruge, ki jo
hranijo v Ptujski kleti.



POEZIJE

*Naslovnica rokopisne zbirke pesmi Poezije 37.
Pesmi so nastale med letoma 1907 in 1909.*

Kresni večer.

Lež dan zlati se v solnem plodnem njiva
in klase polni se, zori, zori,
na večer pepelica postredi
svoj meri, kjer se v žita gnezdo skroni.

In pride noč, vsa topla, svetla, živa,
in na kuzišču kres se razgori,
vse, kar srce zvedet želi,
noči prečudne noči nočoj razkroni.

I teboj sem ves, fant, ki ņ daj v plamen
stuniš in čakaš čudnih semen
in srce tolažcih ti novic.

Pod orbami pa v mirni zar vodre
devojka zre in Bog sem ve, zakaj
kale' ji sože gostih zvezd svojih.
14. 6. 1910.

↳ V parku.

V temo gubijo meje se aleje,
ves z zvezdami je posejan solunni -
korak lahak - nekdo se t'ho smeje -
spet mir - se v dalji pesem plahih strun

Boznaš to pesem li, devojka mija:
Čet' temnim nebom siva vas moti,
tam morda manka mija, morda tvoja
prebrvko za ^{otrokov} najobrazje se sobi ---

Osek, 4. 11. 1911.

↳ Ločitev
(prijatelj Joz Lovrenčin)

Oa z bogom! Je temni liči novej.
in vlak nestipno krope; čaka name ...
Kaj za slovo? Se to, prijatelj moj:
boj se ljudi, glej, da te vrag ne vzame.

Ko bi živel boš svojo spet boheme
in ^{čudni misli} ~~sarjat sarje~~ žalostne, veseli,
bom lahkovernim kazal jo ljudem,
kakor se živim kot rodoj ub z jezete.

Osek 6. 11. 1911.

Večer ob jezeru.

Jesen neslišno gre skoz drevored,
vise kostanji, listje pada, pada,
brez ognja, tuden, urtev vsak pogled,
kot da ugaša v duši zadnja nada.

Pod sivim nebom jezera šumi,
beže v daljavo splašeni valovi -
Kje svetla jadra ste veselih dni,
da pojde z njimi duša k sreči novi?

Ah, padla so. Tsa sreča: bežni vali.
Jaz značno, nemo vanje zem
in v duši mi blešče spomini žali
kot nad grobovi cveti kizantem.

REMEC V PTUJU

Ptuj je skozi stoletja ohranil dognano urbanistično zasnovo. Srednjeveško mesto je stisnjeno med Dravo in vznožjem

grajskega griča, na zahodu in vzhodu ga oklepata dominikanski in minoritski samostan, nad mestne strehe se dviguje mogočni mestni stolp, nad mestom kraljuje grad. Današnja podoba je dalo mestu predvsem 16. stoletje. Ko se je leta 1927 Remec z družino iz Ljubljane preselil na Ptuj, ga je pričakala ta mestna podoba in ga očarala, kasneje tudi literarno navdihnila. V tem času je že bil cenjen literat, tudi Ptujčani so si lahko ogledali njegove drame v izvedbi mariborskega gledališča. Ljubil je to mesto, Ptuj pred tisoč devetsto štiridesetimi leti, njegov pokrajinski odsev davnih stoletij, grad na griču, ozke uličice, ki se vijejo med staroveškimi hišami. Zagledal se je v mesto z neko melanholijo, ko je nanj zrl z Mestnega vrha. Ljubil je njegovo lepoto in zgodovino iz dob rimskih legij, ko si je rimski stotnik postavil spomenik Orfeja, ki brenka na liro. Ljubil je to nesrečno mesto v poletnih večerih zahajajočega sonca. »V širokem loku je polzela Drava pod Panoramo tako blizu, da se je jasno slišalo šumenje valov in vrtincev pod bregom. Za daljnim, ravnim poljem se je črtala Donačka gora kakor visoko sedlo. Na desni se je v lepem loku spuščal Boč v nižino. Na levi je med temnimi smrekami na samotni višini sameval mogočni ptujski grad in prav pod srpom mladega meseca je temnel njegov široki stolp. Zadaj pa so se skozi golo vejevje v motnem siju raztegale v položnih črtah Slovenske gorice.« (REMEC 1946: 17–18). Alojzij Remec je bil ugleden ptujski meščan, pisatelj, pesnik, dramatik, starinoslovec, odvetnik in predvojni župan Ptuja.

ODVETNIK

Odvetniško pisarno je imel na Minoritskem trgu. Pisarna je bila pogosto zatočišče revežev in tistih, ki so iskali pravico, a so imeli premalo denarja, da bi lahko plačali odvetnika. Radi so ga imeli preprosti ljudje iz Haloz in Prlekije. Ohranjeni spisi v Zgodovinskem arhivu Ptuj govori o Remcu kot pravnemu zastopniku raznih strank, predvsem v zadevah neplačanih dolgov, odpovedih stanovanj ter prisilnih izselitev.

KULTURNI DELAVEC IN ŽUPAN

V letu 1934 je bil Remec izvoljen v odbor društva Šola in dom, ki je imelo namen, da bi skupaj s starši doseglo boljši uspeh »učee se mladine.« Društvo je imelo kar nekaj uspehov, tako so skrbeli za dovoljšne število slovenskih knjig, dosegli so, da se profesorji med šolskim letom niso premeščali, revni dijaki so imeli zdravniško pomoč in zdravljenje zastoj. Na roditeljskih sestankih pa so imeli tudi predavanja o šoli in domu, vzgoji, svobodi in avtoriteti v šoli. Prav tako je bil član in dobrotnik Podpornega društva državne realne gimnazije kraljeviča Andreja v Ptuj.

Alojzij Remec je bil tudi odbornik pri ureditvi Ferkove knjižnice. Tako je na seji 13. maja 1933 predlagal, da se napravi novi katalog za znanstveno knjižnico, ker stari več ne odgovarja potrebam. Vezati bi morali tudi večje število knjig, da se ne poškodujejo.

V vojnem ozračju prihoda druge svetovne vojne so se na ptujskem odru vrstila tudi predavanja in nacionalne prireditve. »V tej dobi je živelo v Ptuj več kulturnih delavcev, ki so se združili v umetniško skupino, kot književniki dr. Alojz Remec, dr. Stanko Cajnkar, profesorji Anton Ingolič, Tone Šifrer, Janko Jarc, slikar Franc Mihelič, violinist J. Pavletič, pianistka Mara Kabajeva, dirigent Glasbene matice Jože Gregorc, režiser Žižek, J. Žižkova (za koreografijo), ki se jim je pridružil tudi igralec Wilhelm.« (ALIČ 1952: 28).

Na odru ptujkega gledališča se je zvrstilo več društvenih akademij in narodnoobrambni manifestacij, pri katerih je sodelovalo tudi napredno dijaštvo. Tako je ob »češkoslovaški akademiji« sreski načelnik opozoril Mestno poglavarstvo na Ptuj na organizirani nadzor, ker so se v zadnjem času na takih prireditvah trosili letaki. Mestni glavar dr. Alojzij Remec je odgovoril, da so »varnostni ukrepi poduzeti«. (ŠULIGOJ 1994: 56). Seveda so dijaki raztrosili letake, ki so opozarjali na fašistično nevarnost, prireditve se je sprevrkla v demonstracijo proti nemškemu nacizmu, množica je prebila policijski kordon in krenila s slovensko zastavo po mestu. Mestni glavar dr. Alojzij Remec je bil kot zaveden Slovenec na strani demonstrantov.

Razlogi, da so Nemci Alojzija Remca tako grobo pretepli 15. aprila 1941, bi lahko bili tudi v dejstvu, da je bil Remec kot ptujski župan soorganizator prireditve pred mestno hišo po prelomu podpisanega akta z Nemčijo. Romanesko je v Velikem vozu dogodek tako opisan: »Zvečer je bila v mestu čudovita baklada. Kakor ognjena reka so se bakle stekale na Florijanov trg. Ljudi se je trlo, vsi spori so bili pozabljeni, še sokoli in orli se niso gledali sovražno, in so se pomešali. Mestni župan, čigar plešasta glava se je svetila v svitu bakel, je na koncu domoljubnega govora z balkona mestnega magistrata, kolikor mu je sapa dopustila, kriknil Prešernov verz: Manj strašna noč je v črne zemlje krili, ko so pod svetlim soncem sužni dnovi! Godba na pihala je zaigrala državno himno Hej Slovani in zraven je zapel ves trg. Marsikomu so se orosile oči.« (REMEC 1986: 120).

Dr. Alojzij Remec je postal ptujski župan 12. decembra leta 1935 (uradni naziv predsednik mestne občine). Mestna občina je v tistem času obsegala 345 hektarov in štela 4261 prebivalcev. Naslednje leto so se

meje občine razširile, ko so mestni občini priključili del Grajene, Rogoznico, Zgornji in Spodnji Breg, Brstje, Budino, Krčevino, Novo vas in Dražence. Tako se je mestna občina povečala na 1.811 hektarov, število prebivalcev pa se je povečalo na 7.145. Politično življenje v mestu je usmerjala vlada JRZ, kar se je odrazilo v ptujskem društvenem in strankarskem prizorišču, še posebej v liberalni meščanski Narodni čitalnici, klerikalnem Prosvetnem društvu in delavskem prosvetnem društvu Vzajemnost. Po letu 1935 pa se je povečal nemški nacionalizem, ob izobešanju hitlerjanske zastave na mestnem stolpu leta 1938 so se morali iz mestnega sveta umakniti štirje nemški odborniki. Mestni svet je sestavljalo 26 svetnikov, seje so se odvijale mesečno ob 18. uri zvečer. Seje so bile podobne današnjim, župan in mestni svet pa sta se srečevala s številnimi problemi v času velike gospodarske krize. Župan dr. Remec je na začetku vsake seje poročal o svojem delu, o udeležbah na slavnostih, rešenih problemih in podobno. Svetniki so razpravljali o koncesijah za gostilne, dodelitvi stanovanj, zniževanju najemnin, športu, Mestni hranilnici, kopališču, vodovodu, potrebi po novem mostu, zdravstvenem domu, delavskem domu, cestni razsvetljavi, javni kuhinji, odpisovali so pogrebne stroške revnim in reševali še mnoga druga področja. Na prvi seji, 9. januarja 1936, so obravnavali tudi županovo vlogo in njega, ženo Anico ter nedoletne otroke Ljuba, Vero in Mihaela vpisali v seznam članov mesta Ptuja. Remcu kot županu je med drugim uspelo rešiti mnogo zadev, tako si je prizadeval za razširitev avtobusnih povezav predvsem proti Halozam, dosegel je uvedbo dodatnega vlaka za dijake na progi Ptuj–Ormož, svoje delo župana je opravljal zelo zavzeto, izvoljen je bil v številne odbore. Ni povsem jasno, zakaj ga je ljubljanska oblast v letu 1940 odstavila. Župan v času od 1. julija do 20. septembra 1940 je postal dotedanji podžupan, trgovec, posestnik in zaveden narodnjak Ivan Cvikl, ki je po tem kratkem času posle župana ponovno predal Alojziju Remcu, sam pa je postal podžupan. Ob prevzemu oblasti ptujskih folksdojčerjev 8. aprila 1941 sta morala Cvikl in Remec na magistratu skupaj predati posle v roke domačim Nemcem.

Alojzij Remec je bil župan v mestu z majhnim obsegom in s številnimi težavami v času pred 2. svetovno vojno. Bil je izredno širok, svetovljanski, odzival se je na dogajanja tako na Ptuj kot v banovini, spremljal je dogodke v Jugoslaviji in po Evropi.

SREČANJA, SPOMINI

Vlado Klemenčič, bibliotekar ptujske knjižnice in Remčev kasnejši prijatelj, je v zapisu ohranil spomin na njuno prvo srečanje v kavarni Moskva, danes Evropa v Ptuj. Zanimivo je, da je Remec tudi neznane ljudi tikal. Srečal je svojega primorskega rojaka Klemenčiča, in ko se je ta predstavil in povedal od kod je doma, mu je Remec rekel: »Aha, torej si tudi ti eden od tistih!« »Kako mislite to, gospod pisatelj?« sem vprašal. »Primorec si, kakor jaz,« je odgovoril. »Ko so prišli leta 1941 v Ptuj Nemci, so govorili: Dise verdamnten Tschitschen haben unsere guten Untersteierer ganz vordorben. To se pravi, če razumeš nemški, da smo mi Čiči pokvarili naše dobro spodnještajersko ljudstvo. Mi smo baje povedali tem Spodnještajercem, da so Slovenci. Slovenci pa so po nemškem mišljenju edino le Kranjci, razumeš. Spodnještajerci so pač Spodnještajerci ali kvečjemu vindišarji. Ti si pa celo dvakratni Čič, ker se tudi tvoje ime končuje na –čič. Vse omizje se je zabavalo ob teh besedah.« (KLEMENČIČ 1964: 5).

Naslednjič ga je srečal okrog leta 1950, ko je prišel v mesto, da bi dvignil z dvema šolarjema hrano za šolsko kuhinjo. Pisatelj jih je videl skozi okno, vstopil, sebi je naročil črno kavo, dečkoma pa velik krožnik tortic, rekoč, naj se malo posladkata in dodal, da je on še v žemljo redko zagriznil, ko je bil še takšen kakor dečka. Na tretjem srečanju je Klemenčiču natiptkal pritožbo na ministrstvo, vse prejšnje so bile odbite, s to pa je uspel. Remec je bil kot skoraj vsak slovenski pisatelj nekoliko bohemski in honorar je bil izplačan v vinu ob prijetnem pomenku. Rad je privoščil tudi drugim, kadar je imel denar.

Alojzij Remec je bil skromen, preprost in dobronameren, o čemer priča tudi dogodek, ko je prišel leta 1936 na Ptuj akademski slikar France Mihelič. Zdelo se mu je primerno, da se predstavi tudi županu dr. Alojziju Remcu. Po uradni predstavitvi je Remec potolažil Miheliča in mu dejal, naj mu reče kar Lojzek. Svojo odločnost je Remec večkrat dokazal, tako na seji mestnega sveta leta 1937, ko se je njemu in mestnemu svetu očitala nelojalnost ob proslavi kraljevega rojstnega dne o neizpolnjeni bakladi, o kateri ni bil obveščen ne on in ne mestni svet. Podobno se je zgodilo, ko je pri slikarju Miheliču naročil diplomu za častnega občana g. Bana in na diplomi ni bil dogovorjeni motiv Ptuja, temveč so bile Haloze. Mojster je moral za isto plačilo napraviti novo diplomu.

Slovensko zemljo je ljubil kot »otrok mater«. »Ni napisal velikih del ne po obsegu ne po umetniški moči, a v vsakem je košček njegovega srca, ki je čutilo s šibkejšim, stiskanim, trpečim. Ne le v poklicnem delu, tudi kot pisatelj je bil rajni Alojzij Remec odvetnik, branilec pred krivicami in zatiranjem, zagovornik človeka in njegove prostosti.« (MODER 1953: 12). V zrelih letih si je, po pripovedovanju sina Miha Remca, pogosto mrmral prepesnjene verze Lorenza Medicija: »O mladost, kako si lepa, ki bežiš vsevdilj pred nami! Kdor bi rad vesel bil, bodi: kaj bo jutri, nič ne vemo«.

Vnučinja Alojzija Remca, hči Vere Remec Tatjana Djinovski, se spominja, da so jo v svojem najzgodnejšem otroštvu starši dalj časa puščali na Ptuj pri babici Ani, s katero sta »kuhali« in šivali, tako da še danes »obvlada« njeno staro Singerico. Podoba dedka ji je ostala v spominu, kako je po kosilu ob kozarčku kimal za staro leseno jedilno mizo in si mrmral verze ... Velikokrat ji ga je uspelo zvabiti v sobo, kjer si je pripravila oder ter plesala in recitirala, on pa je bil njeno zvesto občinstvo. Pogosto jo je vodil na grad, kjer sta se sprehajala iz sobane v sobano, ko ji je pripovedoval o grofu in njunih srečanjih in o kosih pohištva, s katerimi je povezoval dogodke in spomine.

PTUJ V SPOMIN PISATELJU

Čprav rojen Primorec je imel Alojzij Remec rad Ptuj kot pesnik in pripovednik in javni delavec. Življenje med starimi ptujskimi hišami, o Ptujčanih in njihovih usodah, je opisal v romanu *Opustošena brajda*, sin Miha (1928) pa v romanu *Veliki voz*, ko prikazujeta Ptuj pred drugo svetovno vojno in po njej. Ptuj in ptujskim kletarjem je posvetil veseljaško himno o haloški kapljici. Pred leti so z najbolj znanimi verzi *Zdravice* opremili buteljke Haložana. Starodavnemu mestu je namenil tudi *Pesmi iz Ptuja*. Za Ptujčana se razglašata tudi sinova, pisatelj Miha Remec, ki se je najbolj uveljavil kot vodilni slovenski pisec znanstvene fantastike, in mlajši Marjan Remec (1937), slikar, mojster akvarelov.

Spomin na pesnika, dramatika, pisatelja in zgodovinskega raziskovalca Ptuja Alojzija Remca je po desetletjih od njegove smrti nekoliko obledel, tako je večini današnje generacije precej neznan. Še posebej pa v tistih delih, ki niso niti v njegovem in kasnejšem času »ugledala luč sveta«. Ptuj je bil Remcu njegova druga domovina. Deloval je tako v svojem odvetniškem poklicu kot v javni službi, raziskoval in našel je čas za leposlovje. V veseli družbi je bila značilna njegova izjava o izbiri: »Če bi moral voliti med advokaturu in literaturo, bi brez oklevanja dvignil obe roki za literaturo!« (KOVAČ 1957: 3). V očeh sodobnikov je ostal boem, estetski in senzualni hedonist, ki ga ni nihče razumel.

V ptujskem minoritskem samostanu, kjer je domovala Ljudska in študijska knjižnica, je pripravil bibliotekar Jakob Emeršič v decembru 1977 razstavo ob 25-letnici pisateljeve smrti. Razstavljeno je bilo dokumentarno gradivo, ki ga je avtor razstave zbiral več let, Remčeva natisnjena dela in rokopisi, ki jih je knjižnici podaril sin Miha Remec. Razstavo si je ogledalo veliko učencev in ptujskih dijakov, o pisatelju in razstavi pa je v *Večeru* objavil spominski zapis njegov zet Božo Podkrajšek. Septembra 1982 so pripravili dijaki ptujskega srednješolskega centra prijeten in prisrčen spominski literarni večer pesnikoma Alojzu Gradniku in Alojziju Remcu. Literarni večer je potekal v organizaciji Ljudske in študijske knjižnice,

režirala je Branka Bezeljak Glazer v dvorani Narodnega doma, ki je bila zasedena do zadnjega kotička. Ob stoletnici Remčevega rojstva (1986) je profesor Ivo Arhar objavil v Tedniku sestavek, v katerem je na kratko predstavil življenje in delo Alojzija Remca in izpostavil, da je bil njegov grob na stoletnico rojstva prazen, zato je v njegov spomin ponatisnil Zadnjo rožo, eno zadnjih pesmi, ki je nastala jeseni 1952. Nekoliko obširnejši zapis je ob 100-letnici rojstva objavil Dušan Mevlja v Večeru in tv-15 našem Tovarišu. Pisec opozarja, da Remčevo delo še ni dovolj natančno in objektivno raziskano ter ovrednoteno, in kako bi bilo pravično, da se zavemo, da smo mu ostali še marsikaj dolžni. Marjeta Ciglencečki je v septembru 1986 objavila v Tedniku daljši in poglobljen zapis v dveh nadaljevanjih z naslovom Srečanje z Alojzjem, Miho in Marjanom Remcem. Ob očetovi stoletnici je izdal sin Miha pri založbi Borec roman Veliki voz, v katerem razkriva Ptuj pred in po drugi svetovni vojni in je tudi nekaka romansirana zgodba družine Remec. V razstavnem paviljonu Dušana Kvedra so odprli razstavo akvarelov akademskega slikarja Marjana Remca. Želeli so predstaviti in obuditi spomin na pesnika, dramatika in prozaista Alojzija Remca in se srečati z njegovima sinovoma, pisateljem Miho in slikarjem Marjanom.

Dobra štiri desetletja po njegovi smrti (1994) se je vrnil v mesto preko sina Marjana, ki je prispeval 14 subtilnih akvarelov in spremno besedo za spominski koledar o očetu. V likovnih upodobitvah je sledil očetovim stopinjam po ulicah in trgih med starodavnimi hišami mesta ob Dravi. Želel je, da bi ostal spominski koledar »izraz spoštovanja novih generacij do človeka, ki je velikodušno razdajal lepoto in dobroto Ptujčanom, Slovencem in vsem ljudem dobre volje«. (ŠAMPERL-PURG 1994: 7).

Mesto se mu je oddolžilo tudi s poimenovanjem ulice po njem. Remčeva ulica je v bližini njihovih dveh bivališč: nekdanje hiše na Ljutomerski ulici in vile Karel ob potoku Grajena ter se stika s Panonsko ulico in vodi do spominskega mestnega pokopališča.

KRITIK IN PISEC O ZGODOVINI

Alojzij Remec je v svoji kritiki Kraigherjevega Kontrolorja Škrobarja razglasil za »literarni šund«, češ da pisatelj ni znal telesnosti vzdigniti do breztelesnosti, v romanu je utonil v fiziološki erotiki. Morda je Remca kot zavednega Slovenca premotil Škrobarjev omahljivi značaj in narodna strahopetnost, prečenjeval je Škrobarjevo uživaštvo, da je roman tako ocenil. Za Slovenca je pisal poročila o ljubljanskih gledaliških predstavah.

Remca je veličastni stari Ptuj prevzel, in čeprav pravnik po izobrazbi, se je živo zanimal za zgodovino svojega mesta. V članku »K zgodovini prezidave minoritske cerkve in samostana v Ptuj ob koncu 17. stoletja«, ki je izšel v Časopisu za zgodovino in narodopisje leta 1933, je temeljito pregledal stare akte o baročnih prezidavah v minoritskem samostanu in je še danes eden od temeljnih zapisov o zgodovini minoritskega samostana. Kot opisovalec zgodovinskih dogodkov je v Jubilejnem zborniku Društva jugoslovanskih akademikov v Ptuj objavil zapis Ob solnčni uri, v katerem naključnega popotnika popelje skozi mesto in mu ob tem razkriva pomembne zanimivosti, še posebej opozori na pomembne slovenske može, ki so v Ptuj živeli in delovali. Spis zaključí z željo, da bi nova generacija Ptujčanov vtisnila mestu svoj pečat, in da bi ji »solnčna ura kazala, zlate, srečne čase! ...« (REMEC 1932: 53).

Pri urejanju knjižnice v minoritskem samostanu v Ptuj so naleteli na neznano in še neobjavljeno kroniko v rokopisu iz leta 1552 mesta Nürnberg. O njej je pisal dr. Alojzij Remec leta 1934 v Kroniki.

V Slovencu, 7. novembra 1933, je objavil zapis Star slovenski nagrobnik v Ptuj, kjer posebej opozarja na narodno zavedni napis na nagrobniku.

Tednik je v letu 1964 v nadaljevanjih objavil zgodovinski članek o rodbini Qualandro v Ptuj, ki je prišla iz Italije v dobi protireformacije in je zelo obogatela s trgovino, o čemer priča njihova renesančna hiša v današnji Murkovi ulici, kjer je bila še ne dolgo tega blagovnica Merkur.

ČASOVNA UMEŠTITEV

Moderna je v resnici prelomila z miselnimi in estetskimi tokovi 19. stoletja, vendar je vsak njen predstavnik ta proces doživiljal na svoj, poseben način. Slovenska literatura je doživela velik vzpon v prvih dveh desetletjih dvajsetega stoletja predvsem v impresionizmu in simbolizmu, čigar nadaljevanje se je preneslo v ekspresionizem in socialni realizem. V umetnikovem odnosu do človeka in družbe so se soočala tri načela: »načelo teološke resnice in lepote, načelo eksperimentalnega romana ter načelo tistega subjektivizma, po katerem je umetniško ustvarjalna oseba najvišje jamstvo za izvirno in avtentično umetniško resnico in lepoto.« (ZADRAVEC 1974: 10).

Peti Goričan, Remec, v skupini katoliških polekspressionistov (Pregelj, Majcen, Lovrenčič, Bevk) »se je razvijal nekoliko drugače. V zgodovinskih in sodobnih povestih je bil pred vojno bliže tradicionalno epskemu pripovedništvu kakor njegovi tovariši, v dramatikih pa je med obema vojnama skušal doseči z večjim zunanjim kakor notranjim umetniškim uspehom sintezo med realistično in ekspresionistično igro.« (SLODNJAK 1968: 366).

Mladi katoliški pisci so se tik pred prvo svetovno vojno premaknili iz »območja preprostega in samozadovoljnega pobožnega pismenstva ter psevdoleposlovnega razkazovanja naivnega idealizma na področje dušeslovno in družbeno utemeljevane literature,« (SLODNJAK 1968: 377), kar lahko označimo kot dobro, tudi vdoru ekspresionističnih prvin v njihovo zavest. Pod vplivom Cankarjevega socialnega humanizma in mehkega, liričnega tona so se želeli mladi avtorji izražati predirljivo in prepričljivo. Kljub temu lahko v delih vseh pomembnejših lirikov, dramatikov in pripovednikov tega obdobja odkrivamo še močne vsebinske in svetovnonazorske prvine simbolizma, dela pa lahko označimo kot slovensko inačico ekspresionizma, saj so bili zgodovinskodružbeni in slovstveni pogoji drugačni od nemškega ekspresionizma. Nekateri katoliški literati so se zbirali okrog novega urednika revije *Dom in svet* Izidorja Cankarja, da bi si izborili nov slog. Najmočnejši ustvarjalec slovenske inačice ekspresionizma je bil Ivan Pregelj.

Katoliki so mislili, da je ekspresionizem kot duhovna in stilna smer izraz krščanskega nazora. Širšo literarno podobo slovenske moderne določajo poleg vodilnih predstavnikov Ketteja, Murna, Cankarja in Župančiča, še Govekar, Kvedrova, Finžgar, V. Levstik, J. Lovrenčič, Meško, Gradnik in drugi. Med te bi mogli šteti tudi Alojzija Remca, za katerega je prav tako značilna simbioza realizma, nove romantike, dekadence in simbolizma, vsaj kar zadeva njegovo poezijo, ki se kasneje nadaljuje predvsem v pripovedništvu in dramatikih deloma pod vplivom ekspresionizma.



*Alojzij Remec
v času med obema vojnama.*



Pred hišo na Ljutomerski cesti, verjetno med letoma 1932 in 1933, levo Ljubo, Ana, Alojz, v naročju sin Miha.



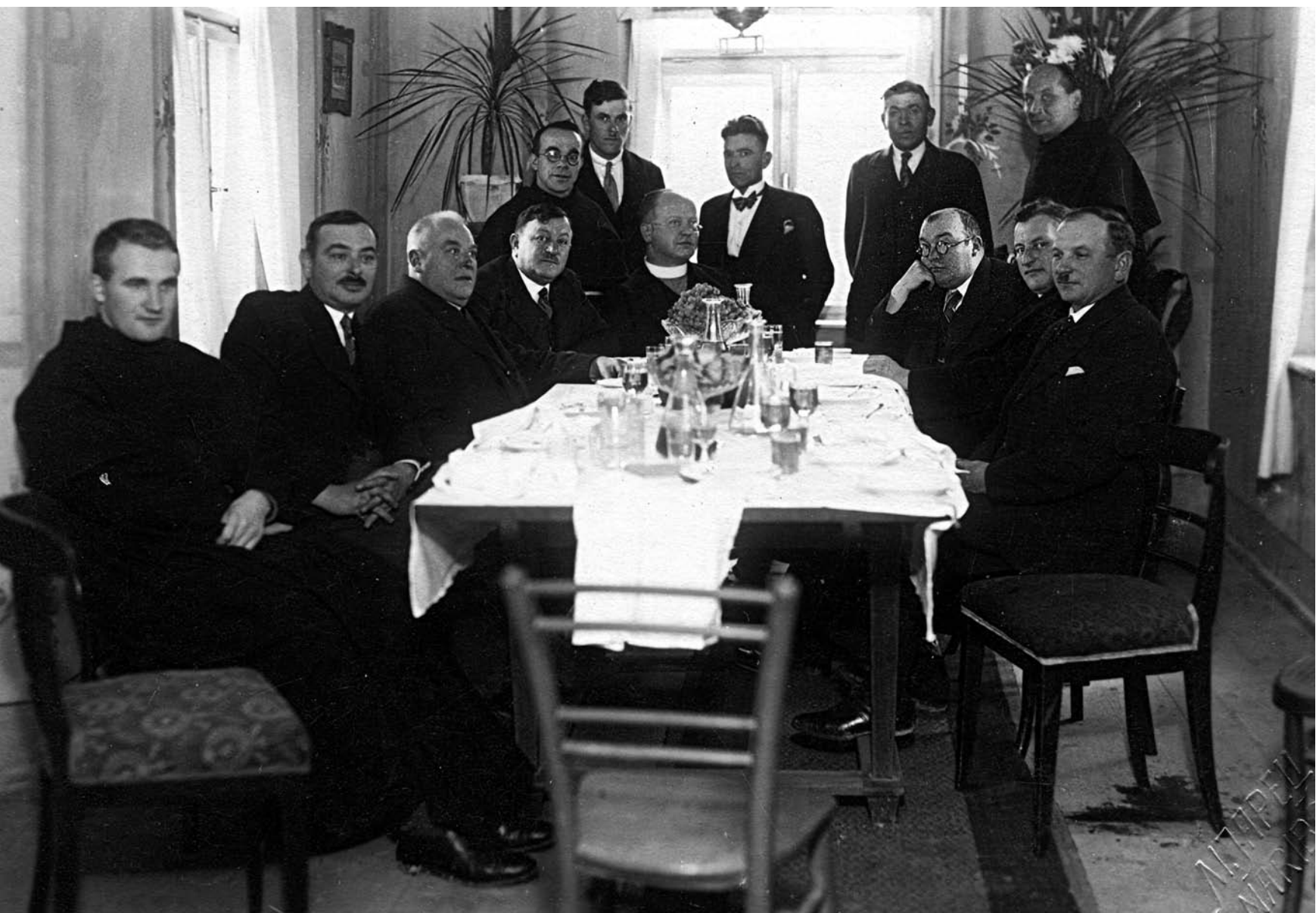
Pred hišo na Ljutomerski cesti v Ptuj. Od leve Ljubo, Miha, Alojzij, Anica.



Oče Alojzij z enajstletnim sinom Ljubom pri birni v Ptuju leta 1928.



Za mizo: Franc Jazbinšek, župnik iz Sv. Trojice v Halozah in Alojzij Remec, 21. avgusta 1927.



Za omizjem okrog leta 1937, od leve: pater Inocent Končnik, na čelu mize prošt, dr. Ivan Žagar, za njim levo z očali pater Danijel Tomšič, naslonjen na mizo dr. Alojzij Remec, desno za njim stoji pater Konstantin Ocepek.



Drugi iz leve strani: dr. Alojzij Remec, v sredini prof. in pisatelj Anton Ingolič, na kraju notar in arheolog Viktor Skrabar in prof. Fran Alič. V sredini sedi upravnica Sindikalnega gledališča Ptuj, po vsej verjetnosti Sonja Dolinar.



*Od leve: pater Danijel Tomšič, dr. Alojzij Remec,
spredaj sedi pater Inocent Končnik.*



Na sprehodu: Alojzij Remec in Marija ter Viktor Skrabar.



Na travniku pri Ptujju: v sredini Alojzij Remec, desno žena Anica, spredaj sin Miha, skrajno desno hči Vera.

Gospod

P e t r o v i č Simon,

odvetniški pripravnik

v P t u j u .



ani Dr. R e m e c Alojzij, odvetnik v Ptuju, potrjujem, da ste bili v pripravniški praksi v moji odvetniški pisarni v času od 19. maja 1930 do 14. januarja 1931 in ves ta čas vršili svoje posle vestno, pridno in zanesljivo.

Ptuj, dne 14. avgusta 1937.

Štev. 1844/37

Dr. Alojzij Remeč

Resničnost in zakonitost zgoraj označene advokatske pripravniške prakse za čas od 19. maja 1930 do 14. januarja 1931 se s tem potrjuje.

V Ljubljani, dne 11. decembra 1937.

Za



predsednik :

[Signature]

Alojzij Remec (naslikal Janez Mežan).



ZAKLJUČEK

Pesnika, pripovednika in dramatika Alojzija Remca odkrivamo celoviteje in v neki zaokroženi podobi šele v današnjem času, skoraj šest desetletij po njegovi smrti. Kakor so se modernisti med seboj razlikovali v temeljnih pogledih in besedni umetnosti, velja to tudi za sopotnike, bolj ali manj opazne, in za Alojzija Remca, čigar umetniško ustvarjanje moramo prav tako opazovati in obravnavati kot posebno enoto. Tudi njegov umetniški in duhovni razvoj je zaznamovalo okolje, izhajajoč iz polproletarskega, siromašnega Trsta, mnogo močnejše pa otroštvo v kmetskem in skoraj idiličnem okolju Vipavske doline, kjer mu je nadvse iskri in zanimivi tata nadomestil zgodaj umrlega očeta. Vidni, zvočni in miselni vtisi tega srečnega, brezskrbnega in poetičnega otroškega sveta so postali vseživljenjski spremljevalci Alojzija in so osrednji motivni in tematski svet njegovih literarnih del, še posebej lirike. Iz prelepega okolja je moral v sivi in hrupni Trst, kjer je končal osnovno šolo. Zgodaj je spoznal temne in svetle strani velikega mesta, v gimnazijskih letih sta se z materjo preživljala tudi s honorarji, ki jih je prejel za prve črtice. Na njeno željo je vstopil v goriško semenišče, ki ni izpolnilo njegovih pričakovanj, in ga je po treh letih zapustil. Odšel je v Gradec, kjer je študiral pravo in kot vojak promoviral. Po prvi svetovni vojni je bil odvetniški pripravnik v Ljubljani, leta 1927 se je z družino preselil na Ptuj, ki mu je postal druga domovina. Kot predvojnega župana Ptujja so ga nacisti med prvimi zaprli. Štiri bridka leta izgnanstva je z družino preživel v Vrnjački banji. Po vrnitvi na Ptuj je do zadnjega opravljal odvetniški poklic ter snoval literarne načrte. Oktobra leta 1952 se mu je razrahljalo zdravje in smrt je prekinila vse njegove življenjske upe in cilje. Mesto Ptuj ga je zaradi njegove nesebičnosti in zaslug pokopalo na lastne stroške, pogreba so se udeležili vidni pisatelji, kulturniki in velika množica ljudi.

Alozij Remec je v tržaško Edinost pisal že v gimnazijskih višješolskih letih pod psevdonimi Sl. Vilinski, Zvoran Zvoranov, Štefan Poljanec in A. R. Štefanovič. V Trstu je začel z listki, nadaljeval s pesmimi v Domu in Svetu in z novelami v Domačem Prijatelju, v Ljubljanskem Zvonu in Slovanu. Njegovo prvo večje besedilo je bila zgodba o tolminskih puntarjih Veliki punt, izšla 1909 in v ponatisu že naslednje leto. Povest Doma in v svetu je izšla leta 1910 pri Mohorjevi družbi v zbirki Drobne povesti. V Gradcu je razen pesmi napisal tudi nekaj novel, veseloigro General Burja in igro Učiteljica Pavla, ki pa sta ostali v rokopisu. V ljubljanski dobi je razen Zakletega gradu napisal še Kirke, Užitarke in Magdo, predelal pa Učiteljico Pavlo. V tej dobi je napisal tudi daljšo povest Andrej Košuta in pripravil dve knjigi novel Naši ljudje (1921) in Iz moje doline (1922). Po prihodu na Ptuj je njegovo literarno delo trpelo zaradi službenih, političnih in družinskih obveznosti. Razen nekaterih drobnih stvari in pesmi v rokopisih je ponatisnil povest Andrej Košuta (1933) in igro Užitarji (1934), njegovo ime pa se je širilo zaradi številnih uprizorjenih iger. V izgnanstvu je zopet prijel za pero, nastalo je nekaj prigodnih pesmi in igra Bunda (1944), njegovo slovstveno delo pa se je razmahnilo po vrnitvi na Ptuj. Napisal je prvi del Opustošene brajde (Mohorjeva družba, 1946), ki je njegovo najobsežnejše in nedvomno najboljšo delo. Iz spominov na pregnanstvo je napisal dve igri: Volkodlaki in Talci v Kraljevu. Pravljična igra Miklavžkove vragolije je doživela številne ponovitve. Tik pred smrtjo je ustvaril še ciklus ljubezenskih pesmi Pozne rože.

Čeprav sodi literarni zgodovinar Janko Moder, da Remec ni napisal velikih del tako po obsegu kot po umetniški moči, je potrebno reči, da so vsaj tri njegova dela močnejše zaznamovala slovenski literarni prostor. Veliki punt je naletel na izjemen odziv bralcev in je bil zato trikrat natisnjen, nedvomno je to velik uspeh, saj je povest napisal še kot semeniščnik v Gorici. Remec je v preprosti ljudski povesti prikazal upor tolminskih in goriških kmetov v začetku 18. stoletja. Z zgodovinsko snovjo je hotel utrjevati

narodno zavest, služila pa je tudi kot ideal za pravičnost, plemenitost in svobodno življenje Slovencev v prihodnosti. V romantičnem zanosu je prikazal junaški upor goriških kmetov in ustvaril živahno in pristno pripoved, ki je vse do danes obdržala svežino in bralno napetost, ko se zanimanje bralcev ponovno vrača k polpretekli in zgodovinski tematiki na slovenskih tleh. Drama Magda, njegova najpomembnejša ekspresionistična drama, je vnesla neke novosti v slovensko dramatiko, vse do današnjih dni je obdržala odrsko privlačnost, nasploh pa je bil Remec največkrat uprizarjani avtor v mariborskem gledališču med obema vojnama. Roman Opustošena brajda pa je spomenik mestu Ptuj in dogajanju v hudem času začetka druge svetovne vojne in osebne tragike. Ne bilo bi odveč, če bi Opustošeno brajdo, Remčevo najbolj zrelo, lahkotno in temeljno prozno delo, založba ponatisnila, saj bi roman bralci lepo sprejeli. Remčeva poezija prav tako prinaša nova spoznanja in kaže na pristnega lirika, sopotnika in nadaljevalca slovenske moderne. Njegova poezija je bolj kot za dekadenco dovzetna za motivno-tematske spodbude simbolizma in impresionizma. Erotična razpetost med duhovnim in telesnim je oprta na krščansko etiko. Morda je prav verska misel omejevala njegovo večjo pripadnost sodobnejšim književnim smerem. Remčevo literarno delo odlikuje vipavska živahnost in trda življenjska pot skromnega, dobrovoljnega in zavednega Slovenca.

CONCLUSION

Although nearly six decades have passed since the death of the poet, storywriter and dramatist Alojzij Remec, he is nevertheless becoming increasingly popular. The authors of modernism distinguish themselves considering some essential points of view and literary art. The latter also applies to more or less known followers of the era and one of them was Alojzij Remec, whose artistic creations must be carefully looked at and dealt with as a special entity. His artistic and spiritual development was strongly influenced by the environment he descended from – a semi-proletarian, impoverished Trieste as well as his childhood he spent in the idyllic surroundings of the Vipavska valley, where the interesting “tata” took the place of his early deceased father. Visual, acoustic and mental impressions of the carefree and poetic children’s world became life long companions of Alojzij and present the central thematic circle of his literary work, especially that of lyric poetry. However he had to leave the beloved valley and set off to Trieste in order to complete his primary education. Already in his early years he became acquainted with the darker and brighter side of big city life. During his high school years he managed to sell some of his first stories. With the received honorarium he was able to make a financial contribution to support his mother and himself.

On his mother’s request he joined the theological seminary in Gorica, however it failed to fulfil his expectations and he decided to leave after three years. His way lead to Graz, Austria, where he studied law and was promoted as a soldier. After the First World War he completed an internship at a law firm in Ljubljana. In 1927 he moved his family to Ptuj, which became his second home. As the pre-war mayor of Ptuj, he was one of the first to be imprisoned by the Nazis. He and his family were sentenced to exile in Vrhnjačka banja for the next four years. After returning to Ptuj he continued his legal practice and focused on his literature. In October of 1952 his health deteriorated and finally death put a stop to his life’s hopes and goals. The city of Ptuj organised an honorary burial to pay their last respect to this selfless man. The funeral was attended by esteemed writers and other artists as well as a large crowd of fellow citizens.

Alojzij Remec made contributions to the Trieste “Edinost” in his junior and senior high school years under the pseudonyms Sl. Vilinski, Zvoran Zvoranov, Štefan Poljanec and A.R. Štefanovič. In Trieste he started with smaller pieces and continued with poems in “Dom in Svet”, as well as publishing short stories in “Domači prijatelj”, “Ljubljanski zvon” and “Slovan”. His first major text was the story of the peasant rising in Tolmin “Veliki punt”, published in 1909 and immediately reprinted the following year. The tale “Doma in v svetu” was published by “Mohorjeva družba” in 1910 in the collection “Drobne povesti”. Besides writing poems in Graz he also wrote a few short stories and comedies “General Burja” and “Učiteljica Pavla”, however they all remained in manuscript. During the time he spent in Ljubljana he completed “Zakleti grad”, “Kirke”, “Užitkarji” and “Magda” and rewrote “Učiteljica Pavla”. He also managed to create a longer tale entitled “Andrej Košuta” and prepared two sets of short stories “Naši ljudje” (1921) and “Iz moje doline” (1922). After settling in Ptuj his literary work suffered due to official, political and domestic obligations. Apart from a few poems in manuscript he reprinted the tale of “Andrej Košuta” (1933) and the play “Užitkarji” (1934). Nevertheless his name became widely known due to the large number of staged plays. He never ceased to write, not even during the time of exile, when he wrote a few poems and the play “Bunda” (1944). By the time he returned to Ptuj his literary work was in full swing. He wrote the first part of “Opustošena brajda” (published by Mohorjeva družba in 1946), which

presents his most extensive and undoubtedly his best work. Two plays emerged from his exile memories “Volkodlaki” and “Talci v Kraljevu”. The fairytale play “Miklavžkove vragolije” was performed a number of times. A short while before he died he completed the cycle of love poems “Pozne rože”.

Although literary historian Janko Moder is of the opinion that the work of Alojzij Remec is not of significant value in size or artistic power, it is at this point necessary to mention, that at least three of his works have notably marked the Slovenian literary space. Readers have responded exceptionally to “Veliki punt”. It was written during his stay in the theological seminary in Gorica and reprinted three times. Remec shows the rising of peasants in Tolmin and Gorica in the early 18th century. With this story he intended to strengthen national consciousness, set an ideal for justice and freedom for Slovenian people in the future. The rising of the peasants in Gorica is portrayed in a romantic setting; the tale itself is lively and genuine and has managed to maintain certain freshness and reading intensity, as people are again showing interest in the historical background of Slovenia. The drama “Magda” is his most important expressionistic work, which has introduced some novelties to Slovene drama and is still successful on stage up to this day. Remec was the most staged author in the theatre in Maribor during both wars. The novel “Opustošena brajda” is a monument dedicated to Ptuj. It illustrates the hard times at the beginning of the Second World War and personal tragedy. “Opustošena brajda” would certainly be worth a reprint for reading enjoyment, since it presents the authors most mature and fundamental prose. The poetry of Remec offers new cognition and shows an authentic lyricist, who is also a follower of the Slovene modern period. His poetry focuses on themes and motifs of symbolism and impressionism, rather than decadence. A sense of eroticism between the spiritual and the physical is based upon Christian ethics. It may have been the religious thought that has incapacitated him from following contemporary literary directions. The literary work of Alojzij Remec is distinguished by the characteristic Vipava liveliness and a hard life’s journey of a humble, good-humoured and conscious Slovene.

ZUSAMMENFASSUNG

Fast sechs Jahrzehnte nach seinem Tode wird der Dichter, Erzähler und Dramatiker Alojzij Remec in seiner vollen Größe entdeckt. In der selben Weise, wie sich die Modernisten einander grundsätzlich in ihren Lebensansichten und Erzählkunst unterschieden, gilt dasselbe auch für die mehr oder weniger auffälligen Mitreisenden der Moderne, wohin wir auch Alojzij Remec zählen müssen, und dessen künstlerisches Schaffen unsere Aufmerksamkeit jetzt mehr verdient denn je zuvor. Seine künstlerische und geistliche Entwicklung wurde stark durch seine Umgebung geprägt; seine Kindheit durch die bäuerliche und fast idyllische Umgebung des Vipava-Tals, wo ihm der überaus geistreicher und interessanter "Tata" den zu früh verstorbenen Vater ersetzte und später durch das Proletariat und die Armut geprägte Triest. Die visuellen, klang- und gedankenvollen Eindrücke seiner glücklichen, sorgenlosen und poetischen Kindheit wurden zum ständigen Begleiter seines Lebens und gleichzeitig auch das Kernmotiv und zugleich die thematische Welt seines literarischen Schaffens, insbesondere seiner Lyrik. Diese idyllische Umgebung seiner Kindheit musste er mit der lärmbetonten und grauen Umgebung der Stadt Triest tauschen, wo er auch die Grundschule beendete. Sehr früh lernte er die hellen und dunklen Seiten der Grosstadt kennen - während der Gymnasialzeit mussten sich er und seine Mutter ihren Lebensunterhalt auch vom Honorar seiner ersten veröffentlichten Novellen bezahlen. Auf Wunsch seiner Mutter ist er in das Seminarat von Gorica eingetreten, das er aber nach drei Jahren verlassen hatte, da das Klosterleben seinen Lebenserwartungen nicht entsprach. Er ist dann nach Graz gezogen, wo er Jura studierte und als Soldat das Studium auch promovierte. Nach dem 1. Weltkrieg arbeitete er als juristischer Konzipient in Ljubljana und zog 1927 mit der Familie nach Ptuj, wo er seine zweite Heimat gefunden hatte. Als Vorkriegsbürgermeister von Ptuj wurde er von den Nazis verhaftet, und mit seiner Familie für vier Jahre nach Vrtnjačka Banja verbannt.

Nach seiner Rückkehr nach Ptuj arbeitete er weiter als Jurist und widmete sich immer mehr seinem literarischen Schaffen. Im Oktober 1952 verschlechterte sich sein Gesundheitszustand und der Tod beendete alle seine Lebenserwartungen und -ziele. Wegen seiner Selbstlosigkeit und großen Verdienste für die Stadt übernahm die Stadt Ptuj seine Begräbniskosten. Alle namhaften Schriftsteller, Kulturschaffende sowie eine große Menschenmenge nahmen an seinem Begräbnis teil.

Schon während seiner Gymnasialjahre veröffentlichte Alojzij Remec unter Pseudonymen wie Sl.Vilinski, Zvoran Zvoranov, Štefan Poljanec und

A.R.Štefanovič seine ersten Blätter in der Triester Zeitschrift "Edinost", diesen folgten Gedichte in den Zeitschriften "Dom und Svet" und später Novellen in "Domači Prijatelj", "Ljubljanski Zvon" und "Slovan". Sein erster längerer literarischer Text "Veliki Punt" erschienen 1909 ist die Erzählung über die Bauernaufstände um Tolmin - die Erzählung ist 1910 noch einmal erschienen. Im selben Jahr erschien noch die Erzählung "Doma in po svetu" beim Verlag "Mohorjeva družba" in der Büchersammlung "Drobne povesti". In Graz entstanden neben einigen Gedichten auch einige Novellen sowie das Lustspiel "General Burja" und "Učiteljica Pavla", die aber nur als Manuskripte geblieben sind. In seiner

laibacher-Zeit sind neben dem Bühnenstück "Zakleti grad" noch Bühnenstücke "Kirke", "Užitkarji" und "Magda" erschienen, sowie die Erzählung "Andrej Košuta" und die Vorbereitung zweier Novellensammlungen "Naši ljudje"(1921) und "Iz moje doline"(1922), gleichzeitig bearbeitete er noch das Lustspiel "Učiteljica Pavla". Nach der Ankunft in Ptuj hat sein literarisches Schaffen wegen dienstlicher, politischer und familiärer Verpflichtungen nachgelassen.

Außer einigen literarischen Kleinigkeiten und Gedichten, die als Manuskripte verblieben sind, kam es zur Neuauflage seiner Erzählung

„Andrej Košuta“ (1933) und des Volksspiels „Užitkarji“ (1934) - trotz momentaner literarischer Stille, machte er wegen zahlreichen Inszenierungen seiner Bühnenstücke von sich reden. In der Verbannung fing er wieder an zu schreiben und es entstanden einige Gelegenheitsgedichte und das Bühnenstück „Bunda“ (1944) - nach der Rückkehr nach Ptuj erlebte sein literarisches Wirken wieder einen lebhaften Aufschwung. Er schrieb den ersten Teil seines umfangreichsten und zweifellos besten Werkes den Roman „Upostošena brajda“ (Verlag Mohorjeva družba 1946), es folgten zwei Bühnenstücke aus dem Leben in der Verbannung: „Volkodlak“ und „Talci v Kraljevu“, sowie das Märchenspiel „Miklavžove vragolije“ das später noch zahlreiche Aufführungen erlebte. Kurz vor seinem Tod entstand noch der Zyklus der Liebesgedichte „Pozne rože“.

Obwohl unser Literaturhistoriker Janko Moder der Meinung ist, dass Alojzij Remec sowohl dem Umfang und dem literarischem Wert nach, keine großen literarischen Werke geschaffen hätte, muss trotzdem gesagt werden, dass mindestens drei seiner Werke den slowenischen Literaturraum stärker gekennzeichnet haben. Die Erzählung „Veliki punt“ fand großen Anklang bei den Lesern und wurde deswegen auch dreimal nachgedruckt - das war zweifellos ein großer Erfolg, wenn man bedenkt, dass er die Erzählung als Theologiestudent in Gorica geschrieben hat. In dieser einfachen Volkserzählung wird der Bauernaufstand aus Tolmin und Gorica anfangs des 18. Jh. geschildert. Durch diesen historischen Inhalt wollte er das nationale Bewusstsein festigen - die Erzählung selbst diente gleichzeitig als Ideal für Gerechtigkeit, Edelmut und ein freiheitliches Leben der Slowenen in der Zukunft. Durch erhobene Leidenschaft wird der heldenhafte Bauernaufstand geschildert und dadurch eine lebhafte und unverfälschte Erzählung geschaffen, die bis heute ihre Geistesfrische und Spannung behalten hat. Durch die Rückkehr zur jüngstvergangenen und geschichtlichen Thematik auf unserem Boden wird das Interesse der Leser immer wieder aufs neu geweckt.

Sein wichtigstes expressionistisches Drama „Magda“, dessen Bühnenattraktivität noch bis heute sehr lebhaft erscheint, brachte einige Neuigkeiten in die slowenische Dramatik - das zeigte sich auch darin, dass seine Theaterstücke die meist aufgeführten Werke im Theater von Maribor während der beiden Weltkriege waren.

Der Roman „Upostošena brajda“ ist ein Denkmal an die Stadt Ptuj und an die schwere, durch menschlichen Schicksale und Tragödien geprägte Vorkriegszeit dieser Gegend.

Durch seine Poesie werden neue Erkenntnisse wahrgenommen, denn durch seine Gedichte lernen wir einen echten Lyriker, Reisegefährten und Nachfolger der slowenischen Moderne kennen. Seine, durch Motive und Thematik geprägte Poesie, findet mehr Anregung im Symbolismus und Impressionismus als in der Dekadenz. Die Denkweise über seine erotische Zerspaltetheit zwischen Geist und Körper müsste man in seiner christlichen Ethik suchen, denn durch seine Glaubensorientierung wurden ihm bewusst oder unbewusst Grenzen gestellt, die es ihm nicht ermöglicht haben sich den seinerzeit gegenwärtigen literarischen Richtlinien mehr zu widmen. Sein literarisches Wirken zeichnet sich durch die Lebhaftigkeit der Menschen aus Vipava und durch die harte Lebensorientierung eines bescheidenen, frohsinnigen und nationalbewussten Slowenen aus.

LITERARNA ZAPUŠČINA

Domoznanski oddelek Knjižnice Ivana Potrča Ptuj hrani del rokopisnega gradiva Alojzija Remca, ki ga je knjižnici daroval sin Miha Remec. Med tem gradivom pa ni Remčeve korespondence in pisem, ki so se pa ohranila.¹³ V decembru leta 2007 je Miha Remec podaril knjižnici še ciklus pesmi Pozne rože.¹⁴ Štirje zvezki pesmi v rokopisih in dve zbirki na posameznih listih so omenjeni že v poglavju o poeziji, največ rokopisnega gradiva pa je shranjenega v desetih zvezkih, in sicer:

ZVEZEK ČRNE BARVE VELIKOSTI 20 CM KRAT 16 CM

Popisan je z obeh strani, s prve prinaša deset strani pisma v nemščini Pater Edvard in doslej neznano in nedokončano igro v štirih dejanjih Haložani, napisanih je samo pet prizorov in začetek šestega. V igri nastopajo: Učitelj Ogorelec, Hans Berghaus, trgovec na deželi (sin bogataša v Ptuj), Berghausova žena Anica, Kopše Jurij, mali posestnik, nekoč šofer na Dunaju, njegova žena Barbara in hči Rezika, viničar pri graščini Drevenšek Tomaž, Mili Auer, pustolovka z velikega sveta. Zasnova: Berghaus ima Kopšeta v kleščah in ga prisili, da mu zažge hišo, da bi tako prišel do velike zavarovalnine in denarja.

Z druge strani zvezka je načrt za Opustošeno brajdo, doslej neznan tragikomedija v treh dejanjih Jaz bi rad rdečih rož, v kateri nastopajo Janez Okoren, profesor in kritik, Justina Okoren, njegova žena, Lidija Okoren, njuna hči in Škapin. Napisano je prvo dejanje z osmimi prizori. Sledi oštevilčenih 83 strani Opustošene brajde (popolni prvi del natisnjene izdave). Potem Remec našteva svoja izdana prozna in dramska dela, konča z letnico 1951.

»Dela: Veliki punt 1910, Doma in v svetu – Slovenske Večernice 1909, Iz moje domovine. Zbirka Mlade povesti 1922, Naši ljudje 1923, Andrej Košuta 1925 (?), Opustošena brajda. Dramska dela: Učiteljica Pavla 1921 (rokopis), drama v štirih dejanjih, Kirke. Komedia v štirih dejanjih 1922, Užitekari. Drama v treh dejanjih 1923, Magda. Tragedija v dvanajstih slikah 1924, Zakleti grad 1925, Volkodlaki. Talci v Kraljevu 1946, Miklavžkove vragolije 1951.«

Tipkopis igre Bunda v cirilici (16 strani in 24 strani v rokopisu) Savremene komedije u jednom činu. Datirana je 5. 2. 1945. Zraven je odgovor Ministrstva za prosveto Republike Bosne in Hercegovine, ki sporoča, 23. decembra 1946, da igra, ki je bila poslana na razpis, ne ustreza pogojem razpisa in ni prišla v poštev za nagrado.

ZVEZEK ČRNE BARVE VELIKOSTI 20 CM KRAT 16 CM

Prične pismo v Maribor, v katerem se Remec zanima za nakup pisalnega stroja, sledi osnutek pisma, Ljubljana, 11. 9. 1926, v katerem govori o poravnavi elektrike, odklopu števca in prosi za štirinajstdnevni odlog, ker še nima lastne pisarne. Sledi prvo dejanje in Sholarjeva pesem drame Zakleti grad, tridejanka Organist Marko? (Marko, mati, Tončka, Ferjana, Cerkovnik, Kramarica). Z druge strani je črtica, ki se začne: »V zlatem miru nedeljskega popoldneva se je solnčila cerkev svetega Lenarta.« Sledi kratek literarni zapis z naslovom: Prešernova proslava v Dolgi vasi.

ZVEZEK ČRNE BARVE VELIKOSTI 20CM KRAT 16 CM

(Kupljen kot ostali zvezki črne barve v Papier Handlung Anna Hois, Graz.). Na notranji platnici so zapiski v alinejah na dogodke iz otroštva, sledi nekaj vojaških skiciranih zapisov, datiranih z letom 1917. Rokopis 55 paginiranih listov spominskega zapisa Stari oče (Knjiga za mlade ljudi). Z druge strani zvezka so vojaški zapisi in stenografija.

Ohranjena je samo prva platnica zvezka in naslovni list Veseloigre iz francoskih časov v treh dejanjih General Burja, s posvetilom: »Prečastitemu gospodu župniku Blažu Grča poklanja pisatelj.« Naštete so osebe in določen je kraj dogajanja. Igra se dogaja leta 1797 v večji vasi na Vipavskem. Prvo in drugo dejanje v marcu, zadnje v oktobru.

ZVEZEK ČRNE BARVE VELIKOSTI 20 CM KRAT 16 CM, POPISAN Z OBEH STRANI

Vsebuje zapis o nekem romanu (Finžgar), sledita črtica Po dolgih letih in Slika s Krasa (osem strani, natisnjena Iz moje domovine, 1922), črtica Burja, Škrjančki – Zgodba o slovenskem študentu (66 strani), objavljena v nadaljevanjih v Domu in svetu leta 1913, pismo založbi Goričar & Leskovšek Celje, datirano 9. 3. 1922 in odgovor na dopis založbe, napisan 13. 3. 1922 v Ljubljani, v katerem sprejme ponudbo za natis rokopisa Iz moje domovine. Sledita dve pismi, ki ju je zaradi Remčeve bolezni lepopisno napisala po nareku njegova žena, in sicer: Knjigarni Goričar in Leskovšek Celje, v katerem sprašuje po honorarju in Valu Bratini, ravnatelju Narodnega gledališča Maribor, kateremu ponuja igro Kirke v uprizoritev, in se dogovarja o honorarju in sedežu na balkonu ali v loži. Na drugi strani zvezka je na prvem notranjem listu napis: Österreichische Reichgeschichte, iztrganih je pet začetnih listov, nato si sledijo črtice: V deveto deželo, Poslednji diplomat, Murni.

ZVEZEK IZ LETA 1923, SIVO KARIRAN, 20 CM KRAT 16 CM

Prinaša najprej prečrtane strani prevoda Jakobincev, pismo Veleccenjeni gospod doktor (V pismu neznanemu doktorju piše, da živi v Ljubljani v družinskem stanovanju – kuhinja in dve sobi –, in da ga vleče na Štajersko, kjer bi se kot Goričan boljše počutil, pa tudi ženi Štajerki bi bilo bližje domače podnebje.);

zatem rokopis Magde, Tragedije ubogega dekleta, dvanajst scen. Odrezan list po rokopisu Magda onemogoča prepoznati zasnovu drame, v kateri nastopajo: Ivan Celestin – častnik, Martin Grčar – Gorenjec, Fran Ogrizek – Štajerc, Andrej Rožman – Korošec, Štefan Božič – Primorec, njegova žena, župnik, njegova nečakinja Vida. V pismu Spoštovani doktor odgovarja, je razočaran in pojasnjuje svojo dramo Magda. Sledi prečrtana pesem O, Katarina, kot del dramske vsebine in esejistični zapis Kritika. To stran zaključijo del tretjega dejanja romantične igre Zakleti grad. Na drugi strani zvezka je z modrim kemičnim svinčnikom prečrtanih dvanajst prizorov neznane igre Malka in Katra (v njej se pojavlja Donata, muza, ki ji je Remec posvetil Pozne rože.).

ZVEZEK V MODRI BARVI 20 CM KRAT 16 CM

Vsebuje rokopis Pavle, Drame z dežele v štirih dejanjih, 28. II. 1920. Nastala je v Ljubljani, na Starem trgu 2/III.

ZVEZEK, DROBNO SIVO KARIRAST, VELIKOSTI 18,5 CM KRAT 12 CM

S prve strani je 29 oštevilčenih strani Opustošene brajde, na kraju z opombo, glej drugi zvezek. Sledi načrt drugega dela Opustošene brajde, pot iz Srbije domov in Zdravica haloški kapljici (brez naslova). Miklavž in Miklavžek – Pravljíčna igra v šestih slikah (Po Andersenu), pripomba na koncu: »24. IV. 1950 ob 3 h zjutraj končal!« Drugo stran zvezka prične načrt drame v treh dejanjih Aktivistka Vidka, s potekom dejanja. V drami nastopajo: aktivistka Vidka, železniška uradnica, Dobnik Vinko, sošolec Vidke, Letonja Franček, študent in kurirček Peterček. Sledita prozni besedili Nisem nervozen in Prianjanje in drugi dokazi.

ZVEZEK, DROBNI MODRI KARO, VELIKOSTI 20 CM KRAT 16 CM

Opustošena brajda, 54 oštevilčenih strani, nadaljevanje je v drugem zvezku. Druga stran prinaša celoten rokopis Volkodlakov, drame v treh dejanjih, 39 oštevilčenih strani.

ZVEZEK BREZ PLATNIC, VELIKOSTI 20 CM KRAT 16 CM

V njem je drama Pavla, tri dejanja, 118 oštevilčenih strani. Z druge strani manjkajo strani, zato je rokopis novele Klementa nepopoln, manjka konec, v natisnjeni in popravljeni noveli so to strani 84–93. (A. Remec: Naši ljudje, Klementa 81–94, Gorica, 1921).

ZVEZEK MODRE BARVE VELIKOSTI 25,5 CM KRAT 19 CM

Vsebuje rokopis novele Na poti k ciljem, 45 paginiranih strani. (Na strani 38 je opomba, da gre za prepis novele). Ostala je v rokopisu.

Na posameznih štirinajstih listih so korekture k Pavli.

DRUGA ROKOPISNA ZAPUŠČINA

PROŠNJA ZA SPREJEM V ADMINISTRATIVNO SLUŽBO PRI JUŽNI ŽELEZNICI

Prošnjo je Alojzij Remec kot odvetniški kandidat v pisarni dr. Vladislava Pegana napisal 12. novembra 1919. leta, ko je živel v Ljubljani, Stari trg 2/III. Vsebuje štiri strani velikosti 34 cm krat 21 cm. Na zadnji strani je odgovor Obratnega ravnateljstva južnih železnic Ljubljana z dne, 22. januarja 1920, da so zaprošeno mesto dodelili drugemu kandidatu. Žal ni poleg prošnje šest dodanih prilog prosilca (prvi in drugi državni izpit, zadnji fakultetni izpit, doktorat, zdravniško potrdilo o bolezni v vojaški službi, potrdilo o odvetniškem pripravništvu).



KAZALA

REMČEVA BIBLIOGRAFIJA

POEZIJA

Pesmi je objavljaj tudi pod psevdonimi: Zvoran Zvoranov, Slavko Vilinski in Štefan Poljanec. Kronološko si objave sledijo takole:

K rojstni koči. *Dom in svet*, 16/1903, 3, 176. # Zvoran.

Pred poročnim dnevom. *Dom in svet*, 16/1903, 9, 563. # Zvoran.

Kakor zunaj v temni noči ... *Slovenska gospodinja*, I/1905, 3, 21. # S. Vilinski.

Umrj je mož ... (Umrlemu pesniku S. Gregorčiču v spomin.)
Primorski list, 14/1906, 48. # Zvoran Zvoranov.

Lenici. *Omladina*, 3/1906–07, 2, Pr., 8. # S. Vilinski.

Na vlaku. *Dom in svet*, 20/1907, 6, 263.

Domov. *Dom in svet*, 20/1907, 6, 280.

Večer – prijatelj. *Dom in svet*, 20/1907, 8, 368.

Žalost. *Dom in svet*, 20/1907, 9, 422.

Misli. *Dom in svet*, 20/1907, II, 492.

Tiha pesem. *Dom in svet*, 20/1907, II, 492.

Na sveti večer. *Domači prijatelj*, 4/1907, 2, 25. # Zvoran Zvoranov.

Vagabundova pesem. *Domači prijatelj*, 4/1907, 3, 70. # Zvoran Zvoranov.

Njej. *Domači prijatelj*, 4/1907, 5, 113. # Zvoran Zvoranov.

Romanca. *Domači prijatelj*, 4/1907, 8, 201–202. # St. Poljanec.

Ljubici. *Domači prijatelj*, 4/1907, II, 288. # Zvoran Zvoranov.

Rubini. *Domači prijatelj*, 4/1907, II, 292. # Štefan Poljanec.

V noči. *Ljubljanski zvon*, 27/1907, 12, 744. # Štefan Poljanec.

Na težkih potih. *Dom in svet*, 21/1908, I, II.

Ne šumijo. *Dom in svet*, 21/1908, I, 37.

Mladosti. *Dom in svet*, 21/1908, 2, 62.

Pridi ... *Dom in svet*, 21/1908, 4, 178.

- Pomladi. *Dom in svet*, 21/1908, 5, 209.
- V vedrem jutru. *Dom in svet*, 21/1908, 6, 257.
- Ena žalostna. *Dom in svet*, 21/1908, 8, 360.
- Vi drugi ... *Dom in svet*, 21/1908, 10, 468.
- Kaj morem. *Dom in svet*, 21/1908, 10, 477.
- Sam ne vem ... *Domači prijatelj*, 5/1908, 3, 61. # Zvoran Zvoranov.
- Narodna pesem. *Domači prijatelj*, 5/1908, 9, 230. # Zvoran Zvoranov.
- V viharini noči. *Dom in svet*, 22/1909, I, 5.
- Orla. *Dom in svet*, 22/1909, I, 20.
- Poslednji sen. *Dom in svet*, 22/1909, I, 33.
- Potnik. *Dom in svet*, 22/1909, 2, 60.
- Cesta. *Dom in svet*, 22/1909, 3, 107.
- K ciljem! *Dom in svet*, 22/1909, 3, 132.
- Na velikonočni ponedeljek. *Dom in svet*, 22/1909, 4, 159.
- Slepec v mraku. *Dom in svet*, 22/1909, 4, 159.
- Slovo in pozdrav. *Dom in svet*, 22/1909, 6, 254.
- Nedeljsko popoldne. *Dom in svet*, 22/1909, 7, 318.
- V zgodnjem jutru. *Dom in svet*, 22/1909, 8, 364.
- Večer. *Dom in svet*, 22/1909, 9, 401.
- Sebi v album. *Dom in svet*, 22/1909, 9, 413.
- Hrast. *Dom in svet*, 22/1909, 9, 421.
- Na sejmu sem bil ... *Dom in svet*, 22/1909, 9, 421.
- V tistem večeru. *Domači prijatelj*, 6/1909, I, 7. # Zvoran Zvoranov.
- Na njen poročni dan. *Domači prijatelj*, 6/1909, 4, 91.
Štefan Poljanec.
- Stara historija. *Domači prijatelj*, 6/1909, 6, 141. # Štefan Poljanec.
- Vsiljivki. *Domači prijatelj*, 6/1909, 10, 255. # Štefan P. *
Avtor verjetno Alojzij Remec.
- Trubadurska. *Domači prijatelj*, 6/1909, 10, 269. # Zvoran Zvoranov.
- Na Bledu. *Domači prijatelj*, 6/1909, 12, 313. # Štefan Poljanec.
- Burja. *Dom in svet*, 23/1910, 2, 75.
- Zimska pesem. *Dom in svet*, 23/1910, 2, 82.
- Pomladanski sonet. *Dom in svet*, 23/1910, 5, 209.
- Pod tvojim oknom ... *Dom in svet*, 23/1910, 5, 214.
- Pesem iz samote. *Dom in svet*, 23/1910, 6, 261.
- Kresna noč. *Dom in svet*, 23/1910, 7, 298.
- Čez polje ... *Dom in svet*, 23/1910, 7, 311.
- Slovo. *Dom in svet*, 23/1910, 9, 384.
- Težke ure. *Dom in svet*, 23/1910, 9, 388.
- V avgustu. *Dom in svet*, 23/1910, 9, 392.
- Druga pomlad. *Dom in svet*, 23/1910, 10, 440.
- O nezvestem dekletu. *Domači prijatelj*, 7/1910, 2, 45.
Štefan Poljanec.
- Na klancu. *Domači prijatelj*, 7/1910, 8, 201. # Štefan Poljanec.
- Noč molči. *Ljubljanski zvon*, 30/1910, 10, 580. # Štefan Poljanec.
- Ob košnji. *Slovenske večernice*, 64/1910, 146.
- Vipavska. *Slovenske večernice*, 64/1910, 146.
- (Petnajsti) 15. VI. 1911. (Prolog na slavnostnem večeru »Zarjine«
desetletnice.) *Zora* (Dunaj, Ljubljana), 17/ 1910–11, 9/10, Pr., 77.
- Poezija in proza. *Dom in svet*, 24/1911, 2, 57.
- Ob oknu. *Dom in svet*, 24/1911, 2, 74.
- Dva cveta. V spomin g. M. L. *Dom in svet*, 24/1911, 4, 142.
- Študentovska. *Dom in svet*, 24/1911, 4, 142.
- Velikomestno jutro. *Dom in svet*, 24/1911, 5, 171.
- Med nami. *Dom in svet*, 24/1911, 9, 344.
- Ob jezeru. *Dom in svet*, 24/1911, 12, 470.
- V parku. *Dom in svet*, 24/1911, 12, 470.
- Ob ločitvi. (prijatelju J. L.) *Dom in svet*, 24/1911, 12, 476.
- Jutro. *Domači prijatelj*, 8/1911, 1, 12. # Štefan Poljanec; - *Dom in svet*,
26/1913, 10, 366.
- Akacije cveto ... *Domači prijatelj*, 8/1911, 2, 37. # Zvoran Zvoranov.
- Svidenja. *Zora* (Dunaj, Ljubljana), 18/1911–12, I, Prvi cveti, 6.
- V neplodni uri. *Zora* (Dunaj, Ljubljana), 18/1911–12, 8/9,
Prvi cveti, 77.
- Prstan in dijamant. *Zora* (Dunaj, Ljubljana), 18/1911–12, 10,
Prvi cveti, 85.
- Domovina. *Zora* (Dunaj, Ljubljana), 19/1912–13, I, 29.
- Spomin. (Prijatelju Venceslavu Bele.) *Zora* (Dunaj, Ljubljana),
19/1912–13, I, 30.
- Jesenski sonet. *Zora* (Dunaj, Ljubljana), 19/1912–13, I, 32.
- Sam si ... *Zora* (Dunaj, Ljubljana), 19/1912–13, I, 32.
- Dekadenca. *Zora* (Dunaj, Ljubljana), 19/1912–13, 2, 61.
- Sveti Miklavž in trije bratje. *Zora* (Dunaj, Ljubljana),
19/1912–13, 3, 83.
- Ob dvanajsti uri. *Zora* (Dunaj, Ljubljana), 19/1912–13, 3, 84.
- Socialno vprašanje. *Zora* (Dunaj, Ljubljana), 19/1912–13, 6, 174.
- Pogled nazaj. *Zora* (Dunaj, Ljubljana), 19/1912–13, 7/8, 216.
- Ob čaju. *Dom in svet*, 26/1913, 2, 57.
- Pogled vase. *Dom in svet*, 26/1913, 2, 57.
- Življenju. *Dom in svet*, 26/1913, 2, 57.
- Sneg. *Dom in svet*, 26/1913, 3, 87.
- Poletni sonet. *Dom in svet*, 26/1913, 10, 381.
- Ljubezen in življenje. *Dom in svet*, 27/1914, 1/2, 14.
- Z Vipavskega. *Dom in svet*, 27/1914, 5, 151.

Velika noč. *Ilustrirani glasnik*, 3/1916–17, 32, 270.

Človek. (Na neporušenem stebru razstreljenega mostu južno od Gorice je stalo okostje vojaka z razprostrtimi rokami in v krepki stoji borilca dolgo kljubovalo burji in dežju.).

Dom in svet, 31/1918, 7/12, 173.

Pri podružnici svetega Lenarta. *Dom in svet*, 31/1918, 7/12, 234.

Molitev. *Dom in svet*, 32/1919, 1/2, 38.

Monolog. *Dom in svet*, 32/1919, 1/2, 38.

Pomladni dež. *Dom in svet*, 32/1919, 3/6, 101.

Adam. *Dom in svet*, 32/1919, 3/6, 102.

Eva. *Dom in svet*, 32/1919, 3/6, 102.

Pesem izgnancev. *Dom in svet*, 32/1919, 3/6, 102.

Večer na Notranjskem. *Mladika*, 1/1920, 9, 207;
Slovenec, 48/1920, 172, Pr.

Serenada ob jezeru. *Dom in svet*, 34/1921, 1/3, 3.

Mati. *Glas naroda*, 29/1921, 79.

Praspomini. 1. Benetke. *Dom in svet*, 34/1921, 1/3, 3.

Praspomini. 2. Na galeji. *Dom in svet*, 34/1921, 1/3, 3–4.

Praspomini. 3. Mož iz Čičarije. *Dom in svet*, 34/1921, 1/3, 4.

Na Vitovljah. *Dom in svet*, 35/1922, 3, 106.

Pot domov. *Dom in svet*, 35/1922, 3, 107.

Nekdaj. *Slovenka*, 1/1922–23, 1, 7.

Begunka. *Slovenka*, 1/1922–23, 3, 23.

Vizija. *Dom in svet*, 36/1923, 2, 44.

Tolmun sred travnika. *Dom in svet*, 36/1923, 4, 110.

Bezeg ob dekletovem oknu. *Jadranski almanah*, 1923, 51.

Uboštvo. (Štajerski motiv). *Mladika*, 4/1923, 10, 378.

Večer ob jezeru. *Boj za Koroško*, 1925, 97. * Objavljeno v avtorjevem članku: *Moje poti na Koroško*.

Pesmi iz Ptuja. *Noč na gradu. Jubilejni zbornik ob desetletnici Društva jugoslovanskih akademikov v Ptuju 1922–1932*, (1932), 84–85.

Pesmi iz Ptuja. Mali bogovi. *Jubilejni zbornik ob desetletnici Društva jugoslovanskih akademikov v Ptuju 1922–1932*, (1932), 85–86.

Pesmi iz Ptuja. Povratek iz Haloz. *Jubilejni zbornik ob desetletnici Društva jugoslovanskih akademikov v Ptuju 1922–1932*, (1932), 86–87.

Silvestrovanje 1941. KDM 1946, 95.

V spomin padlemu borcu slovenskega bataljona v Sremu, Rudolf Marjanu (17. 1. 1945) iz Ptuja. *Ptujski tednik* 4/ 1951 (20. julij 1951), 3. Pesem objavi tudi Ptujski zbornik II, 1962, 397–398.

Človek. Lino Legiša-Lili Novy: *Lirika v času moderne*. Ljubljana: DZS, 1952, 61.

Večerni sprehod. *Gledališki list Okrajnega gledališča v Ptuju*. Štev. 3, leto V., sezona 1954/55, Ptuj, 1954, 25.

Lacko nas poziva. Uglasbil Franjo Luževič, Otroške in mladinske pesmi. Ptuj: Samozaložba, 1970, 55–57.

Zdravica haloški kapljici. Uglasbil Radovan Gobec, Mešani zbori. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije, 1977, 69–73.

Noč na gradu. Ptujska knjiga. Izbral in uredil Aleš Šteger. Ljubljana: Slovenska matica, 2006, 148.

KRATKA PRIPOVEDNA PROZA

Objave v obdobju 1902–1941 v *Edinosti*, *Domu in svetu*, *Domačem prijatelju*, *Gorici*, *Slovcu*, *Večernem listu*, *Naši moči*, *Koledarju Goriške matice*, *Ilustriranem Slovcu*.

Zvorán (= Alojzij Remec): Ah, ta sveta noč ... Božična sličica. *Edinost*, 27. december 1902.

Slavko Vilinsky (= Alojzij Remec): Strto življenje. Črtica. *Edinost*, 3. junij 1903.

Slavko Vilinsky (= Alojzij Remec): Razpršeni listi. Iz mojega dnevnika. *Edinost*, 4., 5., 6., 8. junij 1903.

Slavko Vilinsky (= Alojzij Remec): Beethovenova simfonija. Iz življenja umetnikov. *Edinost*, 22., 23. december 1903.

Zvoran (= Alojzij Remec): Gosli. Vaška črtica. *Dom in svet*, 1904, 432–435.

Slavko Vilinsky (= Alojzij Remec): V lepše življenje! Novelica. *Edinost II*, 12–20. maj 1904.

Slavko Vilinsky (= Alojzij Remec): Gosli. Iz naše vasice. *Edinost*, 25.–28. maj 1904.

Slavko Vilinsky (= Alojzij Remec): Spomini. *Edinost*, 2., 3., 4. junij 1904.

Sl. Vilinsky (= Alojzij Remec): Ivan Ivanović. Iz boja na vztoku. *Edinost*, 25. december 1904.

Zvoran Zvoranov (= Alojzij Remec): Črni Peter. Iz mojega življenja. *Domači prijatelj*, 1907, 181–184.

Zvoran Zvoranov (= Alojzij Remec): Filozof Martin. Črtica. *Domači prijatelj*, 1907, 253–259.

Zvoran Zvoranov (= Alojzij Remec): Velikonočne melodije. *Gorica*, 30. marec 1907.

Zvoran Zvoranov (= Alojzij Remec): Peter in njegov prijatelj. Črtica iz vasi. *Domači prijatelj*, 1908, 113–120.

Zvoran Zvoranov (= Alojzij Remec): Ignacij Vilen. *Domači prijatelj*, 1908, 169–174.

Zvoran Zvoranov (= Alojzij Remec): Učiteljica Eleonora.
Domači prijatelj, 1909, 45–56.

Zvoran Zvoranov (= Alojzij Remec): Božjega voleka nevesta.
Vaška zgodba. *Domači prijatelj*, 1909, 162–168.

L. R. Štefanovič (= Alojzij Remec): Gospod Gregor.
Domači prijatelj, 1910, 261–269.

Alojzij Remec: Dve pismi. Malenkost. *Zora*, 1912/13, 220.

Štefan Poljanec (= Alojzij Remec): Rekrut Janez.
Domači prijatelj, 1913, 122–128.

Alojzij Remec: Anno domini ... Zgodovinska novela.
Dom in svet, 1912, 7–10, 54–57, 88–94.

-- : Škrjančki. Zgodba slovenskega študenta. *Dom in svet*,
1913, 9, 352–359; 10, 386–393; 11, 418–429; 12, 457–466.

-- : Božje dete. K Božiču naših dni. *Slovenec*,
št. 249, 25. december 1919.

-- : Božje dete. *Glas naroda*, 28/1920, 300.

-- : Dobrotnik. *Slovenec*, št. 30, 31, 7., 8. februar 1920.

-- : Klementa. Spomin z juga. *Slovenec*, št. 77, 4. april 1920.

-- : Klementa. *Glas naroda*, 29/1921, 69.

-- : Medaljon. *Slovenec*, št. 203, 5. september 1920.

-- : Vila v snegu. *Večerni list*, št. 291, 24. december 1920.

-- : NAŠI LJUDJE. Gorica: Izdala in založila Goriška matica. 1921.
(Zabavna knjižica, 2.). Iz vsebine: Burja, 5–14; Dobrotnik, 14–26;
Nova soba, 27–37; Klementa, 81–94.

-- : IZ MOJE DOMOVINE. MLADE POVESTI. Celje: Založila
Goričar & Leskovšek. 1922. Iz vsebine: Božjega voleka nevesta, 4–17;
Peter in njegov prijatelj, 18–32; Filozof Martin, 33–45; Učiteljica
Eleonora, 46–67; Ignacij Vilen, 68–78; Gospod Gregor, 79–94; Po
dolгих letih. Slika s Krasa, 95–101; Peter Puščoba gre po svetu.
Spomin na goriški Ghetto, 102–111; Cigan, 112–125; Rekrut Janez,
126–138; Iz moje domovine. Pismo sebi, 189–193.

-- : Testament. Malenkost. *Naša moč*, št. 1, 28. januar 1922.

-- : Andrej Košuta. *Mladika*, 3/1922, 1–12.

-- : Mladika. *Slovenec*, 50/1922, 288, 5–6.

-- : Božična črtica. *Slovenec*, št. 284, 24. december 1922.

-- : Tri božične povestice: Božje dete, Vila v snegu, Na ulici.
Koledar Goriške matice 1923, 26–32.

-- : Paznik Pirnat. *Koledar Goriške matice 1925*, 86–89.

-- : Moje poti na Koroško. *Boj za Koroško*, 1925, 95–104.

-- : Zadnji muzikanti. Velikonočna zgodba.
Ilustrirani Slovenec, 1926, 112.

-- : Tata. *Nova obzorja*. Maribor, 1953, 35–45.

DOLGI NOVELI

Alojzij Remec: Leta 1682 ... V: Naši Ljudje, 1921, 38–80.

-- : Anno Domini. V: Iz moje domovine, 1922, 139–188.

POVESTI

Alojzij Remec: Veliki punt; Kmečka zgodba iz 18. stoletja.
Gorica: Založil Alojzij Filipič, 1909.

-- : Veliki punt; Kmečka zgodba iz 18. stoletja.
Gorica: Založil Alojzij Filipič, 1910.

-- : Andrej Košuta. *Mladika*, 1922, 3/1922, 1–12.

-- : Andrej Košuta. Povest. Gorizia: Katoliška Tiskarna, 1933.

-- : Veliki punt; Kmečka zgodba iz 18. stoletja. Celje, 1953.

ROMAN

Alojzij Remec: Opustošena brajda. Zgodba iz temnih dni.
Celje: Družba sv. Mohorja, 1946 (Slovenske večernice, zv. 98).

DRAME

Alojzij Remec: Umor. Krvava predpustna farsa v eni sceni.
Narodni dnevnik, 2/1925, 23, 3.

-- : Kirke; Verižniška komedija v štirih dejanjih.
Dom in svet, 1922, 112–125; 4, 162–175; 5, 212–222; 6, 257–266.

-- : Magda. Tragedija ubogega dekleta v dvanajstih scenah. Ljubljana:
Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna, 1924.

-- : Magda. Tragedija ubogega dekleta v dvanajstih scenah. Ljubljana,
Ljubljanski zvon, 1924, 351–360, 433–50, 538–50.

-- : Zakleti grad. Romantična igra v petih dejanjih. Ljubljana:
Založila Jugoslovanska knjigarna, 1926.

-- : Volkodlaki. Drama v treh dejanjih. Talci v Kraljevu. Drama v
enem dejanju. Celje: Založila tiskarna družbe sv. Mohorja v Celju,
1947.

-- : Užitarji. Kmečka žaloigra v treh dejanjih. Na Prevaljah, 1923.

-- : Užitarji. Kmečka žaloigra v treh dejanjih.
Celje: Založila družba sv. Mohorja v Celju, 1934.

-- : Magda (deseta, enajsta, dvanajsta scena). V: UPORNIK, Slovenska
ekspresionistična enodejanka in prizori. Izbral in uredil Franc
Zadravec, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1966, 97–103.

ZGODOVINSKI ZAPISI

Alojzij Remec: K otvoritvi novega muzeja v Ptuju.
Ilustrirani Slovenec, 4/1928, 42, 332–333.

-- : Ptuj. *Ilustracija*, 3/1931, 5, 174–175.

-- : Ob solnčni uri. *Jubilejni zbornik ob desetletnici
Društva jugoslovanskih akademikov v Ptuju, 1922–1932*, 47–53.

-- : Star slovenski nagrobnik v Ptuju. *Slovenec*, 61/1933,
7. november 1933, 3.

-- : K zgodovini prezidave minoritske cerkve in samostana v Ptuj ob koncu 17. stoletja. *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 28/1933, 189–198.

-- : Nürnberška kronika iz leta 1552 v Ptuj. *Kronika*, 1934, 3, 233–235.

-- : Aus Ptuj historischer Vergangenheit. *Dalmatien*, I/ 1937–38, 7, Pr., 1.

-- : Poslanstvo ptujskih minoritov med Slovenci. *Pax et bonum*, 1939, 147–155.

-- : Rodbina Qualandro v Ptuj. *Tednik*, 28. avgust in 4. september 1964, 4.

-- : Ob solnčni uri. V: Ptujška knjiga. Izbral in uredil Aleš Šteger. Ljubljana: Slovenska matica, 2006, 142.

TURISTIČNI VODNIK

Alojz Remec, Josip Komljanec, Anton Smodič: Ptuj z okolico: sa okolinom: mit Umgebung. Ptuj: Olepševalno in tujsko prometno društvo (okrog 1920).

OCENE, KRITIKE, ZAPISI

Alojz Remec jih je največ objavil v Domu in svetu in Slovencu (tudi kot Lojze Remec).

Alojz Remec: Kontrolor Škrobar. Roman. Spisal dr. Alojz Kraigher. Dva zvezka. V Ljubljani 1914. Založil L. Schwentner. *Dom in svet*, 27/1914, 7, 238–239.

-- : Stroji za odpomoč kmetu in obrtniku. *Vestnik slovenske krščansko-socijalne zveze*, 1/1914, 4–5, 189–203.

-- : Dr. Ivo Šorli: Sorodstvo v prvem členu. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. Slov. Večernic 73. zvezek 1919. *Dom in svet*, 33/1920, 5/6, 139–140.

-- : Anton Podbevšek. Človek z bombami. (Recitacijski večer v dramskem gledališču v Ljubljani dne 12. novembra 1920). *Slovenec*, 48/1920, 262, 1–2.

-- : Vojeslav Mole: Tristia ex Siberia. Nova knjižnica 6. 1920. Založila in izdala Nova založba v Ljubljani. *Čas*, 15/1921, 377–379.

-- : Fr. Milčinski: Drobiž. Založila Tiskovna zadruga. V Ljubljani 1921. *Čas*, 16/1922, 227–228.

-- : Fr. S. Finžgar: Iz modernega sveta. Roman. V Ljubljani 1922. *Slovenec*, 50/1922, 249, 2.

-- : Avgusta Danilova. *Slovenec*, 50/1922, št. 159, 2–3.

-- : Ivan Cankar: Kralj na Betajnovi. *Slovenec*, 50/1922, 284, 6.

-- : Ivan Cankar: Romantične duše. *Slovenec*, 50/1922, 228, 4.

-- : Moliere: Namišljeni bolnik. *Slovenec*, 50/1922, 92, 5.

-- : Anton Vodnik: Žalostne roke. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani 1922. *Čas*, 17/1923, 168–180.

-- : Ivan Cankar: Romantične duše. Dramatična slika v treh dejanjih. Založil L. Schwentner v Ljubljani, 1922. *Dom in svet*, 36/1923, 5, 155–156.

-- : Ob koncu dramske sezone 1921–1922. *Slovenec*, 50/1922, 146, 2.

-- : Pavel Golia: Peterčkove poslednje sanje. *Slovenec*, 50/1922, 8, 4.

-- : Schiller: Maria Stuart. *Slovenec*, 50/1922, 121, 4.

-- : A. Savoir: Osmá žena. *Slovenec*, 51/1923 273, 4.

-- : Čudež sv. Antona in Črna dama iz sonetov. *Slovenec*, 51/1923, 15, 4.

-- : Dr. J. Pregelj; Azazel. (Za premiero dne 1. oktobra 1923 v Narodnem gledališču v Ljubljani). *Slovenec*, 51/1923, 221, 4–5.

-- : Dvoje gostovanj v naši drami. (Ocena gostovanja Marije Vere in Mihaila Markovića).

-- : *Slovenec*, 51/1923, 103, 4–5.

-- : Fr. Hebbel: Judit. *Slovenec*, 51/1923, 239, 4.

-- : G. Büchner: Vojiček. *Slovenec*, 51/1923, 33, 4.

-- : H. Ibsen: Gospa z morja. *Slovenec*, 51/1923, 258, 4–5.

-- : J. Pregelj; Azazel. *Slovenec*, 51/1923, 229, 3.

-- : Nestroy: Danes bomo tiči. *Slovenec*, 51/1923, 255, 4.

-- : Smrt majke Jugovića. *Slovenec*, 51/1923, 245, 5.

-- : Alojz Remec: Magda. (K premieri v ljubljanski drami.) *Gledališki list*, 1923–24, 27, 10–12.

-- : F. Langer: Kamela skozi uho šivanke. *Slovenec*, 52/1924, 75, 5.

-- : Fran Milčinski: Mogočni prstan. *Slovenec*, 52/1924 7, 3–4.

-- : Janez Jalen. *Slovenec*, 52/1924, 92, 6.

-- : Lenormand: Izgubljene duše. *Slovenec*, 52/1924, 114, 5.

-- : Magda. *Tabor*, 5/1924, 118, 2.

-- : Magda. *Tabor*, 5/1924, 120, 2.

-- : Osip Dimov: Nju. *Slovenec*, 52/1924, 12, 4.

-- : W. Perzyński: Ošantka. *Slovenec*, 52/1924, 58, 5.

-- : Žena in mati. (Ge. Gizeli Kremžarjevi v spomin), *Slovenec*, 52/1924, 58, 4.

-- : Ob Danilovi petdesetletnici. *Ilustrirani Slovenec*, 2/1926, 7, 52–53.

-- : Poslanica Tinetu Bratini. *Slovenec*, 54/1926, 166, 9.

-- : Remec o sebi. *Ilustracija*, 53/1931, 5, 175.

-- : Nekoliko kritike o gledališki kritiki. *Ptujski tednik*, 8. junij 1951, 4.

OPOMBE

- ¹ Alojzij je preživel mladost pri starem očetu Jožefu Rožiču, kar je popisal v spominski črtici Tata, Noja 1953, 35–45.
- ² Miha Remec je menil, da je veljalo pri njih glede izvora priimka Remec mišljenje, da je nastal iz Vremec, iz samostalnika vreme.
- ³ Piscu povedal Miha Remec ob obisku 19. decembra 2007 v Ljubljani.
- ⁴ Ne velja torej trditev nekaterih literarnih zgodovinarjev, da ni napisal nič kaj veliko vrednega.
- ⁵ Vlado Klemenčič, bibliotekar ptujske knjižnice, Remčev prijatelj in primorski rojak.
- ⁶ Opustošena brajda je ostala nedokončana, drugi del je Remec hotel napisati po vojni, pripravil si je načrt, v rokopisu je ostalo 28 oštevilčenih strani.
- ⁷ V rokopisu sta še nedokončani Jaz bi rad rdečih rož in igra v štirih dejanjih Haložani.
- ⁸ Ko jih je nameraval Remec po drugi svetovni vojni pripraviti za tisk v samostojni knjigi, jim je dal značilen naslov Gnila družba.
- ⁹ V rokopisu v literarni zapuščini, ki jo hrani domoznanski oddelek Knjižnice Ivana Potrča Ptuj, je ohranjen samo naslovni list.
- ¹⁰ Življenje podeželske učiteljice je opisal Remčev sodobnik Finžgar v povesti Sama.
- ¹¹ Za kraj se navaja Gemeinde Savreschje.
- ¹² Tako poimenoval pisec, ker nista bili naslovljeni.
- ¹³ Po pripovedovanju višjega bibliotekarja in vodje domoznanstva Jakoba Emeršiča so bila že v zapuščini, našel jih je pisatelj Ivan Cimerman na nekem podstrešju, a sta jih hči Vera Remec in njen mož Božo Podkrajšek začasno odnesla.
- ¹⁴ Obljuba sina Mihe očetu, da smejo v javnost po tolikih letih in ne prej.

NAVEDENKE

- ALEŠ ŠTEGER, 1994: Iz spremne besede v gledališkem listu Alojzij Remec: Magda, DPD Svoboda gledališče Ptuj – Teater III, Ptuj.
- ANDRÉ ČEBOKLI, 1923: Alojzij Remec: Iz moje domovine; Mlade povesti. 1922, *Dom in svet*, 156.
- ALOJZIJ REMEC, 1909: Veliki punt. Kmečka zgodba iz 18. stoletja. Gorica: Založil Alojzij Filipič, 1–3.
- ALOJZIJ REMEC, 1932: Ob solnčni uri. *Jubilejni zbornik 1922–1932*, Ob desetletnici Društva jugoslovanskih akademikov v Ptuju, 53.
- ALOJZIJ REMEC, 1946: Opustošena brajda. Zgodba iz temnih dni. Celje: Družba sv. Mohorja (Slovenske večernice, zv. 98), 17–18.
- ALOJZIJ REMEC, 1946: Opustošena brajda. Zgodba iz temnih dni. Celje: Družba sv. Mohorja (Slovenske večernice, zv. 98), 28.
- ALOJZIJ REMEC, 1953: Tata. *Nova obzorja*. Maribor, 35–45.
- ANTON SLODNJAK, 1968: Slovensko slovstvo. Ob tisočletnici Brižinskih spomenikov. Ljubljana: Mladinska knjiga, 366.
- ANTON SLODNJAK, 1968: Slovensko slovstvo. Ob tisočletnici Brižinskih spomenikov. Ljubljana: Mladinska knjiga, 375.
- ANTON SLODNJAK, 1968: Slovensko slovstvo. Ob tisočletnici Brižinskih spomenikov. Ljubljana: Mladinska knjiga, 377.
- B. P. (BOŽO PODKRAJŠEK), 1974: Župan in bohem. Maribor, 7D, 12. december, 21.
- FRANC ZADRAVEC, 1966: Upornik. Slovenska ekspresionistična enodejanka in prizori. Ljubljana: Mladinska knjiga, 189–190.
- FRANC ZADRAVEC, 1972: Zgodovina slovenskega slovstva VI. Ekspresionizem in socialni realizem. Prvi del. Maribor: Založba Obzorja, 259.
- FRANCE KOBLAR, 1973: Slovenska dramatika II. Ljubljana: Slovenska matica, 127.
- FRANCE KOBLAR, 1973: Slovenska dramatika II. Ljubljana: Slovenska matica, 132.
- FRAN ALIČ, 1952: Gledališče v Ptuju. Kronika. V: 1912–1952 Gledališka kronika, Ptuj, 28.
- JANKO MODER, 1953: Alojzij Remec. V.: Alojzij Remec, Veliki punt. Celje. Slovenske večernice 104, 6.
- LJUBICA ŠULIGOJ, 1994: Med svetovnjima vojnama (gimnazija v narodnoobrambnem boju). V: *Zbornik ob 125-letnici ptujske gimnazije*. Ptuj, Gimnazija, 56.
- MARJETA CIGLENEČKI, 1986: Srečanje z Alojzem, Miho in Marjanom Remcem. *Tednik*, 11. september 1986, 5.
- MIHA REMEC, 1952: Človek nad prepadom. V spomin mojemu očetu. Ptuj, *Tednik*, 28. november 1952, 6.
- MIHA REMEC, 1986: Veliki voz. Ljubljana: Založba Borec, 120.
- MIRAN JARC, 1922: Dr. Alojzij Remec: Naši ljudje. Zabavna knjižnica, zv. II: Izdala in založila Goriška Matica. Tisk Narodne tiskarne v Gorici, 1921. *Ljubljanski zvon*, 1922, 439.
- TARAS KERMAUNER, 1988: Slovenska dramatika dvajsetih let. Ljubljana: Slovenski gledališki in filmski muzej, 129.
- VLADIMIR KAJZOVAR, 2003: Poezija Alojzija Remca (diplomska naloga, mentorica doc. dr. Jožica Čeh), Maribor, 42.
- VLADO KLEMENČIČ, 1964: Moja srečanja s pisateljem Remcem. (Ob obletnici smrti). *Tednik*, 20. november 1964, 5.

VIRI IN LITERATURA

- ALOJZIJ REMEC: Andrej Košuta. Povest. Gorizia: Katoliška Tiskarna, 1933.
- : Magda. Tragedija ubogega dekleta v dvanajstih scenah. Ljubljana: Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna, 1924.
- : Zakleti grad. Romantična igra v petih dejanjih. Ljubljana: Založila Jugoslovanska knjigarna, 1926.
- : Naši ljudje. Gorica: Goriška matica, 1921.
- : Nürnberška kronika iz leta 1552 v Ptuju. *Kronika*, 1934, 3, 233–235.
- : Tata. *Nova obzorja*. Maribor, 1953, 35–45.
- : Volkodlaki. Talci v Kraljevu. Založila tiskarna družbe sv. Mohorja v Celju, 1947.
- : Veliki punt; Kmečka zgodba iz 18. stoletja. Gorica: Založil Alojzij Filipič, 1909.
- : Veliki punt; Kmečka zgodba iz 18. stoletja. Celje, 1953.
- : Užitkarji. Celje: Založila družba sv. Mohorja v Celju, 1934.
- : Iz moje domovine; Mlade povesti. Celje: Založila Goričar & Leskovšek, 1922
- : Naši ljudje. Gorica: Izdala in založila »Goriška matica«, Zabavna knjižica zvezek II., 1921.
- : Opustošena brajda. Zgodba iz temnih dni. Celje: Družba sv. Mohorja, 1946. (Slovenske večernice, zv. 98).
- : Nekoliko kritike o gledališki kritiki. *Ptujski tednik*, 8. junij 1951, 4.
- ANDREJ KOVAČ: Ptuj in okolica v pesmi in povesti. *Ptujski tednik*, 7. junij 1957, 3.
- ANTON OCVIRK: Evropski verzni sistem in slovenski verz. Ljubljana, 1980 (Literarni leksikon, 10).
- ANTON SLODNJAK: Slovensko slovstvo. Ob tisočletnici Brižinskih spomenikov. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1968.
- ARNOLD HAUSER: Socialna zgodovina umetnosti in literature II. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1962.
- b: Z uprizoritve Remčeve »Učiteljice Pavle« na ptujskem odru. *Ptujski tednik*, 18. september 1953, 8.
- BIBLIOGRAFIJA rasprava, članaka i književnih radova II, Jugoslavenska književnost, II/1 Poezija M-R, Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ, 1961, 435–436.
- BIBLIOGRAFIJA rasprava, članaka i književnih radova IV, Historija, IV/2 Historija jugoslavenskih radova. Zagreb: Izdanje i naklada jugoslavenskog leksikografskog zavoda, 1968, 353.
- BIBLIOGRAFIJA rasprava, članaka i književnih radova I, Nauka o književnosti, I/2 Historija jugoslavenskih književnosti L–Ž. Zagreb: Izdanje i naklada jugoslavenskog leksikografskog zavoda FNRJ, 1957, 318.
- B. P.: Župan in bohem. Ob dvaindvajsetletnici smrti pisatelja dr. Alojza Remca. *7D*, 12. december 1974, 21. (B. P. = Božo Podkrajšek).
- BOŽO PODKRAJŠEK: Ptuj v spomin pisatelju Alojziju Remcu. *Večer*, 19. december 1977.
- CEGNAR STANISLAV: Spominu Alojzija Remca. *Gledališki list okrajnega gledališča v Ptuju*. 5/1954/55, šte. 4, 53–59.
- DUŠAN MEVLJA: Alojzij Remec. Ob 100-letnici rojstva. *Tv-15 naš TOVARIŠ*, 14. avgust 1986, 11.
- DUŠAN MEVLJA: Alojzij Remec. Ob 110-letnici rojstva. *Večer*, 10. april 1986.
- DUŠAN STERLE: Začetek nove gledališke sezone. *Tednik*, 29. september 1994, 6.
- ENCIKLOPEDIJA SLOVENIJE: Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987, 166.
- ENCIKLOPEDIJA JUGOSLAVIJE: Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1968, 63.

- FRANC ZADRAVEC: Slovenska besedna umetnost v prvi polovici dvajsetega stoletja. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1974.
- : Slovenska književnost II. Ljubljana: DZS, 1999.
- : Zgodovina slovenskega slovstva V. Nova romantika in mejni obliki realizma. Maribor: Založba Obzorja, 1970.
- : Zgodovina slovenskega slovstva VI. Ekspresionizem in socialni realizem. Prvi del. Maribor: Založba Obzorja, 1972.
- FRANCE KOBLAR: Slovenska dramatika II. Ljubljana: Slovenska matica, 1973.
- FRANJO LUŽEVIČ: Otroške in mladinske pesmi, Ptuj: samozaložba, 1970.
- FRANK WOLLMAN: Slovenska dramatika. Ljubljana: Slovenski gledališki muzej, 2004.
- GLEDALIŠKI LIST Okrajnega gledališča v Ptuj. Štev. 3, leto V., sezona 1954/55, Ptuj, 1954.
- GLEDALIŠKI LIST Okrajnega gledališča v Ptuj. Štev. 4, leto V., sezona 1954/55, Ptuj, 1954.
- GLEDALIŠKI LIST Okrajnega gledališča v Ptuj. Štev. 3–10, leto 8., sezona 1957–58, Ptuj, 1957.
- GREGOR KOCJAN: Slovenska kratka pripovedna proza 1892–1918. Bibliografija. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, 1988.
- : Kratka pripovedna proza v obdobju moderne. Literarnozgodovinska študija. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1996.
- : Kratka pripovedna proza 1919–1941. Bibliografija. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1999.
- HORST S. DAEMMRICH: Themen un Motive in der Literatur. Tübingen/Basel: Francke, 1995.
- ič: Remčeva »Učiteljica Pavla« na odru v Gorišnici. *Ptujski tednik*, 28. 8. 1953, 6.
- IRENA MAVRIČ: Ptujsko gledališče 1786–1958. Ptuj: Pokrajinski muzej, 1988.
- IVO ARHAR: Alojzij Remec – ob stoletnici rojstva (1886 – 1986). *Tednik*, 17. 4. 1986, 5.
53. IZVESTJE državne realne gimnazije kraljeviča Andreja v Ptuj za šolsko leto 1930–31, Ptuj.
57. IZVESTJE državne realne gimnazije kraljeviča Andreja v Ptuj za šolsko leto 1934–35, Ptuj.
- JAKOB EMERŠIČ: Ferkova knjižnica. Jakob Emeršič, 30 let Študijske knjižnice v Ptuj. Ptuj, 1978, 64–72.
- : Gradivo za bibliografijo Ptuj in okolice. Ptuj: Skupščina občine; Zgodovinsko društvo, 1985.
- JAMES HALL: Rječnik tema i simbola u umjetnosti. Zagreb: August Cesarec, 1991.
- JANKO KOS: Lirika. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1993 (Literarni leksikon, 39).
- : Morfologija literarnega dela. Ljubljana, 1982 (Literarni leksikon, 15).
- : Primerjalna zgodovina slovenske literature. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001.
- JAROSLAV DOLAR: Tri drame iz narodnoosvobodilne borbe. Maribor. *Nova obzorja*, 1948, 315–316.
- JOŽE POGAČNIK. FRANC ZADRAVEC: Zgodovina slovenskega slovstva. Maribor: Založba Obzorja, 1973.
- JOŽICA ČEH: Metaforika v Cankarjevi kratki pripovedni prozi. Maribor: Slavistično društvo, 2001 (Zora, 13).
- JUBILEJNI ZBORNIK 1922–1932 ob desetletnici Društva jugoslovanskih akademikov v Ptuj. Ptuj: Društvo jugoslovanskih akademikov v Ptuj, 1932.
- KRAJEVNI LEKSIKON SLOVENIJE: Ljubljana: DZS, 1968, 220.
- KRAJEVNI LEKSIKON SLOVENIJE: Ljubljana: DZS, 1995, 275.
- KRISTINA ŠAMPERL-PURG: Dr. Alojzij Remec – ptujski župan med leti 1935 in 1941. *Ptujčan*, 7. februar 2002, 14 in 27. marec 2002, 11–12.
- KRISTINA ŠAMPERL-PURG: Spominski koledar dr. Alojzija Remca (1886 Trst–1952 Ptuj). *Tednik*, 13. januar 1994, 7.
- LEOPOLD LENARD: Alojzij Remec: Veliki punt; Kmečka zgodba iz 18. stoletja. Gorica: Založil Alojzij Filipič, 1909. *Dom in svet*, 1909, 10, 475.

LETNO POROČILO drž. Meščanske šole »Maksa Pleteršnika« v Ptujju šolsko leto 1936–37, Ptuj.

LINO LEGIŠA-LILI NOVY: Lirika v času moderne. Ljubljana: DZS, 1952.

LIRIKA slovenske moderne. Izbral, uredil in spremna besedila napisal Denis Poniž. Ljubljana: DZS, 1994.

MARIJA HERNJA-MASTEN: Prvi med enakimi! Funkcija mestnega sodnika in župana skozi stoletja. Ptuj: Zgodovinski arhiv, 2006.

MARIJA STANONIK: Teoretični oris slovstvene folklore. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001.

MARJETA CIGLENEČKI: Srečanje z Alojzem, Miho in Marjanom Remcem. *Tednik*, 11. september 1986.

--: Srečanje z Alojzem, Miho in Marjanom Remcem. *Tednik*, 18. september 1986.

--: Ptuj: Najlepši pa je zame Ptuj ... Maribor, 1995, 9.

MARKO TERSEGLAV: Ljudsko pesništvo. Ljubljana: DZS, 1987 (Literarni leksikon, 32).

MIHA REMEC: Človek nad prepadom. V spomin mojemu očetu. *Tednik*, 28. novembra 1952, 6.

--: Odpeljali so nas ... *Ptujski tednik*, 19. maj 1955, 8.

--: Veliki voz. Ljubljana: Založba Borec, 1986.

MILENA ZUPANIČ: Pred premiero Remčeve Magde. *Tednik*, 22. september 1994, 6.

MIRAN JARC: Dr. Alojzij Remec: Naši ljudje. Zabavna knjižnica, zv. II. Izdala in založila Goriška Matica: Tisk Narodne tiskarne v Gorici, 1921. *Ljubljanski zvon*, 1922, 439.

MIRKO PRETNAR: Alojzij Remec: Iz moje domovine. Mlade povesti. 1922, *Ljubljanski zvon*, 1924, 635–636.

MODERNA SLOVENSKA LIRIKA: 1940–1990. (Izbral in spremno besedo napisal Janko Kos), Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995.

NEVENKA DOBLJEKAR: Literarni večer posvečen pesnikoma Gradniku in Remcu. *Tednik*, 30. september 1982.

OKRAJNO GLEDALIŠČE PTUJ 1912–1952. GLEDALIŠKA KRONIKA. (uredil Jože Rojic, sestavil prof. Fran Alič), Ptuj, 1952.

PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON. 13 snopič. Gorica: Goriška Mohorjeva družba, 1987, 185–186.

RADOVAN GOBEC: Mešani zbori. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije, 1977, 69–73.

SLAVKO DESETAK (Cegnar Vladislav): Spominu Alojzija Remca. *Gledališki list okrajnega gledališča v Ptujju*, leto V, št. 4, sezona 1954/55, 53–58, 1954.

SLOVENSKA DRAMATIKA 1945–1965. (izbral in uredil Jože Koruza). Ljubljana: Slovenska matica, 1969.

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST. (uredili Janko Kos, Ksenija Dolinar in Andrej Blatnik), Ljubljana: Cankarjeva založba, 1996, 388–389.

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST 1945–1965. Ljubljana: Slovenska matica, 1967.

SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON. Ljubljana: SAZU, 1967, 78–79.

TARAS KERMAUNER: Slovenska dramatika dvajsetih let. Ljubljana: Slovenski gledališki in filmski muzej, 1988.

UPORNIK: Slovenska ekspresionistična enodejanka in prizori. Izbral in uredil Franc Zdravec, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1966.

VIKTOR SMOLEJ: Slovenski dramski leksikon II. Ljubljana: Knjižnica Mestnega gledališča, 1962.

VLADO KLEMENČIČ: Moja srečanja s pisateljem Remcem. (Ob obletnici smrti). *Tednik*, 20. november 1964, 5.

ZGODOVINA SLOVENSKEGA SLOVSTVA. VI Ekspresionizem in novi realizem. (Napisal in uredil Lino Legiša), Ljubljana: Slovenska matica, 1969.

Izzid publikacije je omogočila



MESTNA OBČINA PTUJ



